UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

41.
(opstilles paa
Hylden under
298!)

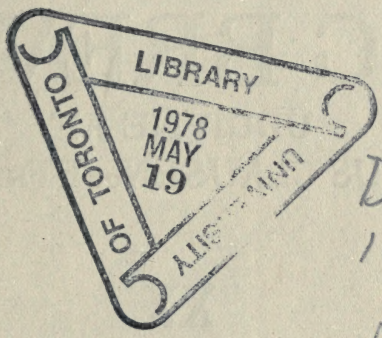

DL
103
.5
M5
bd 20

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST.

XX

DET STORE BILAGER I KJØBENHAVN 1634

OVERSAT EFTER

CAROLI OGERII EPHEMERIDES SIVE ITER DANICUM SVECICUM POLONICUM

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN
1914

UDGIVNE AF JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

TRYKT I 900 EKSEMPLARER

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

INDLEDNING

Freden i Lübeck 1629 hilstes med Glæde af det danske Folk trods de dybe Saar, Krigen havde bibragt Landet, og de store Ødelæggelser, som havde hærget det. *Christian IV* selv var i første Øjeblik ligesom lammet af Skuffelserne og betaget af en dyb Modløshed; men han tog sig atter kraftig sammen og fik rig Lejlighed til at vise sin aandelige og legemlige Kraft i Kampen mod alle de Ulykker, der fra nu af omringede ham fra alle Kanter. Thi politiske Nederlag udenrigs, Undersaatters Uvillie og Modstand hjemme, sørgelige Dødsfald og uhyggelig Kiv i Familien, Pest og Pengemangel, Stormflod og Ildebrande, og endelig Krig over Land og Hav, betegner hans sidste ulykkelige Regeringstid.

I de nærmeste Aar efter Freden tænkte han kun paa at bevare sit kongelige Herredømme og hævde sit Land i Europas Øjne. Han søgte i disse Aar at sætte sig i Spidsen for en Fredsmægling for at ende Krigens Rædsler i Tyskland og først og fremmest for at hindre Dødsfjenden, Sverige, i at udvide sit Landomraade. Samtidig var det hans Hovedopgaver at vinde Bremens og Verdens Bispedømme for sin Søn Hertug *Frederik* (Kong Fr. III), at skaffe Penge i sin Kasse ved forhøjede og udvidede Toldindtægter og Skatter og at slutte fyrstelige Giftermaal for sine Sønner, der kunde betrygge deres Fremtid og vorde Landet til Gavn.

Christian IV's politiske Forhold og hans diplomatiske

Forhandlinger i disse Aar er det ikke Stedet her at udvikle, hvor der kun skal fortælles om Tronfølgerens berømte Bilager; men det maa siges, at dette dækkede over en Episode af ren politisk Natur. De politiske Forhold i Europa stillede sig nemlig saaledes i Sommeren 1634, at de fleste Magter mærkelig nok søgte at vinde Danmarks Venskab. „De Modsætninger som dette Europa", siger Fridericia i sit Værk om hin Tids politiske Historie,[1]) „havde sat hinanden Stævne i Kjøbenhavn, og for det danske Hofs Øjne opførtes der, idetmindste tildels, en Kamp imellem dem, hvor Sejrens Pris var *Christian IV's* Venskab". De fleste Riger tog derfor Anledning af *Christian IV's* Indbydelse til Bryllupet mellem den udvalgte Prins og Prinsesse *Magdalene Sibylle* af Sachsen til at sende Ambassader her til Landet for at benytte Lejligheden til diplomatiske Forhandlinger. Og medens Krigen rasede over Valpladsene i Europa og Intrigerne livligt spillede mellem Diplomaterne, hvis indbyrdes fjendtlige Følelser gav sig Udslag i pedantiske Rangstridigheder, skød *Christian IV* alle Sorger tilside, lod haant om Uenighederne med sine Raadsherrer og Herremænd, tog intet Hensyn til sit udpinte Lands Finanser, lukkede sine Øjne for Skuffelser og Sorger i sin Familie og lod en Festglæde sprudle frem over sin gamle Hovedstad med en Pragt og en Glans, hvis Ry gik viden om og genlød længe.

Christian IV's private Liv gav ham ingen Erstatning for hans skuffede Planer og Rigets Ulykker. Han var paa den Tid Brylluppet stod 57 Aar, endnu en frisk og livskraftig Mand, trods hans tidligere Udskejelser og ringe Afholdenhed. Han var en urolig Mand, tapper og hidsig, ofte raa og plump, men hans stærke, majestætiske Fremtræden imponerede. Han savnede Statsmandens Ro og Besindighed, og hans Mangel paa Selv-

[1]) J. A. Fridericia. Danmarks ydre politiske Historie 1629—45. Kbh. 1876.

beherskelse bragte ham mange Nederlag og Skuffelser saavel i hans Politik som i hans huslige Liv, men han var en Mand helt igennem.

Efter at hans Dronning *Anna Catharina*, „Danmarks Esther" var død 1612, giftede han sig 1615 med *Kirstine Munk*, en pur ung Dame af en af de ældste og fornemste danske Adelsslægter. Forbindelsen med denne letfærdige Kvinde blev vel egentlig hans Livs Ulykke; og selv om han efter de modbydelige Skandaler, som alle kendte, skilte sig af med hende kort efter Freden, blev deres mange Børn lige saa mange Kilder til fremtidig Strid og Kiv. Mange Sorger ramte ham i disse Aar. Hans Moder, den gamle Enkedronning *Sophie*, der var ham saa trofast en pekuniær Støtte, døde 1631. Aaret efter druknede hans Svigersøn, Rigets Hovmester, den unge *Frands Rantzau*, i Rosenborg Slotsgrav, og hans Brud, *Anna Cathrine, Christian IV's* og *Kirstine Munks* ældste Datter, døde kort efter — som man sagde af Sorg. Samme Aar blev hans Søn, den højt begavede, tapre og af alle beundrede Hertug *Ulrik* snigmyrdet i Wallensteins Lejr. *Anna Cathrines* og Hertug *Ulriks* Begravelser greb sørgeligt ind i de omfattende Forberedelser til de prægtige Bryllupsfester.

Hustruen og Adelsdamen *Kirstine Munk* blev hos *Christian IV* erstattet af hans Frille, den tarvelige *Vibeke Kruse*, der blev hos ham til hans Død og som førte en stille og tilbageholden Tilværelse. Paa Grund af disse Forhold fremstod det mærkelige Faktum, at der paa den Tid var flere forskellige Kuld Børn i Kongens Gaard. Med sin Dronning havde Kongen tre Børn: Tronfølgeren Prins *Christian*, som strax skal omtales, den nylig afdøde Hertug *Ulrik*, og den kloge og rolige Hertug *Frederik*, den senere Kong *Frederik III*, som i 1634 var 25 Aar gammel. Kongen havde lige fra hans Barndom ladet ham tilfalde Æresposter og Tillidshverv, og nu samme Aar opnaaede han endelig Ærkebispe-

sædet i Bremen Stift, en tysk Fyrsteværdighed, som det havde kostet ham og hans kongelige Fader mange diplomatiske Genvordigheder at skaffe.

I Ægteskabet med *Kirstine Munk* havde Kongen sex Døtre og en Søn, foruden det Pigebarn, han ikke vilde anerkende. Desuden havde han med forskellige Kvinder tre uægte Sønner, der bar Navnet *Gyldenløve*.

Noget egentlig Hjem eller Familieliv kan der vel næppe have været Tale om, da Kongen idelig var paa Rejser; men han levede dog af og til sammen med sine Børn, ja havde endog undertiden samtidig *Vibeke Kruse* hos sig. Men som oftest opholdt Børnene sig paa Frederiksborg eller Kronborg, før dette Slot brændte 1629. Det er bekendt, at han paa alle Maader og med den mest minutiøse Omhu sørgede for dem og med sin sædvanlige praktiske Sands tog sig af deres Opdragelse, Paaklædning og Husholdning i de mindste Detailler. I 1634 var af *Kirstine Munks* Børn kun hendes to skønne Døtre, den ustyrlige og slette *Sophie Elisabeth* og den højt begavede, senere saa berømte *Leonora Christine*, at betragte som voxne, da de, henholdsvis kun 15 og 13 Aar, allerede var forlovede, den første med *Christian Pentz*, den anden med *Corfitz Ulfeldt*. Der lod til dengang at være et godt Forhold mellem alle Kongens mange Børn og de omgikkes hinanden venskabeligt som kødelige Søskende; særlig den godmodige Prins *Christian* gav sig meget af med sine unge Stifsøstre. Kongen selv gjorde ingen Forskel paa Prinserne og sine andre Børn, han lod Døtrene gaa forrest ved Hoffesterne, førte — som man vil se — selv *Sophie Elisabeth* til Brudeskamlen, og det var *Leonora Christine*, der ved Bilageret uddelte Præmierne til Sejrherrerne i Væddekampene. Han søgte at skaffe alle disse Døtre fornemme og rige Giftermaal, men de forbitrede senere hans Liv ved deres hensynsløse Stræben efter egen Fordel, og Svigersønnerne fik en sørgelig Indflydelse paa Landets Skæbne.

V

Fra November 1633 til Paasken 1634 opholdt Kongen sig med sine Døtre paa Skanderborg, hvorfra han ledede de store Forberedelser til Brylluppet.

Selve Brudgommen, Tronfølgeren Prins *Christian*, var dengang 31 Aar. Han blev 1608 valgt til Tronfølger af Rigsraadet og Stænderne og kaldtes altid „den udvalgte Prins". Kongen havde givet ham en omhyggelig Opdragelse, og da han fik sin egen Hofstat, havde han Mænd som de senere Kanslere *Christian Friis* og *Christen Thomesen Sehested* til Hofmestre. Han lader ogsaa til at have havt gode Kundskaber, udmærkede sig ved legemlige Idrætter, var stor og kraftigt bygget; men han hengav sig tidligt til Udsvævelser af enhver Art, der undergravede hans Helbred. Han var en godlidende Mand, der hverken paa Krigsskuepladsen eller naar han forestod Regeringen, naar *Christian IV* var udenfor Landets Grænser, forstod at vinde dennes eller Folkets Tillid. Hans Ødselhed og Umaadelighed i Drik saavel som hans Forhold til Fruentimmer, f. Ex. 1626 til den berygtede Adelsdame *Anne Lykke*, vakte megen Forargelse i Landet. Hans koparrede, af Drik og Udsvævelse oppustede og slappe Ansigt mindede paa en sørgelig Maade om Faderens mandige Aasyn.

I Haab om at faa hans Levemaade forandret ønskede hans Fader, der til sine mange andre Sorger føjede Græmmelsen over Sønnen, at faa ham gift, og da det nu endelig lykkedes, kan den uhyre Pragt, han lod udfolde ved Brylluppet, maaske ikke alene opfattes som et politisk Forsøg paa at vise Naboer og Genboer sin kongelige Magt og Landets usvækkede Kraft, men ogsaa betragtes som et Udslag af hans virkelige Glæde over Sønnens Giftermaal.

Men den udvalgte Prins, der uden Modvillie føjede sig efter Faderens Ønsker, fortsatte sin Sviren og Sværmen til det sidste i den Grad, at Rigsraadet kort før Brylluppet i en lang Skrivelse af 19. August alvorlig foreholdt Kongen, at der af Hensyn til Landets,

Kongens og Prinsens Ære maatte ske en Forandring, nu da saa mange Fremmede kom sammen til hans Bryllup. Raadet skriver, at det[1]) „med stor underdanigst Devotion har drevet paa Hans fyrstelige Naades Bilager — — fornemmelig til den Ende, at Hans fyrstelige Naade kunde leve Gud et behageligt Levned og undvære Eftertale og Rygte for et og andet Slags Kvindfolk". — — Det frygter for at Rygtet skal udbredes — — „særdeles saa fremt den nu sædvanlige Gemenskab med Kvindfolk og fortænkelig Nat-Omgængelse enten nu, saa kort før Bilageret eller og efter Hans fyrstelige Naades Bilager, fremdeles skulde kontinuere, hvilket vi ville ombede den alsommægtigste Gud ikke at maatte ske". Den lange Skrivelse, der paakalder Faderens Myndighed over for Sønnen, for — — „at forekomme den Forargelse, som deraf hos Høje og Lave her udi Riget foraarsages" — ender med de kraftige Ord: — — „efterdi vi høre og vide saadant at tales blandt den gemene Mand, ind- og udlændiske, og ganske Europas Potentaters Gesandter for Hans fyrstelige Naades Person alene er nu her tilstede, saa at hvad her nu forrettes, vil vel ikke paa andre Steder, særdeles hos de fornemste Potentater, saa og ved deres Hof, blive fordulgt eller ucensoreret".

Det var denne Kongesøn, som skulde formæles med en af de fornemste Fyrstedøtre i Europa. Der vides kun lidet om Kurfyrst *Johan Georg I* af Sachsens Datter *Magdalena Sybille*. Hun fyldte 17 Aar kort efter sit Bryllup og havde ligesom sine mange Søskende faaet en god, strængt protestantisk Opdragelse og levet et sædeligt og samdrægtigt Familieliv, som knyttede det kurfyrstelige Hus saa stærkt sammen, at Moderen *Magdalena Sibylle* af Brandenburg, da hun følger Datteren til Danmark, føler en Hjemve, der giver sig Udslag i en stærk Misfornøjelse med alt udenfor Sachsen. Den unge Brud var fra det gæstfri kurfyrstelige

[1]) Ortografien er moderniseret i Citaterne.

Hof vant til store Hoffester, Ridderspil og Optog og ikke ukendt med Datidens Skødesynd: Umaadeligheden i Drik, som hun kom i saa nær Berøring med herhjemme.[1])

Giftermaalet mellem den udvalgte Prins og den sachsiske Prinsesse havde længe været paatænkt. Allerede i Juli 1630 havde Rigsraadet anmodet Kongen om at fremme denne Forbindelse. Stærke politiske Grunde talte for den. Der var god Anledning for Kongen til at søge en Modvægt mod den tyske Kejser, der ikke vilde føje hans Ønsker, og mod det altid fjendtlige Sverige. Alt drog ham til først og fremmest at træde i Forbindelse med Sachsen; religiøst Fællesskab og mange Familieforbindelser knyttede i Forvejen de to Lande til hinanden. Han arbejdede paa at bevæge Kurfyrsten, hvis Politik var vaklende og upaalidelig, til at slutte sig til ham i en ny protestantisk Union, der skulde være rettet mod Kejseren og Ligaen, og i hvilken Sverige skulde være udelukket. Allerede ved Kongens Fætter, Hertug *Frederik* af Holsten-Gottorps pragtfulde Bryllup i Dresden i Februar 1631 med Kurfyrstens Datter, *Marie Elisabeth*, var der Tale om Prins *Christians* Giftermaal med hendes Søster. I Januar 1631 havde Rigsraadet atter opfordret Kongen til at sende Prinsen til „Lante Meissen", da det mente, at Prinsessen ellers let kunde blive forlovet med en anden, og Prinsen, som jo nu blev ældre, ikke saa let kunde gøre et saa godt Parti i Tyskland. I Februar rejste Prinsen da til sin Faster, den elskværdige Kurfyrstinde *Hedvig*, Enke efter *Christian II* af Sachsen, der boede paa Slottet Lichtenstein i Sachsen, hvor han kunde træffe sin udsete Brud; thi Kongen vilde dog, at han selv skulde se hende og finde Behag i hende, inden de afgørende Skridt blev foretaget. Han var led-

[1]) K. A. Müller, Kurfürst Johann Georg I, seine Familie und sein Hof. Dresden 1838.

saget af Oversekretæren i det tyske Kancelli, *Frederik Günther*, der var Kongens Raadgiver med Hensyn til hans tyske Politik og som skulde varetage denne, der jo egentlig var Hovedsagen. Prinsen opholdt sig et Par Uger i Sachsen, fandt overalt en god Modtagelse og syntes godt om Prinsessen; men da *Frederik Günther* sidst paa Aaret blev sendt afsted for at forhandle om Ægtepagterne, bad Kurfyrsten om Opsættelse ikke alene paa Grund af Prinsessens Ungdom — hun var 14 Aar gammel, — men mest paa Grund af Krigsurolighederne i Tyskland, hvori han var indviklet. Der gik nu et Par Aar, i hvilke Forhandlingerne holdtes vedlige, medens Kongens politiske Planer led fuldstændigt Nederlag. Endnu i April 1632 forhandlede Kongen med Raadet om Afsendelsen af et Gesandtskab til Sachsen. Men nu foreslaar Raadet at udsætte dette i nogen Tid paa Grund af Sachsens Strid med Kejseren; dog bevilgede det Penge til dets Afsendelse. Endelig i Juli 1633 sendtes Rigets Marsk *Jørgen Urne*, Prinsens Marskalk *Dionysius v. Podevils*, og den tyske Kansler *Ditlev Reventlow* til Sachsen for officielt at anholde om *Magdalene Sibylles* Haand for Prins Christian[1]). Samme Maaned bevilgede det danske Rigsraad 53000 Dl. (senere forhøjet til 60,000 Dl.) til Prinsens Bilager. Den 19. Juli fik Gesandtskabet sin Instrux i Kjøbenhavn, den 28. Juli sit Kreditiv i Glückstadt, og den 18. August brød det op fra Lübeck. I September blev der paa Slottet Moritzburg forhandlet om Betingelserne for Ægteskabet, om Prinsessens Brudeskat fra Sachsen, hendes Livgeding i Danmark m. m.; og den 26. September blev Forlovelsen fejret i Dresden og Brylluppet fastsat til August Maaned næste Aar. Dagen efter tog Gesandterne Afsked og rejste hjem.

---

[1]) I Følget fandtes følgende danske Adelsmænd: Kongens Kammerjunker Hans Lindenov, Hofjunkerne Erik Grubbe og Peter Gersdorff, og Kancelli-Junkerne Axel Juel, Oluf Brockenhuus og Jacob Grubbe.

IX

Strax efter Trolovelsen tog Christian IV fat paa de mægtige Forberedelser til Brylluppet. Da han opholdt sig i Skanderborg, maatte han en Tid lang udstede sine Ordrer skriftligt, og man har derfor Materiale til at faa et nogenlunde Overblik over deres Omfang.

Brylluppet gav Genlyd over hele Landet, der kom Uro og Færdsel paa alle Veje, Rejsende drog ud og ind af Købstædernes Porte, overnattede i Gæstgivergaarde og skiftede Heste ved Kroerne, fornemme Gæster blev indkvarterede og beværtede af Herremænd og Lensmænd, hvilket Lensregnskaberne fik at bekende. Kjøbenhavn kom i en Feststemning, Byen ikke havde kendt siden Kongens Kroning for mange Aar tilbage. „Intet Bilager", siger Holberg, „er blevet celebreret med større Magnificence —— saa at Kjøbenhavn dette Aar var som en Skueplads af europæisk Galanteri."

Den lille By i det udplyndrede Land fik en Glans over sig, som vel ikke kan sammenlignes med Nutidens Pragtfester i Verdensbyerne ved kongelige Kroninger eller Verdensudstillinger, hvor alene de uhyre Menneskemassers Tilstrømning og Industriens imponerende Storværker overgaar alle Fortidens dristigste Tanker og vildeste Fantasier; men ligesaa forgæves søger Nutiden ved slige Lejligheder at laane fra Fortiden og rekonstruere den maleriske Ynde og fine Skønhed i en lille Renaissanceby. Den vrimlende Folkemængde, som dengang i nationale Dragter eller i de dejligste Klædebon af Silke og Atlask i alle mulige brogede og brændende Farver strømmede sammen i den klare Oktobersol i de snevre Gader med Bislagene og de rigtsmykkede Husgavle, beskuede alligevel en Pragt, der var skønnere, kosteligere og stemningsfuldere end den, der nu med de uhyre Hjælpekilder bringes tilveje.

I Januar 1634 udstedes Indbydelserne til den tyske Kejser, Spanien, Frankrig, Storbritanien, „den gamle og unge Dronning" af Sverige og Kongen af Polen. De udsendes saa tidligt, skriver Kongen til Kurfyrsten,

fordi Spanien ligger saa langt borte. England lod sig mærkelig nok slet ikke repræsentere; men de andre Stater sendte Gesandtskaber hertil med større eller mindre Suiter. Brylluppet var først bestemt til d. 16. August, men af Grunde, der ikke er helt klare, blev det udsat til 15. Oktober, vel at mærke „ny Stil", thi i Danmark dateres efter den Julianske Kalender, der var 10 Dage tidligere end den Gregorianske, som næsten var indført overalt, men herhjemme først kom i Brug med Aaret 1700.

Allerede i Begyndelsen af August begyndte de første Gæster at komme, saavel Adelsmændene som Rigsraaderne og deres Fruer, der var indbudt i Marts baade til Prinsens Bryllup og til *Sophie Elisabeths* med *Christian Pentz* faa Dage efter.

Der fortælles, at Kongen ofrede 2 Millioner Speciedaler (i vore Penge næsten 20 Millioner Kroner) paa Brylluppet, og at den indbudte Adel fulgte hans Exempel ved at optage Laan til høje Renter og solgte Smykker til Spotpris for at kunne være tilstede og vise sig ved Hoffet og i Optogene i lige saa megen Glimmer og Glans, som de havde set paa deres Udenlandsrejser.

I Efteraaret 1633 begynder Kongen at udstede sine Ordrer, og paa vanlig Vis har han Tanker for alt. Først og fremmest maa Slottene sættes i Stand, især Kjøbenhavns gamle Slot. Det indtog jo dengang ikke den samme Plads som nu, dets Omfang var ikke større end det kunde staa i det senere Slots indre Slotsgaard, og det dannede paa Grund af de idelige, høje og lave, Tilbygninger en meget uregelmæssig Firkant. Det var omgivet af en muret Grav, der gik saa langt ud paa den nuværende Slotsplads, at Indkørselsbroen laa omtrent dér, hvor Frederik VII's Statue nu staar. Den store Sal, Riddersalen, der omtales saa tidt, laa i Drabantfløjens øverste Etage og var 86 Skridt i Længden og 40 i Bredden. Nu blev Slottet udvendig pudset og kalket, Spiret

paa Blaataarn repareret og dets Kroner forgyldte. Indvendig blev der lagt nye Trapper og nye Fliser i Kongens Værelser. De berømte Tapeter, der forestillede de danske Konger, blev hentet fra Kronborg, hvor de blev reddede ved Branden fem Aar før, og opsat i Slottets gamle Sal. Der blev sat nye Malerier op over Dørene, alle de gamle Møbler og Sengesteder blev reparerede, og en Mængde nye anskaffede f. Ex. fra Holland 300 Egetræs Stole med rødt Klæde broderet med gult Silke og beslaaet med Messingsøm. Gennem den rige Købmand *Johan Braem* blev der forskrevet Tapeter og pragtfulde Møbler fra Udlandet. En „Sølvseng", maaske Brudesengen, blev hentet fra Frederiksborg og udstyret med Omhæng af hvidt Silke og Galoner. Over Døren i Dansesalen blev „Trompeterstolen" eller „Piberbænken" til 24 Musikanter opsat. I Kapellet blev der bygget et helt nyt Pulpitur.

Broerne over Kanalen, der dengang udgjorde en væsentlig Del af Havnen, Højbro og Nybro (Holmens Bro), som var bygget paa Pæle, blev funderede med Sten og gjort bredere med dobbelt Vindebro. Nybro skulde først gøres færdig, og medens den var under Arbejde, blev der lavet en midlertidig („forloren") Bro.

Rosenborg var ganske nyt, men Lysthaven skulde sættes i saadan Stand, „at man ingen Spot haver deraf, naar de Fremmede den ser".

Det gælder ogsaa om at proviantere Byen, ikke alene med den mest nødvendige Mad og Drikke, men med de mest udsøgte Lækkerier til Taflerne. Hofapothekeren *Esaias Fleischer* sendes desaarsag i Marts Maaned til Holland for at gøre Indkøb, og paa sin Rejse hertil møder *Ogier* i Picardiet store Vognlæs med Klæder og Husgeraad, der transporteres til Kjøbenhavn. Men især giver Kongen Ordre til at udtage alt, hvad der tiltrænges, fra de forbipasserende Skibe ved Toldstederne ved Kronborg og paa Elben. Fra en stor Handelsflaade paa Elben skulde i Januar 1634

skaffes Krydderier og især Sukker. Det siges, at der blev købt for over 100000 Daler Vin (d. e. en Million Kroner i vore Penge), særlig spansk, fransk og rhinsk Vin; Kommandanten paa Kronborg, *Frederik Urne*, faar Ordre til at købe for 4000 Daler. Der indfanges Ferskvandsfisk i uhyre Partier, der opbevares i Hyttefade, og *Frederik Urne* skal fra Tyskland skaffe 10000 Skokke Krebs, foruden dem Kongen kan faa fra Sorø og Ringsted.

Der anskaffes Kobberkedler og Køkkentøj, og der indrettes et særligt Køkken til den Mester, som skal lave de kunstige Skueretter, der skal pynte Taflerne og som forestillede alle mulige Figurer, Haver og Bjærge og Fæstninger osv.

Selvfølgelig blev der ogsaa sørget for dem, der ikke kunde faa Plads ved Taflerne. Der blev brygget „godt stærkt Øl i en temmelig Kvantitet for det gemene Folk, som kommer ind med de Fremmede", og som blev indkvarterede i Borgernes Huse, hvor de ogsaa skulde have Sengklæder, Kosten, Øl og Vin efter nærmere Bestemmelse. Lang Tid forud blev der indsamlet Hø til Foder paa Frederiksborg, som saa senere blev udleveret fra Kjøbenhavns Slot.

Rentemestrene faar Ordrer til hos Guldsmedene i Kjøbenhavn at gøre Bestillinger paa Fade af Sølv og Tin, Konfektskaale, Tallerkener, Sølvbægre og Kander, og der synes at være udført mangfoldigt Husgeraad af disse Mestre; men der udgik ogsaa i Maj Maaned Missive til adskillige Adelsmænd om Laan af Sølvtøj.

Possementmagerne sættes i Gang med at lave Besætninger til Hoffolkenes nye Klæder, hvori der skal broderes Hjærter, nogle med Guld og Sølv, andre noget ringere. Der bestilles engang 40000 Alen Snore af Silke og Guld og 11000 Dusin Knapper af forskellig Størrelse. Alt hvad der gøres, er i to Farver: Rødt og Gult, de oldenborgske Farver. Hylstrene om Hærpaukerne males med Kongens og Prinsens Navnetræk,

og Fanerne, der hang ned fra Trompeterne, udsyes eller males med Navnetrækket paa den ene og Danmarks Vaaben paa den anden Side. Men de kostbareste Ting udføres dog af Perlestikkeren *Gert Osserin*, der nu ansættes i Kongens Tjeneste og som med sine Svende blev indlogeret paa Slottet, hvor de maatte arbejde Dag og Nat paa at overbrodere Ridetøjer og Sadler med talløse Perler og Ædelstene. Prinsens ene Sadel blev besat med Diamanter og tilligemed Hovedtøjet vurderet til tre Tønder Guld. En anden „Hestestaffering" bestod af store langagtige Perler, hvoriblandt en stor Ametyst, der havde kostet 7000 Daler, og en skøn Safir til 80000 Daler, der skulde sidde i Hestens Pande. Senere blev *Osserin* og hans Folk flyttet til Rosenborg, og da dér heller ikke blev Plads, til Ibstrup (Jægersborg).

Der findes Lister over de store Bestillinger af Klædes-Varer, Fløjl, Atlask og Silke m. m. i alle de mest straalende og spraglede Farver, Gyldenstykke og Sølvmor osv. osv., som skulde leveres af Købmand *Bilderbeck* i Hamborg og overgives Skrædderne. Samtidig maatte Kongen lade gøre et Fløjls-Liglagen til sin Datter *Anna Cathrine* og Sørgeklæder til Frøknerne, hendes Søstre. Tolderen i Glückstadt, *Søren Terkelsen*, som besørger en Mængde Indkøb, maa skaffe brandgult eller orangefarvet engelsk Bay. Til 100 Drabanter, som har to Klædninger, en af Silke og en af Klæde, skal der skaffes gule og røde Snore til Besætning af Buxer og Trøjer med fire Rækker; 40 Stald-, Køkken- og Kælderfolk skal kun have en Række Snore paa Tøjet, men Jægerne, Pandesvendene og Fiskerne skal have grønt Klæde, og Rokarlerne paa Jagten, som førte de Fremmede i Land, skal være klædt i Rødt og Gult.

En Fortegnelse af 30. Maj 1634 nævner mellem tre og fire Hundrede Personer, der hører til Hoffet, som skulde have Æresklædninger i Anledning af Bryllup pet lige fra Hofprædikanten (en lang Kjortel af sort

Damask) til Hofbarberen og Hofskrædderen (rødt Fløjl med gult Atlask i de opskaarne Ærmer), fra Dansemesteren *Alexander v. Kückelsom*, der havde forfattet Balletten, til Sølvpoppen (gul Atlaskes Trøje og røde Fløjls Buxer), fra Postejbageren og hans Svend (rødt Klæde og gult Damask i Ærmerne) til Vadskepigerne (Kaffas Trøjer og røde Klædes Skørter) og Bøsseskytterne, som lavede det store Fyrværkeri, hvortil der allerede for Aar og Dag siden var lavet høje Master paa Holmen.

Der blev forskrevet Drabant-Partisaner fra Nederlandene med Kongens Navnetræk og røde og gule Kvaster, tyrkiske Bordtæpper fra Danzig, Glas med Laag „til at skænke for Herrer med"; og alt imellem de mest forskellige Anskaffelser maa Kongen spørge, om der er Tin nok til en Kiste for hans Søn Hertug *Ulrik*, hvis Lig var kommen hjem og skulde bisættes i Frue Kirke.

Den berømte Maler *Carl v. Mander* gør imidlertid Tegningerne til den Ballet, der skal opføres, og den bekendte Kobberstikker *Simon de Pas*, som ogsaa var i Kongens Tjeneste, laver de „Monstra", der skal bruges i *Johan Laurembergs* to Komedier, ligesom han gjorde Udkast til Ringrendingsbanen paa Amagertorv. Arkelimesteren *Christopher Schwencke* udfører alt efter Kunstnernes Tegninger og efter Kapelmesterens nærmere Besked. Men Kapelmesteren er selve den berømte *Henrik Schütz*, der i December 1633 kom hertil fra Sachsen fra Brudens fædrene Hof for at lede Musikken ved Festerne og tage Tjeneste hos den musikelskende Christian IV, der gav ham nok at bestille med at antage og indøve Musikere „i Salen udenfor Kongens Gemak" og i Kapellet, hvor Positivet (Orglet) blev istandsat under hans Ledelse.

Medens Kunstnerne arrangerede de dramatiske Forestillinger, maatte de unge Adelsmænd ved Hoffet øve sig i Dans, Legemsøvelser og Ringrenden, ja den

5. Juni befaler Kongen selve Kansleren og Marsken, at de i Overskænkens Nærværelse skal befale de Herremænd, „som forordnede er til den Ballet", at søge Danseskolen flittigere end hidtil er sket, og at de, som holder Heste, skal modtage Ordre af Prinsen, naar og hvor de skal øve sig i Balgen, Ring- og Hovedrenden.

Samtlige Repræsentanter for de fremmede Magter blev med deres fornemste Følge indtil 6 Personer indlogeret paa selve Slottet, de andre hos de mest velhavende Borgere i Slottets Nærhed, som det blev forbudt at huse andre Gæster end dem, Kongen selv indkvarterede hos dem. Allerede den 4. Januar udgaar Ordre til Borgmestre og Raad om Staldrum til de Fremmede og at tilholde Borgerne at have Stuer og Kamre og Senge m. v. i Beredskab til at huse de fremmede Gæster.

Det er vel kun en ringe Del, der her er nævnt af de mangfoldige Foranstaltninger, som Kongen foretog i Anledning af det store Apparat, som blev stillet paa Benene; de er her meddelt efter Kongens egenhændige Breve, og da han selv kom til Kjøbenhavn den 7. Maj, er de fleste af hans paafølgende Ordrer vel udstedt mundtligt. Her er der kun gjort et Forsøg paa i flygtige Træk at fremstille Baggrunden for den franske Forfatter *Charles Ogiers* Beskrivelse af sit Ophold her i Anledning af Brylluppet, en Baggrund, der lader skimte Omridsene af et Billede af *Christian IV* og hans Stilling i Samfundet, hans Familie, hans Hovedstad og hans Bryllupstravlhed.

Efter Brylluppet tog den udvalgte Prins og hans Gemalinde Ophold paa Nykøbing Slot. Ægteskabet blev barnløst. Hun skal have fundet sig godt hjemme her i Danmark og omtales for sit religiøse Sindelag, ellers frembyder hendes Liv her i Landet intet mærkeligt. Prinsen fortsatte sin umaadeholdne Levemaade, der

mere og mere undergravede hans Helbred. I Maj 1647 begav han og Prinsessen sig paa Vej til de bøhmiske Bade, men han afgik ved Døden den 2. Juni paa Slottet Körbitz. *Magdalena Sibylle* blev boende paa Slottet i Nykøbing, til hun 1652 atter blev gift med Hertug *Frederik Vilhelm* af Sachsen-Altenburg. Hun forlod da Landet og døde 1668.

Blandt de Gesandtskaber, der kom til Kjøbenhavn 1634, vakte det franske mest Opmærksomhed, ikke alene fordi Frankrig dengang var den mægtigste Stat i Europa, men opsaa fordi den Mand, som stod i Spidsen for Ambassaden, vel var den berømteste af de tilstedeværende Diplomater. *Claude de Mesmes*, Greve *d'Avaux* (1595—1656) var Medlem af Statsraadet og maitre des requêtes. Han havde ofte med stor Dygtighed repræsenteret sit Land, især i Venedig 1627. I 1643 blev han sendt til Haag for at tage Del i de Forhandlinger, der endte med den westphalske Fred 1648. Han faldt senere i Unaade hos *Mazarin* og forvistes til sine Godser, men blev kaldt tilbage og udnævnt til Finansminister. Han var bekendt for sin Skarpsindighed og Veltalenhed og blev betragtet som en af Frankrigs første Diplomater.

Hans Sendelse til Norden havde trende Formaal. Paaskuddet var i Danmark at overbringe det franske Hofs Gratulation til Brylluppet, i Sverige en Kondolation i Anledning af *Gustaf Adolphs* Død og en Gratulation til Dronning *Christines* Regeringstiltrædelse; men Hovedformaalet var at søge at vedligeholde Freden mellem Sverige og Polen, der laa i Stridigheder om Tronfølgen, som det var i Frankrigs Interesse at faa bilagt, for at dets Allierede, Sverige, ikke yderligere skulde svækkes efter Nederlaget ved Nördlingen, da Østerrige i saa Fald kunde vende sine Vaaben imod Frankrige.

I Kjøbenhavn blev Greven ret upopulær paa Grund af hans stejle Holdning og Paastaaelighed i den ved slige Lejligheder saa almindelige Etikettekamp og Rangstrid. Holberg siger, at Kongen ej heller fandt Behag i ham, „efterdi han var mere grave og serieux“ end de andre Gesandter, der bedre kunde gøre Kongen Besked og tømme Bægrene, naar han drak dem til. Det ses dog, at han Aaret efter lod sit Portræt male og sende Gesandten.

Dennes første Sekretær var Forfatteren til den Bog, der her udgives, og som derfor nærmere skal omtales.

Charles Ogier var født 1595, havde studeret i Bourges og Valence og blev Parlaments-Advokat i Paris; men da han ikke havde Held med sig og manglede Veltalenhed, søgte han Stillingen som Sekretær hos Grev *d'Avaux*, da denne som overordenlig Gesandt blev sendt til de nordiske Hoffer. 1636 vendte *Ogier* tilbage til Paris fra sin Rejse til Danmark, Sverige og Polen, men da han havde faaet Skade paa sit Syn og senere blev angrebet af en haard Lungesygdom, maatte han tage sin Afsked. I 20 Aar levede han nu syg og ensom i trængende Omstændigheder i Forstaden St. Victor, da han ikke taalte Gadelarmen i Paris. Det var hans Ven, Digteren og Senatoren *Jacques Favereau (Faverellus)*, som sørgede for, at han bosatte sig her; men da denne døde 1638, tyede han mest til Munkene i St. Geneviève-Klostret for at studere i Ro og finde Lejlighed til gudfrygtige Samtaler. Det er til denne Periode i sit Liv han med saa megen Bitterhed hentyder i sin Journal den 20. August. Da Sygdommen tog Overhaand, flyttede han endelig til sit fædrene Hjem, hvor han efter et langt Sygeleje døde den 11. August 1654.

Det var efter sin Hjemkomst fra Rejsen, at *Ogier* efter sin Ven, Professor *Nicolas Borbons* Opfordring benytter sit tvungne Otium til at udarbejde *Ephemerides sive iter Danicum, Svecicum, Polonicum*, d. e. Dagbø-

ger eller Rejser til Danmark, Sverige og Polen efter de Optegnelser, han havde gjort paa selve Rejsen. Men da Bogen var færdig, ønskede *d'Avaux*, at den af Statshensyn ikke maatte udkomme før 20 Aar efter Rejsen, hvis det i det hele tage kunde interessere noget Menneske at læse en Bog, der paa hver Side strømmede over af hans Roes.[1]) Ogier lovede det og holdt sit Løfte; men da Tiden til dens Udgivelse kom, døde han, og først to Aar efter, samme Aar Grev *d'Avaux* døde, blev Bogen udgivet i Paris 1656 med kongeligt Privilegium paa 15 Aar af *Ogiers* Broder, Dr. theol. *François Ogier*, og dediceret Grevens Søn, *Jean Jacques de Mesmes*.

Bogen er overordentlig sjælden, og var det allerede paa Holbergs Tid, da han siger, at den „formedelst dens Rarhed er saa kostbar, at den vejes op med Guld". Den udgør 532 Pagina i lille Oktav og indeholder foruden *Ogiers* Optegnelser en Del Indledninger, Tilegnelser, Digte og Breve fra *Borbon* og Grev *d'Avaux*. Da Bogen er skrevet paa Latin, er den kun lidet kendt udenfor Historikernes Kres, men disse have ogsaa i fuldt Maal benyttet den og anerkendt dens Værdi og Betydning som et af de vigtigste og rigeste Bidrag til Nordens Kulturhistorie i det 17. Aarhundrede.

Trods dette og trods dens lette, aandfulde Fremstilling og dens morsomme Oplysninger om Datidens Levemaade i Folket og ved Hofferne, er den dog ikke oversat paa Dansk eller Svensk. Uddrag af den første Del af Værket er derimod oversat paa Tysk af den danske Professor og Historiograf *Johan Heinrich Schlegel* i hans „Samlung zur Dänischen Geschichte", andet Bind, Kopenh. 1774.

Den nærværende Udgave er oversat fra den originale Udgave og omfatter *Ogiers* Beretning om hans Ophold i Helsingør og Kjøbenhavn, idet der kun er medtaget den Del af hans Fremstilling, som vedrører

[1]) Se Strebitzski, Das Tagebuch des Franzosen Charles Ogier. Altpreuss Monatschr. XVI. Königsberg 1871. — Ogiers Ephemerides Side 3—34.

Danmark, fra det Øjeblik han er paa dansk Omraade, og til han atter forlader dette paa Vejen til Stockholm.

Den 11. Juni 1634 brød Grev *d'Avaux*, *Charles Ogier* og deres talrige Følge op fra Paris og begav sig paa den dengang saa omstændelige Rejse til Norden over Abbeville til Calais, som de naaede den 16. Juli; og her saa den meget nærsynede *Ogier* første Gang Havet. Skuet af det fylder ham med Fryd og Rædsel. Det er ham en Trøst at kunne skimte Englands Klitter lyse i Solen, saa at de danner en Grænse for Havets uhyre Udstrækning. Han finder her Skibe med Tømmer fra Norge, Hvede fra Danzig, Malm fra Sverige, samt hollandske Krigsskibe, der værger Farvandet mod „Dunkerkernes" Sørøverier, disse spanske Kapere, der udrustedes i flanderske Havne og var de Søfarendes Skræk. Han undrer sig over Søfolkenes vejrbidte Ydre, deres Skæg, deres lange Søstøvler og Sydvester, men berøres ubehageligt af den Tobaksstank, som omgiver dem. Ved Strandbredden falder han hen i Tanker om Amerika, som saa længe var ukendt for Europæerne, og som ligger „paa den anden Strand"; og om at den samme Bølge, som beskyller hans Fod, har kysset hin fjerne Kyst.

Den 26. Juli er Vinden gunstig, og efter endt Gudstjeneste gaar de ombord i Skuden, der skal føre dem ud til Fregatten. Vejret er saa uroligt, at Skipperen fraraader Sejladsen, men Gesandten fastholder sin Beslutning, og allerede paa Vejen til Orlogsskibet begynder Søsygen, som *Ogier* skildrer med stærke Farver. Ombord i Skibet faar han og Præsten deres Køje i Agterkastellet. Den 28. Juli er de udfor Rhinens Munding, og nu gaar Farten nordefter. Hermed faar *Charles Ogier* selv Ordet.

Udg.

— — —

2DEN AUGUST nærmede vi os den Cimbriske Halvø, som nu kaldes Jylland, og glædede os højligen ved Synet af Landet og ikke mindst af de Hytter, som Hyrderne og Fiskerne paa denne Strand beboer. Til denne Dag havde vi styret lige mod Nord; vi lagde nu Kursen østlig hen til Skagen og fik Norges Land paa vor venstre Haand. Fra Skagen kom vi ind i de danske Farvande og sejlede nu mod Syd. Man maa i Sandhed beundre Sømændenes Kunst og Erfaring, der midt i Nattens Mørke forstaar at holde Kursen saa fast og sikkert, at de nøje véd, hvor de skal bøje af og hvor de skal holde Retning, ganske som paa den klare Dag. Og navnlig den Mand, som staar der i sin lange Kappe og holder Rorpinden i Haanden, medens han spejder efter Kompassets Bevægelser og styrer med eller mod Vinden blot ved at dreje og støde til Roret — ja man skulde tro det var en Troldmand, saa stor er hans Magt over Vind og Vejr.

3DIE AUGUST. Ved Nattetid kort før Daggry passerede vi et meget farligt Skær,[1]) og næsten

[1]) Antagelig Paternoster-Skæret udfor Marstrand.

hele den Dag fik vi vore Indvolde bravt rystede.

4DE AUGUST. Omsider kom den glade Dag. Ved Daggry fik vi Forbjærget Kullen, som hører til Skaane, i Sigte og passerede det. En Kanon blev affyret fra Skibet og Matroserne udstødte Frydeskrig, som vi andre istemmede, ret som vi var komne ud af Køjerne. Der hersker den muntre og for Sømændene ret indbringende Skik, at de, som første Gang besejler Sundet, naar de passerer dette Forbjærg, enten skal dykkes i Søen og „døbes" eller ogsaa købe sig løs for denne Medfart. For Søfolk og Matroser er dette bare en Leg, da Havet er dem lige saa kært som den faste Jord. Alle de unge, baade Matroser og Soldater, bliver bundet under Arme og Bryst og hejst op lige til Ræerne — der gives los og man lader dem falde i Søen; og saaledes tre Gange op og ned. Konstablen kom hen til Gesandten og fortalte ham smilende om den gamle Skik og bad om en god Løsepenge. Vi alle, der var med i Følget, gav hver en Daler.[1])

Imidlertid kom Byen Helsingør til Syne, et meget besøgt og udmærket Tilflugtssted for Skibe og Kongeriget Danmarks vigtigste Toldsted, der paa den Tid hvert Aar indbragte 2 Millioner Livres.[2]) Danmarks Rige bestaar af flere Landsdele og Øer,

---

[1]) Den Skik „at hønse for Kullen" omtales mange Steder, se bl. a. [Boesen] Helsingørs Beskrivelse. Aalborg, 1757.

[2]) Schlegel opgiver Indtægten af Øresundstolden 1630 til 105.243 Kr. (Sammlungen, II, 88). Fridericia (Danmarks ydre polit. Hist. I, 203) opgiver Totalsummen for 1632 til 4896 Rosenobler, 534 Gylden, 244.306 Daler.

som Havet adskiller. Den vigtigste er Øen Zelandia [Sjælland], som ligger midt i det Codanske Hav; paa den ligger det ganske Riges Hovedstad Hafnia eller Codania, almindelig kaldet Coppenhaven eller Coppenhagen. En anden er Fionia [Fyen], som almindelig kaldes Fiunen. Der er endnu mange andre, hvoraf jeg siden skal nævne nogle paa vor videre Sejlads. Til Danmarks Rige hører hele den Cimbriske Halvø, almindelig kaldet Jutlandt [Jylland]; og en Del af Holsten, som en særlig Hertug er forlenet med, og som er landfast med det tyske Fastland. Den allerstørste Provins er Norge og hele den Landsdel, som kaldes Lapland og grænser op til Moskovittens Rige.

Jeg vender tilbage til Helsingør. Da vi fik Byen i Sigte, lod vor Kaptajn Ankret gaa og sendte en Baad ind til Stedets Kommandant, thi kun med hans Tilladelse har man Lov at lande. Da han hørte, at den franske Gesandt var kommen og i Frastand saa vore Flag paa alle Master stolt folde sig ud for Brisen, lod han strax paa Fæstningens Tinde den røde Fane hejse. Da vor Kaptajn saa den og vidste, at vi nu maatte gaa i Land, lod han strax Kanonerne tordne. En uafbrudt mægtig Lynen og Tordnen drønede fra de 30 store Kanoner, og strax blev der svaret fra Fæstningen. Gesandten skænkede imidlertid Soldaterne og Matroserne 200 Daler som Foræring, og Kaptajnen, der var en dygtig og elskværdig Mand, forærede han en Guldkæde med den allerkristelige Konges Billede. Saa tog Kaptajnen sine Søklæder af, iførte

sig sine Stadsklæder, hængte Kæden om sin Hals og lod en Chalup belægge med tyrkiske Tæpper for at sætte Gesandten i Land. Kommandanten havde imidlertid sendt en anden Chalup, og for Høfligheds Skyld maatte Gesandten gaa ombord i den, medens han overlod den anden til Følget og til Transport af den nødvendige Bagage. Forude i Stavnen stod vor fortræffelige Trompeter, som Kongen havde medgivet Gesandten, og han lod en fransk Takkehymne tone ud over de danske og skaanske Kyster. Sex store, raske Rorkarle, ens klædt i røde Kofter, roede os i smult Vande ind i Havnen.[1]) Saasnart vi steg i Chaluppen, blev igen alle Stykkerne løsnede og Soldaterne skød Geværsalver. Strax strømmede en stor Hoben Mennesker ned til Havnen for at se os. Værtshuset laa lige ved og vi gik derind, ført af Kommandantens Stedfortræder, da han selv laa syg af Podagra og derfor ikke kunde modtage Gesandten efter Skik og Brug.[2])

Vi kom ind i Stuen, der efter Landsens Skik var meget net; den havde fem Vinduer, der vendte ud mod Søen. Overalt hængte Skilderier helt op til Loftet, og lange Træbænke gik helt rundt, fastgjort i Væggenes Felter, de var belagt med Hynder og Dun-Puder, hvorover laa Tæpper. Jeg be-

[1]) Helsingør havde dengang ingen Havn, kun en Landingsbro ved Toldboden. Skibene laa paa Rheden.

[2]) *Frederik Urne* til Bregentved (c. 1600—58) var Lensmand over Kronborg Len m. m. fra 1627 til 1641, et af de byrdefuldeste og vanskeligste i Landet paa Grund af Hofholdningen, Sundtoldsopkrævningen m. m. Han var Kongens Fortrolige i hans mange Bekymringer. Frederik Urne, der var en svagelig Mand, havde efter 1641 andre Len og døde i Kbhvn. 1658.

skriver dette saa nøje, fordi alle Huse er indrettede saaledes. Paa to Borde var bredt Duge af den allerfineste Vævning; paa det ene stod et Vadskebækken med Vandkande, paa det andet to Sølvkander, og i dem var Øl og Vin. Her stod en lille Mundskænk, hvis Opmærksomhed jeg ikke kan glemme. For da han var ked af, at Gesandten ikke vilde drikke, saa tog han selv Stobet, nikkede til Gesandten, som om de var gamle Venner, og tog sig en god Slurk. Lad mig strax sige, at jeg ikke hører til dem, der strax misbilliger fremmede Skikke eller vil, at hele Jorden skal indrettes og ordnes efter som det gaar til i mit eget Land. Min Hensigt er blot at berette, hvad jeg har set, saa kan enhver for mig dømme derom som han vil. Thi det hænder undertiden, at vi efterhaanden som vi lærer Forholdene at kende fordømmer det, som vi engang fandt Behag i. Det bør være vor Grundsætning at lære saa længe vi lever og sige, hvad vi kender for Ret at være. Alene paa den Maade bevarer vi vor Frihed.

Resten af Dagen besaa jeg Byen. Den er mellem de mindre, eller rent ud sagt lille. Gaderne er temmelig lige og brede; Husene anseelige baade udvendig og indvendig og næsten alle byggede af røde Sten. De faar deres Lys gennem Vinduer af det klareste Glas, som de pudser hver Ugedag. Dørene er overbyggede med Bislag, som rager ud paa Gaden, og under hvilke der findes baade Bænke og Søjler, saa at de ligner Korthuse. Mændene er store og velvoxne, Kvinderne nydelige og

smukt byggede med blaa Øjne og blondt Haar, hvide og røde i Huden som Børn. De er høje og ranke af Vext, og da de tildækker Barmen med deres Brystlin og ikke søger at tiltrække sig Mændenes Opmærksomhed, minder de om vore Nonner.

Deres Huer er gærne af Fløjl og halvmaaneformede, ganske som hos vore Kvinder i Méaux. Deres Klæder er af Silke — jeg taler kun om de bedrestillede, — og naar de gaar ud mellem Folk, tager de en Kaabe over sig, som ligner Mændenes meget. Naar de hilser en Forbigaaende, hvad sjældent sker, bøjer de sig ikke eller nejer, men svarer undertiden med et Kys paa deres Haand eller ved at bevæge Læberne en Smule.

Kronborg, en befæstet og prægtig Borg, er bygget sammen med Byen; jeg tror den kaldes saa, fordi den kongelige Krone gemmes her.[1]) Lige overfor i Skaane ligger et andet Slot, Helsingborg, og mellem dem begge ligger det smalle og berømte Stræde, som almindeligvis kaldes „Sundet", gennem hvilket man maa sejle fra Nord- til Østersøen og tilbage. Kongen af Danmark kan aabne og lukke Sundet efter Behag, hvorved han hvert Aar har store Indtægter. En Streg i Regningen gør dog de Skibe, der sejler ad Elben til Hamburg med deres Varer, og som de derfra fører tillands over Lübeck til Østersøen, og Danmark narres derved for Tolden. For at bøde paa dette Tab har den danske Konge ivrigt stræbt efter at

[1]) Kronborgs berømte Slot var brændt 1629 og var endnu ikke helt opbygget, derfor besøgte Ogier det ikke. Fortællingen om at „Kronen" blev opbevaret paa Fæstningen er selvfølgelig Snak.

faa oprettet et nyt Toldsted ved Glückstadt (en By nær ved Elbens Udløb).[1])

Forøvrigt spiste vi den Dag tidligt til Aften og lagde os saa. I vort Sovekammer var tre Senge stillet op paa Rad, ligesom bygget ind i et stort Skab,[2]) og de var redte med snehvide Lagener og tykke Fjerdyner, saa at man slet ikke kunde sove i denne Varme og fik en ubehagelig Prikken og Stikken i Huden. Istedenfor Tæpper bruger de — ogsaa ved Sommertid — tætstoppede Fjerdyner, saa at jeg virkelig frygtede for at blive kvalt. En anden Ubehagelighed ved disse Senge er den, at de er altfor korte, saa at man snarere sidder end ligger i dem. Pigerne, som opvarter os, bærer lange Linnedklæder, næsten som de tjenende Søstre hos Cartheuserinderne. Man ser heraf, hvorledes den hellige *Bruno*, der var en født Germaner, foreskrev sin Orden baade Senge, Klæder og ogsaa andet i Levemaaden efter sit Lands Skik.[3]) Jeg skriver dette, fordi den Tanke dengang just faldt mig ind.

5TE AUGUST. Det var mit ivrige Ønske at besøge de lutherske Kirker, og paa hele min Rejse har jeg nøjagtig studeret, hvad der gik for sig i dem, endskøndt Gesandten, baade af Gudsfrygt og af særlig Omhu for mig, stærkt advarede mig mod

---

[1]) Den tyske Kejser havde i Foraaret 1633 indvilliget i, at Kongen af Danmark opkrævede Told paa Elben, hvilket dog foranledigede vidtløftige Forhandlinger med andre Magter, især Hamborg og Nederlandene, og havde stor Indflydelse paa Datidens indviklede Politik. Elbtolden blev atter ophævet 1645.

[2]) Alkovesenge.

[3]) *Bruno*, Cartheuserordenens Stifter, var fra Kölln, men anlagde sin Orden i Chartreuse i Dauphiné.

Omgang med slige Folk. Jeg kan dog trolig forsikre, at jeg aldrig har faaet Anfægtelser hverken af deres Lære eller af deres Skikke. Hele Danmark og Sverige blev — lad mig engang for alle sige det — luthersk fra den Tid *Christian II* blev fordrevet fra begge disse Riger, i Danmark af *Frederik I*, i Sverige af *Gustav.*[1]) Begge bar de sig klogt, men syndigt ad, da de for at styrke deres ny Herredømme antog en ny Religion, der for hver Dag vandt Tilhængere, for ved disses Sammenslutning at kunne modstaa Kejser *Carl V*, hvis Søster var gift med *Christian II.* Deres Kirker, der før havde været Katholikernes, adskiller sig i ingen Henseende fra vore, undtagen at de paa nogle Steder har ødelagt de mindre Altere og kun bevaret de større. Mange Steder i Sverige og Tyskland er dog ogsaa de smaa Altere blevne staaende, dækket med Tæpper og Duge, som om der daglig læstes Messe. Ja ogsaa de Stenkummer, som indeholdt Vievandet, staar endnu i Kirkernes Vaabenhuse, og alle Helgenernes Malerier og Billedstøtter findes endnu. I alle Danmarks Byer — jeg mener de større — er foruden de danske Kirker, hvor Gudstjenesten holdes paa Landets Maal, ogsaa en tysk Kirke, hvor den holdes paa tysk;[2]) det samme er Tilfældet i Sverige. Men jeg besøgte mest de tyske Kirker, for at jeg ikke skulde løbe sur ved

---

[1]) Schlegel retter denne Bemærkning ved at tilføje, at Christiern II selv var lutherskeindet og at Frederik I ikke brugte Tvang.

[2]) Der fandtes paa den Tid ikke andre tyske Kirker i Danmark end i Kbhvn. og Helsingør, de eneste Byer Forf. besøgte, men der blev i flere Byer holdt tysk Gudstjeneste for de mange af Krigen fordrevne Tyskere.

at høre flere forskellige og mindre kendte Sprog. Den første Kirke, jeg besøgte, var dog en dansk, hvor jeg strax mærkede mig (vistnok paa et Epitaphium) Oprettelsen af et fast Legat til Brug for Skoleungdommen, for at denne visse Dage, ved Morgen- og Aftenbønnen skulde komme i Kirken og synge Psalmer. Dette smager i Sandhed stærkt af Katholicisme, og skøndt den gudløse Luther ivrede nok derfor, formaaede han ikke at rydde den indgroede og dybt fæstnede Følelse ud af Menneskenes Sind, at alt det kommer de Døde til Gode, som sker her paa Jorden i deres Navn og for deres Skyld. De Legater og Stiftelser, som de Døde med saa megen Omsorg og Omhu grundede for evige Tider, skulde ikke være til Glæde for Efterkommerne, som de aldrig kender, men for dem selv. Ogsaa de viseste Hedninger plantede Træer for Efterslægten i den Tro, at den Tak, som de høstede herfor af Efterkommerne, enten vilde skaffe dem et godt Eftermæle eller hjælpe deres udødelige Sjæl til større Lyksalighed. Derfra skriver sig ogsaa deres Underverden og Elysæiske Marker, hvor de formente at Forbrydelser sonedes, Sjælene lutredes og gjordes værdige til at nyde Guders Selskab. Dog, jeg vil ikke spille Theolog. Jeg har blot villet anføre, hvad alle Mennesker og Tider har ment om den Ting.

Kirkegaardene, som ligger ved Kirkerne, ligner ganske vore, hist og her er der plantet Kors paa Gravene.

6TE AUGUST, som var en Søndag, befalede

Gesandten, at der skulde rejses Alter i hans Bopæl og Messen læses, hvilket efter katholsk Ritus ikke var sket i 100 Aar her i Byen. Lutheranerne holder nemlig ogsaa Messe to eller tre Gange om Ugen paa deres Maade, som ikke er meget forskellig fra vor.[1]) —

Samme Dag kom *Peter Wibe*, fordum Kongen af Danmarks Agent hos den allerkristeligste Konge, som kort forinden var kommen fra Paris, til Helsingør. Han hilste Gesandten i sin Konges Navn, og saalænge vi var i Danmark, var han stadig om ham og til hans Tjeneste. Jeg bør ikke undlade at berømme denne Mand for hans store Venlighed imod mig; ved min Tilbagekomst til Paris erfarede jeg ogsaa med Fornøjelse, at han var i Yndest hos mange fortræffelige Mænd.[2])

---

[1]) Under den store Religionskrig (Trediveaarskrigen) var det intet Under, at saa unge ivrige Katholiker som *Ogier*, der første Gang kom til et protestantisk Land, interesserede sig for de religiøse Forhold her hjemme. Gudstjenesten havde dengang endnu bevaret meget fra den katholske Liturgi, Messen med den latinske Messetext osv., og der blev som bekendt i den første Halvdel af det 17. Aarh. gjort mange ihærdige Forsøg paa at genindføre Katholicisme i Danmark. Der mærkes da ogsaa af og til Exempler paa en romersk-katholsk Reaktion, som Jesuiterne understøtter, og bl. a. var de mange unge Adelsmænd, der opholdt sig i Udlandet, stærkt udsat for Paavirkning. *Ogier* og Gesandtskabspræsten, *Florus Calvimontanus*, besøger da ogsaa Kirkerne og indlader sig i Disput med Præsterne og mener overalt at spore Rester af den gamle Religion og at træffe Folk, der hænger ved den. *Ogier* er i høj Grad intolerant i religiøs Henseende og betegner Reformationen som „lutheransk Vanvid".

[2]) Staterne lod sig dengang sjældent repræsentere hos hinanden ved permanente Gesandter, men højst ved „Kommissærer", „Agenter" og „Residenter". *Peter Vibe*, Søn af Borgmester *Mikkel Vibe* i Kbhvn., var saaledes 1627 Agent og fra 1630 Resident i Paris og blev som saadan adlet af den franske Konge 1634 og s. A. optaget i den danske Adelsstand. Om Foraaret kom han tilbage fra Frankrig til Kbhvn., hvor han blev sendt de franske Afsendinge, som han kendte personlig, i Møde i Helsingør. Efter Bilageret gik han i November som Resident til Stockholm indtil 1644, hvor han lagde sine store diplomatiske Evner for Dagen. 1648 blev han Rentemester i Kbhvn. og ved denne Stilling en af Corfitz Ulfeldts bitreste Fjender. Han blev 1656 Lensmand i Trondhjem og døde i Kbhvn. 1658.

7DE AUGUST forlangte *Frants af Craco*, hollandsk Agent i Danmark og for Forretningernes Skyld bosat i Helsingør, Audiens hos Gesandten. Denne Mand havde i tredive Aar været sit Lands Kommissær hos forskellige Fyrster, ja, selv hos Spaniens Konge. Gesandten, der vel véd at skatte den Slags Folk, indlod sig derfor i en lang Samtale med ham.[1])

8DE AUGUST gik vi ud af Byen for at spadsere og trække frisk Luft, men Gesandten blev hjemme. Vi gik op paa de Bakker, der ligger lige ved Byen, og hvor de kongelige Stalde er. Dér lejrede vi os nok saa godt, medens nogle blandt os imedens skød Fugle paa Stranden.[2]) Her saa vi ogsaa to Matroser — vistnok Hollændere — komme i Haarene paa hinanden. De drog strax deres Knive, og lige for Næsen af deres Kammerater og os, der ikke stod ret langt borte, tilredte de hinanden paa det frygteligste; den ene fik et Stik i Armen, den anden i Øjet. Saa styrtede de strax afsted til Skibet, der laa ved Stranden; dog maatte han, som havde faaet et maaske dødeligt Saar i Øjet, hjælpes af sine Kammerater. Gaa nu hen og pral af Jeres store Mod i Tvekamp, I franske Adelmænd! Der er Matroser, Værtshusholdere og Staldkarle, som er i Besiddelse af selv samme Mod. Thi den

[1]) Den hollandske Agent *Carl* (ikke Frants) *a Crackaw*, der døde i Helsingør 1646, og som havde en vigtig Post i hine urolige politiske Tider, blev 1632 forfremmet til Resident. (Epitafium i Mariæ Kirke i Helsingør).

[2]) De kongelige Stalde var anbragt i den Avlsgaard, Lundegaarden, der laa ved Lundehaven eller Kongens Have, hvor Kongen havde en lille Bolig (det senere Marienlyst), som han benyttede meget under Kronborgs Genopbygning. De franske Herrer har altsaa spaseret og jaget paa Skrænterne og Stranden nord for dette Sted og Dagen efter besøgt Haven.

Slags private Slagsmaal kan finde Sted paa Grund af et pludseligt Skænderi; men de kan ogsaa sætte hinanden Stævne paa given Tid og Sted for at mætte deres længe opsparede Had.

9DE AUGUST gik vi ud for at spadsere i Kongens Have udenfor Byen. Den er henved to Tønder Land stor, paa en Høj ligger en lille Bygning lige som et Fort; der er kun et Værelse, men herfra er der en yndig Udsigt, baade over Søen og over Byen, der ligger nedenfor. Der laa her en haandskreven Bog, det var Christian III's Historie i et smukt Sprog;[1]) her var ogsaa et Billede af samme Christian III ophængt, maaske fordi han havde bygget det lille Hus.

10DE AUGUST begav jeg mig ved Aftenstid til den tyske Kirke, som Præsten, *Thomas Lund* fra Flensborg i Holsten,[2]) lod aabne for mig, og hvor jeg fandt alt ganske som i vore Kirker og selve Treenigheden malet bag paa et Krucifix: Faderen som en gammel Mand med udbredte Arme, den Hellig Aand i en Dues Skikkelse, og Christus, lidende og bundet. Disse Verselinier havde den

---

[1]) Muligvis Manuskriptet til Niels Krags Manuskript til Christian III's Historie, der først blev trykt og udgivet 1737.

[2]) Efter Reformationen stod Mariæ Kirke i Helsingør ubenyttet, til Frederik II lod den istandsætte for de mange Udlændinge, der tog Bolig i Byen. Der opstod senere mange Stridigheder mellem de to Sognekirkers Præster om deres Rettigheder. *Thomas Lund* (1583—1636) var en lærd Mand, der havde skrevet flere grammatiske Skolebøger. Han blev 1610 Magister i Rostock, 1615 Konrektor i sin Fødeby Flensborg og ved Biskop *Hans Poulsen Resens* Indflydelse 1625 Præst for den tyske Menighed i Helsingør og Slotspræst paa Kronborg. Mærkelig nok blev han netop i Aaret 1634 — rimeligvis kort efter Ogiers Bortrejse — anklaget af Christian IV, fordi han havde prædiket Vranglære for ham i Slotskirken i to Prædikener. Biskoppen og Fakultetet frikendte ham dog hurtigt og indsatte ham atter i Embedet. Han døde allerede 1636, og hans Hustru *Marieke Owe* fra Flensborg giftede sig med hans Eftermand.

nævnte Præst ladet sætte paa Krucifixet med forgyldte Bogstaver:

Effigiem Christi spectando memento labores,
Non tamen effigiem, sed quem designat, adores.

Da jeg læste dette og forstod, at det sigtede til Katholikerne, sagde jeg: „Hvilken Katholik er vel saa taabelig, at han tilbeder et Billede?" Jeg føjede endvidere noget til om Skærsilden, maaske ikke saa helt forkert, og sagde, at jeg var af samme Mening som *Augustinus*, der troede paa Skærsilden. Han svarede, at han ikke kunde være enig med Kirkefædrene, naar de afveg fra den, da Skriften hverken bekræfter eller benægter Skærsilden, men tvertimod — hvis den læses med ærlig Villie — troer, at der er et Sted til Udsoning og Rensning.

Samme Dag besøgte Gesandten den hollandske Agent, i hvis Omgang og Samtale han fandt stor Fornøjelse, da han havde opholdt sig lang Tid ved det danske Hof.

11TE AUGUST besøgte jeg og vor Præst begge Kirker og hørte Ordets Tjenere prædike. Den danske, som havde den største Tilhørerkreds, hørte vi dog kun paa et Øjeblik. Derimod slog vi os til Ro hos den tyske, *Thomas Lund*, en meget veltalende Mand med en klar og tydelig Stemme, men lidt voldsom. Saasnart Prækenen var forbi, istemmede strax tre Drenge Kyrie Eleison, det øvrige gik paa Tysk (dog uden Helgeners Paakaldelse); Musikken og hele Menigheden svarede, og deres Sang var ikke ilde eller falsk. Da Lita-

niet var til Ende, gik samme Præst, som havde præket, Fod for Fod op til Alteret, slog sin Kappe om sig (saadan bruger Præsterne her), faldt paa Knæ og sang to eller tre Vers, som hele Menigheden svarede paa; derpaa opsendte han to eller tre Bønner hvorpaa der svaredes: Amen. Derpaa vendte han sig om mod Menigheden, og sang staaende en ny Bøn, og tilsidst gjorde han Korsets Tegn med tre Fingre; Drengene synger endnu noget,[1]) og saa er det forbi.

Derpaa gik vor Præst hen til den tyske Præst og talte med ham om Sakramentets Betydning; da Præsten ikke havde Svar paa rede Haand, beraabte han sig paa sine Bøger. Efter Middag gik vi igen til ham og tog Plads ved hans Bord, og i tre Timer talte vi om det skulde tillades Menigmand at læse i den hellige Skrift eller formenes ham, og vor Præsts Grunde støttede jeg med, at det var ligesaa farligt for en Ukyndig at læse i Biblen som for en Syg at læse i Hippokrates. I hans Studereværelse hang Billeder af den hellige Jomfru, og af Erkeenglen med Ord af den hellige Augustinus; fremdeles af Christus, der udjager Købmændene af Templet, af den danske Konge, og endelig af Luther og Melanchton. Saa begyndte vi at tale om Læsning af Biblen, fordi Præstens Datter, en net Pige, stod bag hans Stol og rakte ham Bøger af hans Bibliothek, baade græske, latinske og paa hans tyske Modersmaal. Paa Bordet stod et Krus Øl, paa hvis Laag var graveret:

[1]) Hermed menes, at Præsten lyser Velsignelsen inden Udgangssalmen.

„*Providentia dei major fortuna*“. Han modtog os med største Venlighed.

Samme Dag skrev jeg Breve til Paris og gav dem til en Købmand fra Rouen, som kom fra Danzig.

12TE AUGUST. Jeg har besøgt flere Privathuse og fundet dem særdeles smukke, overalt smykkede med Malerier og prydede med de skønneste Kister og Skabe. Allevegne ser man det fineste Linned, og jeg undrede mig over selv i Barberernes Bod at finde fine og kostbare Haandklæder til Brug for Haandværkere og Daglejere, skøndt der ingen Overflod der i Landet er paa Hør og Hamp. I intet andet Land har jeg set saa store og smukke Sengelagener som her.

13DE AUGUST, som var en Søndag, tilbragte jeg med at aflægge flere Besøg. Efter Bordet besøgte Gesandten fem dejlige Fruentimmer, som paa Resident *Wibes* Indbydelse var kommen sammen i et Hus, der laa lige i Nærheden af vort. De tre var Døtre af den kongelige Tolder *David Loh*, den fjerde var i Familie med *Wibe*, den femte var overordentlig smuk, men ikke helt ung. Alle var de af borgerlig Herkomst, men saa nette af Væsen og saa velklædte, at vi næppe senere saa dem smukkere.[1]) Det var virkelig morsomt at se dette

[1]) *David Lucht* eller *Luft*, død 1635, skal have været af adelig Slægt og vistnok fra Slesvig eller Holsten ligesom hans Kone *Sophie Hansdatter*, der ligeledes døde 1635. Det var en af de mest velstaaende Familier i Helsingør. Han var allerede Toldskriver 1607 og blev Tolder 1623, men var i 1633 en kort Tid suspenderet. Der var mange Døtre, der alle blev standsmæssigt gifte, undtagen en — som vel ogsaa var med i Selskabet — *Bente Lucht*, der sluttede en Forbindelse med Kongens uægte Søn, den smukke og lovende *Christian Ulrik Gyldenløve* (1611—40), der tog hende med sig paa et Hververtogt til den spanske Hær, paa hvilken han blev dræbt i Nærheden af Kølln.

Selskab af — Stumme, der kun kunde forklare sig for hinanden ved Nik og Tegn og dog ikke fik noget ud af det; thi vor Samtale med disse Fruentimmer var af den Beskaffenhed, at ingen af os forstod et Ord eller en Stavelse. Iøvrigt hilser man dem ikke med Kys, men blot ved at tage dem i Haanden. Men naar enten Blodets eller Venskabets Baand knytter dem nøjere sammen, kærtegner de ofte hinanden, naar de ses; baade Mand og Kvinde lægger Haanden paa hinandens Arm helt op mod Brystet, dog er Ærmerne jo imellem, og de er saa snævre — især Kvindernes, at man slet ikke kan komme til at røre ved Huden med Fingeren. Men forresten udelukker deres altfor store Alvor og Beskedenhed Tanken om Kærlighed og giver hverken Haab om eller Lejlighed til nogen større Fortrolighed. Der kastes ikke Øjne til de Forbipasserende, og der er ikke mindste Koketteri, hverken i deres Gang eller i deres Maade at føre sig paa. De blotter ikke deres Bryster, de kruser ikke deres Haar, ja de viser det ikke engang. Deres Hovedtøjer overbroderer de dog med kostbare Stene, og de bærer Belter af Guld og Sølv, besat med Juveler. De er kort sagt overmaade nydelige. Hjemme lader de sig ikke se i Sovekammeret, som vore Kvinder plejer, men i Spisestuen; og medens vore byder deres Gæster Plads i Sofaernes Hjørner, sætter de danske og tyske Kvinder deres Gæster ved Bordet. Vore fornøjer deres Besøgende ved spøgefuld og munter Passiar, undertiden synger

MAGDALENA SIBYLLA,
DANIÆ, &C. NORWEGIÆ,
Electa Principissa, &c.

S. Savry, *Excudit.*

Christianus quintus, Daniæ, Norwegiæ, Vandalorum, Gothorumque Princeps Electo, nec non Slesuici, Holsatiæ, Stor-

de og spiller paa Luth for dem, og de mindre Dannede morer sig med Terning- og Kortspil. Disse derimod sætter Ølkrus paa det bare Bord og drikker Gæsterne til; og imedens staar kvindelige tjenende Aander rede til strax at fylde de tømte Bægre.[1]) Dog — for at sige som sandt er — mindes jeg aldrig at have set en ærbar Kvinde beruset. De, som jeg her fortæller om, anbragte Gesandten ved Bordenden og satte Sukkergodt for ham i forgyldte Skaaler. Vi morede til Gengæld dem med Sang og Luthspil af vor Kantor.

14DE AUGUST ved Middagstid rejste vi fra Helsingør landværts til Kjøbenhavn. Da vi kørte langs Stranden, saa vi paa hele Vejen Øen Hveen, som paa Grund af Kystens Bugtning præsenterede sig for os fra tre Hjørner, thi den bestaar af fire ens Sider, og er ganske kvadratisk, ligesom en regulær Fæstning. Her give enhver Mathematikens Ynder Agt og vende sin Beundring mod dette Steds Genius! Hvor mange og berømte Øer, der end ligger i det joniske Hav, saa har ingen af dem dog huset saa vis en Beboer som denne Ø Hveen. Thi den var jo i mange Aar den store *Tycho Brahes* Hjemsted.

Omnia qui magni dispexit lumina mundi
qui stellarum ortus conspexit atque obitus.

Her anstillede han utrættet og vedholdende sine Betragtninger over Himlen for at aabenbare dens Hemmeligheder for Menneskene; og her byggede han den berømte Borg Uranienborg, saa fortræf-

[1]) Texten har her et Ordspil mellem „Danaides ancillæ" og en Hentydning til „danske Piger".

felig indrettet til at udforske Stjernernes Gang; her lod han forarbejde de to mægtige Glober af Metal, der viste Himlen og Jorden, og selv udarbejdede og afmærkede han dem paa det nøjagtigste. Den ene har jeg set i Kjøbenhavn, den anden er kommen til Tyskland. Jeg skal senere fortælle noget mere om dem. Den samme *Tychos* Søster, en 70aarig Kvinde, om hvem det hed sig, at hun ogsaa var meget kyndig i Mathematiken, saa os, da vi kørte ud af Helsingør, og vi fik ligeledes hende at se.[1])

Da vi nærmede os Kjøbenhavn, kom adskillige Ryttere os i Møde for at indhente Underretning om os og melde Tidspunktet for vor Ankomst. Da vi var en Mils Vej fra Byen, kom os omtrent 300 Ryttere i Møde og bagefter en kongelig Vogn, i hvilken der sad to af den højeste Adel, nemlig Rigsraaden *Christopher Ulfeld*[2]) og *Corfitz Ulfeld*,[3]) der vel endnu ikke var Rigsraad, men som ved sine fremragende Aands- og Legemsgaver med

[1]) *Tycho Brahes* berømte og lærde Søster, *Sophie Ottesdatter Brahe* (1556—1643), boede dengang og senere (1639) endnu nogle Aar i Helsingør. Hun døde i en Alder af 87 Aar, hvor vides ikke.

[2]) *Christopher Ulfeldt* (c. 1580—1653) havde deltaget i Kalmarkrigen, var bleven Rigsraad 1625 og var Lensmand paa Helsingborg 1629—49. 1633 blev han Elefantridder og var lige kommen hjem fra det paatænkte store Fredsmøde i Breslau. Han blev ogsaa senere meget anvendt og boede efter Krigen paa sine Godser i Skaane.

[3]) *Corfitz Ulfeldt* (1606—64), den senere Rigshofmester, var dengang 28 Aar, Søn af Jakob Ulfeldt og Birgitte Brockenhuus. Han havde 16 Søskende og var derfor lidet velhavende, men da han efter at have uddannet sig i Udlandet og tumlet sig i Krigen vendte hjem 1629, vandt han alle ved sit bedaarende Væsen og sine storartede Evner. Han blev 1630 Kongens Kammerjunker og trolovet med Kongens Datter, den senere saa berømte *Leonore Christine*, der endnu 1634 kun var 13 Aar gammel. S. A. han nu modtager den franske Gesandt som dennes attacherede Kavalier eller Marskalk — som det hed — havde han faaet Møen i Len og Elefant-Ordenen. Den Lovtale, Ogier holder over ham, citeres hyppigt af Ulfeldts Historieskrivere.

Rette kunde gøre sig Forhaabning om at naa de højeste Æresposter og Værdigheder, som findes i Danmark; han havde allerede et godt Pant paa dette Haabs Opfyldelse, da han var forlovet med en af Kongens Døtre. Aldrig saa jeg en Mand, som overgik ham i Skønhed og i indtagende Optræden. Ikke kunde Danmarks Konge efter min Mening give os et tydeligere Bevis paa sin Naade end ved at bestemme *Corfitz Ulfeld* til vor Gesandts Opvartning; thi han var dennes Marskalk og var stadig om ham. Da de tilbørlige Hilsner var udvexlede, steg Gesandten ind i den kongelige Vogn og tog Hr. *Noyer* med sig.[1]) Jeg kørte sammen med *Wibe*; i de følgende Vogne sad to eller tre af vort Følge, og derpaa kom en lang Række Vogne med vor Bagage.

En umaadelig Menneskemængde stod opstillet paa Fællederne for at betragte os, thi det hændte ikke tidt, at der kom en fransk Gesandt her til Landet. Da vi kom ind i Byens Port, blev strax tre Kanonskud affyrede, og Kongens Sønner stod selv oppe paa Volden og betragtede os.[2]) Paa Gaderne var Borgerne traadt under Gevær, og fra Husenes Vinduer og Haandværkernes Boder var Masser af ærbare Matroner og fornemme Damer Tilskuere. Kongen selv og hans Kansler betragtede os fra Slottets øverste Gemak. Vi steg op i

[1]) Foruden Charles Ogier var der tre andre Gesandtskabssekretærer, nemlig Baron *d'Avaugour*, *Silvio Noyer* og *du Gros*.

[2]) I de trykte Beskrivelser af Bilageret (se Tillægget) siges, at Gesandten blev modtaget af 200 Ryttere og 52 Adelsmænd $^1/_2$ Fjerdingvej fra Byen bag Ny-Vartov (Hjørnet af Dosseringen og Østerbrogade) og ledsaget gennem Østerport til Slottet.

det kongelige Slots øverste Stokværk, da Gesandten foretrak at bo dér for at have mere Ro. Alle Værelserne var smykkede med skønne Tapeter og Himmelsenge, og et Maaltid blev strax anrettet for os. Tolv Adelsmænd, som talte Fransk, var stillede til Gesandtens Opvartning, og med blottet Hoved bragte de Anretningerne og Fadene ind paa Bordet.[1]) Jeg vil ikke opregne dem alle, men kun anføre, at Kongens Kanslers Svigersøn, *Jochum Bech*, Lensmand paa Bøvling i Jylland,[2]) var Gesandtens Mundskænk i de tre Maaneder, vi opholdt os ved det danske Hof. En anden, som hed *Krabbe* og som bar en Stav i Haanden, gjorde ogsaa Tjeneste ved Skænken.[3]) Endelig skænkede en tredie Vand, et Embede, der hidtil ikke havde været i Brug i Danmark. Thi om Danskerne passer det samme, der siges om Hollænderne:

Hvem tror det vel? de ligger midt i Vandet,
Og aldrig dog de Vandet drikker.

[1]) Den 21. Juli 1634 udgik kgl. Ordre til efterfølgende Adelsmænd, som strax skulde begive sig til Kbhvn. for at opvarte den franske Gesandt, nemlig *Jesper Friis*, som skulde være Marskalk, *Johan Friis*, som skulde være Drinck-Marskalk, *Mogens Høg*, som skulde skænke, *Iver Krabbe Tagesen*, som skulde staa for Borde, *Hans Bille*, som skulde hjælpe Disktjenerne, og *Jørgen Kruse Enevoldsen*, *Falk Gjøe*, *Ejler Høg*, *Mogens Juel* og *Jørgen Marsvin*, som skulde bære Mad.

Denne Liste stemmer ikke overens med de Navne, Ogier nævner; men denne, der som Franskmand har sin Nød med danske Navne, er langtfra nøjagtig, og desuden kan jo den nævnte Liste være forandret inden Gesandtskabets Komme.

[2]) *Jochum Beck* (o. 1602—82) var fra 1632 Lensmand paa Kbhvn.s Slot til han 1634 fik Bøvling og senere andre af Landets Len. Han var en af Danmarks rigeste Herremænd og ansloges til 3000 Tdr. Hartkorn, men blev i faa Aar saa fuldstændig ødelagt ved sine Allunværker i Sverige, at han maatte sælge og pantsætte alle sine Godser, og hans Lig stod ubegravet i to Aar, da hans Arvinger ikke kunde give ham en standsmæssig Begravelse.

[3]) *Iver Tagesen Krabbe* (1602—66) til Jordbjærg var efter sin Udenlandsrejse bleven Hofjunker 1628 og forlenedes 1629 med Laholm, senere med Varberg og Baahus. Efter den ulykkelige svenske Krig blev han, som havde været en af den skaanske Adels mest fremtrædende Høvdinge, Statholder i Norge fra 1661 til 1664.

En anden af dem skar Maden for og smagte paa den. Han havde et stort Apparat af Knive, Gafler, Forke og Skeer foran sig. Hans Navn var *Sten Bille.*[1]) Der var en *Bille* til, *Johan*, der i Hertugen af Rohans Følge i mange Aar havde været i Frankrig og Italien.[2]) Saa var der *Otto Giøe*, der forhen havde gjort Tjeneste hos Hertugen af Nevers.[3]) Der var to eller tre *Rosenkrantzer;* den ene af dem kunde ikke tale Fransk, og naar han havde baaret Maden ind, gik han bort skamfuld over ikke at kunne tale med os.[4]) Roses maa ellers

---

[1]) *Steen Eriksen Bille* til Kjærsgaard (1606—72). Efter sin Rejse til Udlandet blev den statelige unge Mand Hofjunker fra 1631 til Begyndelsen af 1634, da han selv holdt Bryllup med *Birgitte Kruse* til Tranekjær. Han blev s. A. Lensmand paa Rugaard og Ritmester for den fynske Fane, senere Oberst. I Aarenes Løb blev han meget anvendt ved Hove ved repræsentative Lejligheder. 1643 fulgte han som Hofmester Grev *Valdemar Christian* paa hans pragtfulde, men højst uheldige Frierfærd til Rusland; 1648 blev han Ridder af Elefanten. 1653 fik han Koldinghus, som han atter maatte afgive efter Krigen, thi i denne var hans Forsvar af Fyen meget uheldigt, og han blev taget tilfange.

[2]) *Hans Steensen Bille* (1601—72) til Jungetgaard havde vundet Hæder og Guld i fremmed Krigstjeneste og kæmpet under Huguenotternes Fører Hertug Henri de Rohan. Efter sin Hjemkomst blev han 1632 en kort Tid Kammerjunker og snart efter trolovet med *Kirstine Lunge*. Han tog ikke Del i Krigen herhjemme.

[3]) *Otte Gjøe* (Gøye) til Turebygaard (1604—42) havde været en af den lærde *Holger Rosenkrantz'* Protegéer paa Rosenholm, studerede derefter ved fremmede Universiteter og opholdt sig længe i Holland og Frankrig bl. a. i Hertugen af Nevers' Tjeneste. Derpaa deltog han i Trediveaarskrigen og blev haardt saaret i Schlesien, hvilket vel var Aarsag til hans svagelige Helbred. 1629 blev han Hofjunker, men tog Afsked fra Hoffet, da han 1632 blev gift med *Birgitte Thott*. 1639 blev han Lieutenant ved sjællandske Rostjeneste. (Se Side 52).

[4]) Det kan antages, at de har været Sønner af den berømte lærde *Holger Rosenkrantz* til Rosenholm. Den bekendte *Gunde Rosenkrantz* til Skafføgaard m. m. (1604—75) havde allerede fra det 12. Aar studeret ved fremmede Universiteter, havde været Sekretær i Kancelliet fra 1626 til 30 og derefter Kammerjunker hos Hertug *Ulrik* til han 1632 blev gift. Han vides at have deltaget i det store pragtfulde Turnerings-Optog. Hans sørgelige Skæbne vil være bekendt. Den lærde, højtbegavede forhen saa fædrelandskærlige Mand maatte, materielt ødelagt, tage sin Afsked fra sine høje Stillinger og — forgæves — søge Tilflugt hos Landets Fjender. Broderen *Jørgen Rosenkrantz* til Kjeldgaard (1607—75) havde ligeledes rejst og var fra 1633–37 Sekretær i Kancelliet. Han fik senere høje Stillinger som Rentemester, Lensmand paa Børglum Kloster, Forstander for Sorø og for Herlufsholm Skoler, men han blev fuldstændig ødelagt og døde

i den Henseende den danske Adel, da den baade er sprogkyndig og rig paa Kundskaber. Jeg kan saaledes bevidne, at de tre Brødre *Ulfeld*, *Knud*, *Lauritz*[1]) og *Corfitz* hver talte sex til syv Sprog fortræffeligt og forstod endnu flere. Vor Præst vil kunne bevidne, at han traf mange Theologer i *Rosenkrantzernes* Familie, og at de var lige dygtige i aandelige som i verdslige Videnskaber. Ja, at der er mange og store Mathematikere blandt Adelen, kan ikke den tvivle om, der mindes, at *Tycho Brahes* Aand endnu hviler over dette Sted. Jeg dvæler saa meget hellere ved alt det gode, jeg har truffet i Danmark, for at man kan tro mig, naar jeg, i Overensstemmelse med Sandheden, kommer til at udtale mig med mindre Ros om Landets Beskaffenhed eller om dets Indbyggeres mindre høviske Sæder.

15DE AUGUST, paa hvilken Dag Katholi-

---

som stærkt forgældet. Broderen *Erik Rosenkrantz* til Rosenholm m. m. (1612—81) var i Udlandet, men kom hjem i Anledning af Bilageret. Ved sin endelige Hjemkomst 1637 blev han Kammerjunker hos Prinsen. Han var senere bekendt som Stiftsbefalingsmand i Aarhus Stift og Geheimeraad.

Det har dog maaske nok været en endnu yngre Rosenkrantz, som ikke var det franske Sprog mægtigt og tager sig dette saa nær.

1) *Knud Ulfeldt* (1600—46), Corfitz ældste Broder, havde i mange Aar studeret i fremmede Lande og var bekendt for sin Dannelse og sine Sprogkundskaber. Han var Overskænk 1627 til 28 og Hofmarskalk fra 1642 til han 1644 blev Rigsraad, s. A. som han i Slaget paa Kolbergerheide ombord paa „Trefoldigheden", samtidig med Kongen, blev haardt saaret i Armen. — Han lod sig paa sin Dødsseng vie til *Kirstine Lützow*, som kom hertil i Magdalene Sibylles Følge.

Broderen *Laurids Ulfeldt* til Egeskov m. m. (1605—59) studerede ogsaa ved tyske, franske og italienske Universiteter og blev anset for den lærdeste af alle Brødrene. Han blev allerede gift 1626 med *Sophie Rantzau*, og anden Gang 1640 holdt han det saa meget omtalte pragtfulde Bryllup med *Else Parsberg*, Griffenfeldts senere Veninde. Laurids Ulfeldt deltog i den svenske Krig, der ødelagde ham som saa mangen af Datidens Herremænd. Holberg siger, at Christian IV: „uanset den Groll, han havde mod den Ulfeldske Familie, elskede dog denne Lars Ulfeldt saa meget, at han blev anset som en Mignon."

kerne fejrer Mariæ Himmelfart, blev der holdt Messe i Gesandtens Stue. Tidlig om Morgenen øvede Kongen med sine Sønner og det hele Hof sig i Ringrenden. Gesandten spiste for sig selv og vedblev senere dermed, dels for at slippe for den Ubehagelighed stadig at skulle stille sig til Skue, dels for at skaane de opvartende Herrer. Alle vi andre spiste sammen med de Adelsmænd, som vare os tilforordnede.

16DE AUGUST besøgte jeg Havnen, hvor jeg saa mange store og veludhalede Skibe.[1]) Om Eftermiddagen spaserede jeg paa det Sted, som kaldes Børsen, som er delt i to lange Gange, hvor alt hvad der hører til Stads og Pynt baade for Mænd og Kvinder er at faa tilkøbs. Det er en ny og meget prægtig Bygning, hvor der kommer fine Folk, saavel Mænd som Fruentimmer. Ogsaa er Bøger tilfals her, som Hollændere hvert Aar bringer hid fra Leyden.[2])

17DE AUGUST besøgte jeg dem af mine Rejsefæller, som havde faaet Logis anvist ude i Byen; thi de kunde ikke alle bo paa Slottet.

18DE AUGUST, en Fredag, saa jeg foran

---

1) I Anledning af Bilageret laa 20 Orlogsskibe med „St. Sophia" som Admiralskib opankrede „paa Strømmen" (Rheden) til Paradering.

2) Børsens Bygning blev grundlagt 1620 og dens Kramboder taget i Brug fra 1632. Bygningen var dog ikke færdig før 1640. 20 Boder i underste Stokværk kunde føre Varerne lige ind fra Skibene; i øverste Stokværk var der 36 Kramboder, 18 til hver Side ud imod brede Gange, hvor Køberne færdedes. Det blev en Modesag at gaa paa Børsen ikke alene for at handle, men for at spasere og træffe Bekendte. — 1855 blev Børsen overdragen til Grosserer-Societetet. Vedrørende Bogladerne paa Børsen, der forsynedes fra *Jan Jansons* Forretning i Amsterdam og Elzevirernes i Leyden, henvises til C. Nyrop, Den danske Boghandels Historie. Tilførslen af Bøger fra Tyskland var paa Grund af Trediveaarskrigen vistnok ringe paa Christian IV's Tid.

Slotsporten midt blandt Kongens Drabanter en Præst præke. Foran ham stod som Prækestol to mægtige Pauker, og Tilhørerne sluttede Kres om ham, hvilket syntes mig temmelig verdsligt. Da Prækenen var forbi, istemmede de alle en Psalme.[1])

19DE AUGUST sendte Gesandten sin Sekretær til Kongens Kansler, *Christian Friis*, for at faa Audiens hos Kongen.[2]) Men Kansleren svarede, at det havde ingen Hast, da Tronfølgerens Brud endnu ej var kommen. De frygtede nemlig for at Gesandten strax skulde rejse videre til Stockholm, saa snart han havde forrettet sit Ærinde hos Kongen, og ikke overvære Formælingen, som Kongen ønskede at gøre saa festlig som mulig ved at Gesandterne fra alle de Konger, som var indbudte, overværede den.

20DE AUGUST. *Corfitz Ulfeld*, som var Gesandtens Marskalk, ønskede at tale med ham privat, saaledes at alene jeg var nærværende. Denne Samtale varede halvanden Time. Bagefter sagde Gesandten os, at han ikke engang i Italien, hvor

[1]) Vagten laa foran Slottet tilhøjre for Højbro. Her har Præsten prædiket for Drabanterne, der var paa Vagt og derfor ikke kunde komme i Kirke, hvilket forekom Ogier saa verdsligt; men Gudstjenesten var dengang og lige til langt ind i det 19. Aarhundrede en Kommandosag for de Militære. (Kirkeparade).

[2]) *Christian Friis* til Kragerup (1581—1639) er en af de mest fremragende danske Adelsmænd. Han blev efter de gængse Studierejser Hofjunker hos Kongen 1607, udmærkede sig i Kalmarkrigen og fik derefter mange betroede Hverv, han blev saaledes 1615 Hofmester for den udvalgte Prins. Men Aaret efter overtog han Rigsembedet som Kongens Kansler og blev Rigsraad og Ridder. 35 Aar gammel var han saaledes Rigets første Embedsmand og præsiderede i Rigsraadet og paa Herredagene. Han havde en mægtig Indflydelse i alle baade uden- og indenlandske Sager og en levende Interesse for Kirke og Skole, Literatur og Historie. Han var Kongen en tro Mand trods deres vidt forskellige politiske Anskuelser. I 1634 var han 53 Aar, en høj anseelig Skikkelse med et smukt og ærligt Ansigt.

der dog er saa mange kløgtige Hoveder, havde truffet den, der i nogen Henseende var hans Overmand. Da han gik fra Gesandten, tog *Corfitz Ulfeld* mig med sig for at gøre en Tur udenfor Byen. Vi besteg en aaben Vogn med fire raske og fyrige norske Heste af ædel Afstamning. Den Slags Vogne kører Herrerne selv eller lader Kusken køre dem. Efter at vi havde trukket frisk Luft, beværtede han mig og fire andre af vort Følge prægtigt, og tilligemed sin Svoger *Peter Haltfeldt*, som havde været Gesandt i Spanien og Nederlandene,[1]) og *Otto Giøe*, to meget fornøjelige Selskabsbrødre.

(Sikkert vil det ærgre disse Herrer at de har vist mig saa megen Ære, naar de af *Faverelli*[2]) Vers erfarer, at jeg henlever mit Liv her i Forstaden St. Victor blandt Rak og Pak; ligesom ogsaa den gode Gesandt, der ikke kan glemme mig, nylig i et Brev til *Nicolaus Borbon* beklager mig Stakkel, som her maa spise Kaal.)[3])

Samme Dag kom den navnkundige Baron *d'Avau-*

---

[1]) Denne „*Peter Haltfeld*", som i Schlegels Oversættelse kaldes „Peter Ahlefeld" kan ikke være andre end *Axel Arenfeldt* til Basnæs (1590–1647), der om Foraaret 1634 var bleven gift med Corfitz Ulfeldts Søster *Marie Ulfeldt*. Han var Sekretær i Kancelliet 1615–23, Rentemester 1623–27, Gesandt i Spanien 1621, i Nederlandene 1630, Krigskommissær 1626 og blev nu slaaet til Ridder ved Bilageret. Han var forlenet i Norge 1623–46, sidst med Stjærnholm Len. Han var bekendt for sin Ødselhed og sin overdaadige Levemaade og havde i det hele taget ikke noget rigtig godt Navn.

[2]) Ogier kalder ham *Faverellus*, Schlegel *Faverel*. Hans rette Navn er *Jacques Favereau* (1590–1638) født i Cognac. Han var Advokat i Paris og conseiller à la cour des aides. Han var Forfatter til flere aandfulde Arbejder og man tillagde ham en bekendt Satire mod Richelieu: la Miliade, 1633.

[3]) *Nicolas Borbon* (1574–1644), fransk Professor i Rhetorik, var bekendt som latinsk Digter, og blev Medlem af det franske Akademi 1637. Han er Forfatter til de 5 Breve til Grev d'Avaux, som er trykt i Tillæget til Ogiers Bog Side 453–479. Det omtalte Brev fra Grev d'Avaux til Nic. Borbon er ligeledes trykt i Ogiers Bog Side 480.

gour, som havde været vor allerkristeligste Konges Afsending hos forskellige Fyrster og Stæder i Tyskland, og sidst i Hamburg, i Følge Kongens Ordre til vor Gesandt i Kjøbenhavn; siden blev han hos ham, baade i Sverige og i Polen, for at staa ham bi i hans Forretninger.[1])

21DE AUGUST. Jeg besøgte Bogførerne, hos hvem de lærde Herrer ofte mødes.

22DE AUGUST. Klokken 9 kom 30 eller flere Hofmænd ind i Gesandtens Gemak for at hente ham til Audiens hos Kongen. Kongen stod i en stor Sal, med venstre Haand støttet til et Bord. Et Stykke fra ham stod *Christian Friis*, Kongens Kansler, den fornemste Mand i hele Landet. Derefter fulgte de andre Rigsraader, og blandt dem *Johannes Reventlow*, den tyske Kansler.[2]) Der er nemlig tre Kanslere ved dette Hof, den første kaldes Kongens; den anden Rigets; den tredje den tyske. Bag Kongen stod hans to naturlige Sønner, *Christian* og *Hans Ulrich*[3]) og ved dem magnus

[1]) *Charles de Bretagne-Dubois*, Baron *Avaugour* (1600—54) var fransk Resident i Hamborg, da han i Juni 1634 fik Ordre til at slutte sig til d'Avaux's Følge. Efter Rejsen fulgte han som fransk Afsending de svenske Hære i Tyskland og havde forskellige diplomatiske Hverv, saaledes ogsaa som Ambassadør til Danmark og Sverige 1654. Han fulgte atter fra 1655 den svenske Hær i Tyskland, men døde i Lübeck 1657.

[2]) *Ditlev* (ikke Johan) *Reventlow* (1600—64) var født i Mecklenburg og kom først i Slutningen af 1632 i Tjeneste hos Christian IV som tysk Kansler og Geheimeraad. Han blev hurtig hans betroede Mand og anvendt i allehaande vanskelige diplomatiske og politiske Hverv. Det var ogsaa ham, der i Juli 1633 arrangerede Forlovelsen mellem den udvalgte Prins og Magdalena Sibylle. Han var en elegant, kundskabsrig og smidig Mand. Han var forlenet med et norsk Len 1639—46 og blev 1642 Amtmand over Haderslev Amt. Efter Christian IV's Død var hans Magt og Indflydelse forbi.

[3]) *Christian Ulrik Gyldenløve* (1611—40), Kongens uægte Søn med Kirstine Madsdatter, var nylig bleven Hofjunker og Drabanthøvedsmand. 1636 blev han Hofmarskalk. Han blev senere brugt i diplomatiske Sendelser og gik 1640 i spansk Tjeneste, (se Side 15). — *Hans Ulrik Gyldenløve* (1615—45), Kongens

cubicularius.[1]) Da Gesandten traadte ind, bøjede han sig tre Gange; Kongen, som stod med blottet Hoved, hilste ham ligesaa igen, gik Gesandten 4 Skridt imøde og rakte ham Haanden. Gesandten tiltalte Kongen paa Italiensk, da han havde erfaret, at Kongen holdt mest af dette Sprog.

Jeg havde Lyst til her at anføre Gesandtens Tale, som jeg opfattede med stor Opmærksomhed og Nøjagtighed; men jeg tiltroer mig ikke Evne til at kunne udtrykke det italienske Tungemaals Elegance, som han selv taler saa henrivende, ej heller at kunne gengive en saa fremragende Talers ypperlige Vendinger. *Johan [Ditlev] Reventlow*, som ogsaa er en meget anseelig Herre, fik Ordre af Kongen til at svare Gesandten; derpaa traadte alle vi, der var i Følget, frem og kyssede Kongens højre Haand.

---

uægte Søn med Karen Andersdatter, var samme Aar sat i Huset hos Købmand Laurids Hammer i Kbhvn. for paa Holmen at oplæres til Sømand. Han blev 1635 Hofjunker og sendt tilsøs. 1636 blev han Kammerjunker og 1640 Underadmiral paa Skibet, der førte Hannibal Sehested til Spanien. Men den unge Kongesøn var saa udsvævende og drikfældig, at hans Helbred hurtigt blev undergravet. Han blev 1641 Lensmand paa Kronborg, men døde dér af Vattersot, ikke 30 Aar gammel.

[1]) Hvilken Hofcharge Ogier mener med „magnus cubicularius" er usikkert. Schlegel oversætter det ved: „der Oberkammerherr", men en saadan Hofstilling kendes ikke. Maaske menes Hofmarskalken; men denne Stilling var paa den Tid ikke besat, efter at *Wenzel Rothkirch* havde beklædt den fra 1628 til 1631. Meget tyder paa, at denne under Hoffesterne saa vigtige Stilling blev røgtet af Overskænken *Niels Krabbe* til Skjellinge (se Side 33), der ses at have fungeret som Hofmarskalk under den engelske Gesandt *Robert Sidneys* Ophold i Glückstadt 1632.

Wenzel Rothkirch til Krogsgaard (1597—1655) var en Adelsmand fra Schlesien, der 1609 kom til Danmark, 1619 blev han Prins Christians Ridelærer, var fra 1621 Kongens Staldmester og tillige Hofmarskalk fra 1628. Han reddede efter Slaget ved Lutter am Barenberg 1626 Kongen fra Fangenskab ved at overlade ham sin Hest. 1631 blev han Lensmand paa Korsør og Antvorskov og opgav da sine Hofstillinger, men ved Bilageret fungerede han som en af de fire Generalmarskalker. Han blev først Ridder 1648.

Efter Bordet begav vi os ud for at se det Rytter-Regiment, som Kongen selv mønstrede. Det var fra Fyen.[1]) De danske Adelsmænd maa i Forhold til deres Indkomster for Konge og Land underholde et vist Antal bevæbnede Ryttere, der altid er rede til Rigets Forsvar. Disse Ryttere er ikke selv af Adel, men tjener hos Adelsmænd; thi her staar ikke den ene Adelsmand i den andens Tjeneste, som hos os og i Polen. De danske Adelsmænd har saaledes, i Forhold til deres Formue, flere eller færre Lejesvende, saa vel som stærke og ædle Heste, som de ved stadig Øvelse holder veludrustede og kampdygtige.

23DE AUGUST bestilte jeg intet.

24DE AUGUST spiste jeg hos *Joachim Beck*, Han viste mig flere store Heste, ligeledes sine Vaaben saavel som en pragtfuld Galaklædning, som han vilde bære og skifte med ved Bryllupsfesten. Efter Bordet kom hans Hustru tilbage fra Roskilde, hvor de danske Kongers Bisættelse er fra gammel Tid. Hun havde ordnet og sat det kgl. Palais, som ligger der, i Stand til at modtage de Gesandter og Fyrster, som mulig kom did. Jeg hilste hende efter Landsens Skik med et Haandtryk.[2])

[1]) I Anledning af Brylluppet var, foruden de hvervede Fæstningskompagnier, der skulde fungere som Livvagt, samtlige Riddersmænd øst for Lillebælt med deres Rostjeneste kommanderede til Kbhvn. De havde røde Kapper og Buxer og gule Læderkøllerter, de oldenborgske Farver.

[2]) *Jochum Beck* (se Side 20) var gift anden Gang 1633 med *Else Friis* (1615—96), Datter af den kongelige Kansler. — Allerede i April var der udgaaet Brev til Lensmændenes Fruer om at pynte Sale og „drage" Gemakker til de Fremmedes Modtagelse, thi baade Bruden med sit store Rejsefølge og Kejserens Gesandt, Hertugen af Gottorp, overnattede paa visse forud bestemte Stationer, i Almindelighed hos Lensmændene og i Byerne, saaledes ogsaa i Roskilde.

25DE AUGUST gik Gesandten for at gøre sin Opvartning hos den udvalgte Prins, *Christian V.* Prinsen modtog Gesandten i den samme Sal, som Kongen forud, men han kom ham dog endnu nærmere. Da Gesandten traadte ind, gik Prinsen ham i Møde, og begge bøjede de sig. Gesandten sagde, at han i Følge sin Konges Paabud var kommen til Danmark for at overvære Prinsens Formæling og overbringe den allerkristeligste Konges Lykønskninger. Samtidig overrakte han Kongens Skrivelse, og han føjede til, at Dronningen for yderligere at betegne sit venlige Sindelag mod Prinsen ogsaa selv havde ønsket at skrive til ham (ved disse Ord overrakte han Brevet), skøndt det ikke var Sædvane, at Frankrigs Dronninger først skrev til fremmede Fyrster. Derpaa henvendte han nogle fyndige og sindrige Komplimenter til Prinsen og sagde saaledes, at denne ikke havde nødig at rejse for at studere fremmede Fyrsters Fortjenester, da han i sit Hjem havde et Mønster paa en fuldkommen Konge for Øje, af hvem han kunde lære Kunsten at herske, og som han i Legems- og Aandsevner lignede saa fuldkomment, at man sikkert turde haabe, at han mere og mere — saaledes som han jo alt var paa Veje til — vilde vide at hævde sin navnkundige Faders Ry. Han tilføjede videre til Kongens Ros, at denne var saa fremragende baade i Henseende til Sjæls- og Legembeskaffenhed, at man ved første Øjekast kunde se, at han alene var skikket til at byde over mange Lande og mange Mennesker. Da Prinsen ved et værdigt

og retmæssigt Valg var bleven saa at sige Medregent, havde han det Hverv ogsaa med ham at drøfte Tingenes nuværende Tilstand i Tyskland, og tilskyndede ham til at virke for almindelig Fred. Dette blev fremsat paa Latin med hans sædvanlige Veltalenhed, klart og paa samme Tid med Alvor og Finhed, og Prinsen svarede med stor Forekommenhed, at han var den allerkristeligste Konge og Dronning højlig forbunden. Han forhørte sig om Kongens Helbred, om hans Legemsøvelser og nuværende Opholdssted. Paa sin Side spurgte Gesandten ham om hans Bryllup og hvorfor det var blevet opsat, hvilket Prinsen tilskrev Uroen i Tyskland, hvorpaa han ledsagede Gesandten, da han trak sig tilbage, til Gemakkets Dør.

Derpaa gik vi op i Hertug *Frederiks* Værelse, som ligeledes gik Gesandten hel nær i Møde, og de hilste paa hinanden ganske paa samme Maade. I faa Ord bragte Gesandten ham en Hilsen fra sin Konge og Dronning. Hertug *Frederik* svarede ham igen paa Fransk. —

Da jeg om Eftermiddagen spaserede alene paa Byens Vold, mødte jeg en Gejstlig, der forsikrede mig, at han ikke ugerne vilde gaa over til den katholske Religion. Han havde gennemvandret Frankrig og Italien; men da ingen vilde hjælpe ham, var han vendt tilbage til sit Fædreland, og søgte nu om et luthersk Præstekald. Det gik mig virkelig nær til Hjærte, at se ham unddraget al menneskelig Bistand, da hans Hu stod til hans Forfædres Religion. Jeg spurgte ham, hvorfor Kon-

gen ikke tillod anden Religionsøvelse end sin egen. Han svarede, for at ikke den forskellige Religion skulde splitte Landet i Partier. Jeg opmuntrede ham til, da hans Hjærte hang ved den katholske Religion og han ikke havde Midler til at vende tilbage til Frankrig, at arbejde for selv at vække den gamle Tro til Live med hele sin Sjæl, saa vilde Gud ikke lade ham i Stikken. Han var fra det yderste Norge, næsten helt oppe fra Polarkresen.

26DE AUGUST saa vi fra et Privathus den polske Gesandt holde sit Indtog; det var *Wibe*, som havde ført os derhen, og for at ikke Ventetiden skulde falde os lang, havde han indbudt Borgmesterens Kone, et ganske dejligt Fruentimmer. Vi kunde jo kun tale med hende ved Gebærder og paa Smaabørns Vis.[1]) To af vore blev sendt Polakken imøde i Gesandtens Karosse og hilste paa ham udenfor Byen. Saasnart Gesandten var kommen ind paa Slottet, sendte han sin Svigersøn til vor Gesandt. Da nogle af vore den følgende Dag saa ham spise, indbød han dem til at

[1]) Dette er upaatvivlelig den bekendte Borgmester *Reinhold Hansens* Hustru, der skal have været meget smuk. — Efter at have været i Kongens Tjeneste paa mange Maader og flakket om i fremmed Krigstjeneste var *Reinhold Hansen* (1581—1646) Kongens Enspænder 1607—14, Hofmønsterskriver 1615—28 og Borgmester i Kbhvn. 1628—45. Han var en Tid, 1644, Auditør i Armeen, men vakte Kongens Mishag og fik Afsked 1645. Han var 1612 blevet gift med Christian IV's Frille *Kirstine Madsdatter* og var saaledes Stedfader til Christian Ulrik Gyldenløve. Da hun døde 1629, giftede han sig med *Birgitte Dichmann*, Datter af Borgmesteren i Malmø. Det er hende Vibe fører de franske Herrer sammen med.

Hun stod i nær Forbindelse med den Ulfeldtske Familie, i hvis Tjeneste hun stod allerede 1645, og fulgte paa Rejserne til Holland 1646 og 49. Rygtet om at hun stod i Forhold til Corfitz Ulfeldt er neppe rigtigt, hun var Leonore Kirstine trofast hengiven og spillede en vigtig Rolle i hendes Tragedie. 1660 blev hun gift med Major, Ceremonimester, senere Geheimeraad, Stiftsbefalingsmand *Frants Eberhard v. Speckhahn*. Hun maa være død før 1670.

tømme et Bæger, hvad de ogsaa gjorde. Han sagde ganske aabent, at han alene vilde vige Pladsen for Frankrigs og for Kejserens Gesandt, hvis han kom tilstede, overfor alle andre vilde han hævde sin Rang.[1])

27DE AUGUST,[2]) som var en Søndag, hørte jeg Prædiken i det kongelige Kapel, hvor en Mængde af Adelen var nærværende. Musikken, der bestod af Orgel, Fløjter og andre Instrumenter, var efter mit Skøn rigtig god. Paa Pulpituret saaes Kongens meget smukke Døtre, paaklædte og friserede efter fransk Mode. Kongen selv sad i et højt Pulpitur, hvor man ikke kunde se ham. Begge Prinserne havde deres Pladser i Stole nede i Kirken med de andre Hofmænd.

Om Eftermiddagen var jeg i Fruekirke (thi endnu har alle Kirkerne bevaret deres katholske Navne), hvor jeg hørte Psalmer synge paa Latin, men den hellige Text af Paulus' Breve oplæse paa Dansk og udlagt af Præsten. Alteret er smukt udskaaret og forgyldt.

28DE AUGUST spaserede og spiste jeg med *Corfitz Ulfeld*. Mine Kammerater blev imidlertid indbudte og rigelig beværtede af *Christian Rantzau*, som længe havde opholdt sig i Frankrig.[3])

[1]) Den polske Gesandt *Nicolaus Korff* (f. 1585) til Kreutzburg var en Liflænder, kaldet Oberst og Woivod i Wenden. Han var meget eftergivende i den uundgaaelige Rangstrid mellem Gesandterne, og har, som den trykte Beretning udtrykker sig: „udi H. Kgl. Majestæts til Danmarks hans Naades højtbegavede Diskretion alting indstillet. — — Dette har givet ham stor Lov og Ære hos alle Mand, og er derfor vorden højt holden og æstimeret."

[2]) Den 27. August tabte den svenske Hær Slaget ved Nördlingen, hvilket medførte store Forandringer i den politiske Situation.

[3]) Den unge *Christian Rantzau* til Breitenborg (1614—63) arvede som trettenaarig Dreng store Godser i Holsten, som ved de Kejserliges Indfald blev

29DE AUGUST kom Hertug *Philip af Oldenburg* med Gemalinde og Søn til Kjøbenhavn.[1])

30TE AUGUST var jeg og nogle af mine Rejsefæller indbudt til Gæst hos *Wibe*, hvor sex danske Adelsmænd ogsaa var med, og der blev en haard og langvarig Væddestrid om, hvem der kunde drikke mest.

31TE AUGUST besøgte Gesandten det Hus, som ligger lige ved Slottet og kaldes Cancelliet.[2]) Derfra spaserede han udenfor Byen, ledsaget af *Krabbe*, en fornem Adelsmand, som var ham attacheret.[3])

1STE SEPTEMBER blev Gesandten af *Corfitz Ulfeld* og *Hans Bille* ført til den kongelige Have,

meget medtagne. Fra 1630 opholdt han sig i Udlandet og studerede især Fransk i Orleans; overalt vandt han mange Venner, og Ogier havde Breve med til ham fra dem. Ved Hjemkomsten blev han 1634 Hofjunker og s. A. Kammerjunker. Aaret efter trak han sig tilbage fra Hoffet ved sit Giftermaal med *Dorothea Rantzau* til Panker, der forøgede hans store Rigdomme. De blev senere skilte. Han deltog i Krigen 1644 og blev 1648 Statholder i Hertugdømmerne og Ridder, 1653 kejserlig Rigsgreve, 1661 blev han Frederik III's Premierminister med Titel af Overstatholder.

[1]) Hertug *Philip* af Holsten-Sønderborg-Glücksborg (1584—1663), Christian IV's Fætter. Ved en Fejltagelse nævner Ogier ham stadig som Hertug af Oldenborg. Han havde 1609—11 været Hofjunker og deltaget i Kalmarkrigen i Kongens Følge. 1622 arvede han Glücksborg og Sundevedsognene og købte i Tidens Løb mange Godser og Gaarde. Han ægtede 1624 *Sophie Hedevig* af Sachsen-Lauenborg (1605—60), der højt frugtsommelig fulgte ham paa Rejsen til Kbhvn. tilligemed deres ældste Søn, den niaarige Hertug *Hans*, der blev opdraget hos Christian IV og 1639 kom paa Sorø Skole, men allerede døde i Decbr. 1640 paa Koldinghus.

[2]) Det var den gamle Toldbodbygning, som laa lige over for Slotsporten ved Kanalen, omtrent udfor den nuværende Boldhusgade. Rentekammeret fandtes i øverste Stokværk, og underneden, hvor den gamle Toldbod havde været, blev 1622 det danske og tyske Kancelli samt Rigsraadets Raadstue indrettet. Den havde et Trappetaarn med et lille Spir og blev nedbrudt 1722.

[3]) *Niels Tagesen Krabbe* til Skjellinge i Skaane (1603—63), der havde levet mange Aar i Udlandet og deltaget i Krigen, var fra 1628 knyttet til Hoffet, dels som Kammerjunker hos Hertug Ulrik paa dennes Rejse til Krigsskuepladsen 1629, dels som Overskænk fra 1630—35. Han fungerede ogsaa som Hofmarskalk, hvilken Plads ikke var besat. Fra 1635 havde han store Len (Øsel, Laholm, Halmstad osv.) og fik mange ansvarsfulde Hverv; han var saaledes 1657 Generalkrigskommissær i Øresundsprovinserne, men da disse gik tabt ved Roskildefreden, løsnedes hans Forhold til Danmark.

hvor Kongen har ladet opføre en dejlig Bolig. Der findes her en stor hvælvet Sal, hvor der hænger mange skønne Malerier, der fremstiller Menneskets Glæder og Arbejder i dets forskellige Aldre, de fleste af udmærket Arbejde. Der er ogsaa et Værelse med Marmor-Gulv, i hvilket Kongens Slægt og Æt er afmalet. Ligeledes et herligt Badekammer, hvor alt er i høj Grad bekvemt og prægtigt. Det mærkeligste er, at Kongen fra sit Sovegemak ved Hjælp af Kæder og Tridseværk kan hæve og sænke en Vindebro, som ligger et godt Stykke borte. Haven er lige saa stor som Kongens i Paris, som vi kalder Tuillerierne; men den har ikke saa store og prægtige Alléer, og den danske synes snarere at være indrettet efter en beskeden Husfaders Bekvemmelighed og Nytte end for at udfolde en kongelig og overflødig Pragt.

2DEN SEPTEMBER gik den polske Gesandt over Slotsgaarden for at modtages i Audiens hos Kongen. Vi løb strax til for at nyde Synet af Polakkernes usædvanlige Klædedragt. Dog var der kun faa indfødte Polakker med ham. Selv var han en Livlænder ved Navn *Nicolaus Korff*, om jeg husker ret, Borgherre fra Wenden, og han havde sin Søn og Svigersøn med sig. Alle hans Ledsagere var Tyskere, Preussere eller Livlændere, som han havde samlet om sig paa Rejsen, og de var derfor næsten alle klædte efter tysk Sæd; men han og hans Søn gik i polsk Dragt, en lang violet Silkefrakke, foret med Zobelskind, og dertil en Hat med Hejrefjer. Han bar en Krumsabel og havde

Støvler af lysegult og meget fint Skind med jærnbeslagne Hæle.

Men især er det morsomt at iagttage de polske Herrers Gang, hvorledes de svinger med Kroppen og rigtig stoltsere. Jeg husker fra den Tid, vi var i Preussen, hvorledes en Dreng blandt den engelske Gesandts Folk paa det latterligste kunde efterligne Polakkernes Maade at gaa paa, saa at han afpassede sine Bevægelser og sin Gang efter de forskellige Mennesker, han vilde forestille — snart var det en af Wojwoderne, snart en af Starosterne eller Castellanerne, saa igen en af de simplere Adelsmænd, da hver især i Forhold til sin Stand havde sin forskellige Maade at føre sig paa. Ja selv naar de møder til Audiens hos deres Konge, i Rigsforsamlingen eller i Kirken — dér hvor andre Folk ydmyge sig, bryster de sig saa meget desto mere; med stolte Bevægelser fører de Haanden til deres Overskæg — thi deres Underansigt er sædvanligvis raget — og snoer og drejer det, ja trækker undertiden i Skæghaarene, som om de var meget forbitrede, — saadan er polsk Hoffærdighed.

Bag Gesandten gik hans Tjenere, og mellem dem var to Heydukker af den polske Konges Livgarde, Folk, der egner sig til al Slags Tjeneste og som ved deres Legemsstyrke kan være deres Herrer til stor Nytte; disse bruger dem ogsaa i Særdeleshed til deres personlige Beskyttelse, og de er derfor bevæbnede med Køller og Knipler og Øxer, hvormed de slaar om sig, som naar man

fælder Træer. Paa Rejsen er de ogsaa deres Herre til stor Nytte, idet de holder hans Vogn oppe og støtter den, hvis den støder mod noget eller er ved at vælte. Deres Klædedragt, som er ganske morsom at se, faar jeg maaske andetsteds Lejlighed til at beskrive.

Gesandten tiltalte den danske Konge paa Tysk, og Kongen lod *Reventlow* svare ham paa Tysk igen; hvorefter Kongen selv henvendte Ordet til ham.

Samme Dag kom Hertug *Frederik*, Kongens næstældste Søn, som nu er Ærkebiskop af Bremen, for at besøge vor Gesandt, og sammen med ham var *Christian Ulrik*, hans naturlige Broder. Gesandten ledsagede Hertug *Frederik* ud til Trappen.

3DIE SEPTEMBER, som var en Søndag, overværede jeg Gudstjenesten i det kongelige Kapel, hvorhen *Ulfeld* ledsagede mig. Tilstede var Hertug *Philip af Oldenburg* [Glücksborg], om jeg ikke tager fejl en Fætter til den danske Konge, sammen med sin Gemalinde, klædt efter fransk Mode. Her i Kirken iagttages en stræng Rangforordning: øverst sidder de kongelige Personer, derefter følger Kansleren og Rigets Marsk, saa kommer Admiralen, Skatmesteren og de øvrige Rigsraader, som tager Plads efter deres Alder, fire i hver Stol. Hertug *Philip* sad mellem to Prinser, og hans Gemalinde ligeoverfor i en anden Stol.

Om Eftermiddagen besøgte vor Gesandt den polske Gesandt, som kom ham i Møde nedenfor

Trappen, og for at hædre ham gik han foran ham, som for at vise ham Vej. Nogle danske Adelsmænd ledsagede vor Gesandt, for paa hans Vegne at gøre Besked ved de Skaaler, Polakkerne tømte. Thi hvem man end besøger og hvem der end besøger en, altid gaar det løs med et evindeligt Drikkeri; og lad end Gesandterne blive tørstige af at snakke og nu og da af at skændes, saa tømmer deres Ledsagere Bægeret tilbunds paa deres Vegne. Ja selv Tjenerne og Lakajerne ved Siden af opfordrer deres Kammerater til at tømme Bægeret — om ikke med spansk eller rhinsk Vin, saa dog med fransk Vin.[1])

Efter to Timers Samtale anbefalede vor Gesandt sig, og den polske ledsagede ham atter helt ned til Trappens nederste Trin.

4DE SEPTEMBER[2]) besøgte Gesandten af særlig Opmærksomhed Hertug *Philip*; Grunden til denne Forekommenhed var alene den, at Hertugen var beslægtet med Kongehuset. Men da Hertugen efter at have modtaget Gesandten knap rørte sig og Gesandten bagefter gjorde sig lystig over denne Herres stive Væsen, svarede en af de Danske, der

---

[1]) Om de umaadelige Udskejelser i Drik paa de Tider kan læses mange Steder (se bl. a. D. Maanedsskrift 1866, II), og skøndt det siges, at over 70 danske Adelsslægter uddøde fra 1559 til 1648 mest paa Grund af Sygdomme fremkaldt af Udsvævelser og Drik, var Forholdene neppe bedre i andre germanske Lande. Den drikfældige Brudgoms Svigerfader, Kurfyrsten af Sachsens Tilnavn var Øl-Jørgen. Men mange brave danske Adelsmænd førte et prisværdigt Liv i saa Henseende; ja den drikfældige Konges anden Søn, den saa højt ansete unge Hertug *Ulrik*, skrev endog 1631 et Skrift mod Drikkeriet og Tidens Udskejelser med Titel: Strigelis vitiorum (Lasternes Gennemhegling).

[2]) Den 4. Septbr. døde Ærkebisp Johan Frederik af Bremen, og nu blev Spørgsmaalet om hans Efterfølger, hvilket var en af Hovedopgaverne for Christian IV's Politik, overordentlig spændende.

udmærkede sig ved sin fine Forstand, nok saa vittigt, at man maatte holde Fyrsten, der ellers var en brav Herre, det til Gode, da det var saa mange Aar siden, Kongen af Frankrig havde beæret ham med en Gesandt, at han havde glemt at modtage ham som det tilkom ham.

Samme Dag indtraf en ung Pariser ved Navn *de Beaulieu* fra Moskou; han gjorde sin Opvartning hos vor Gesandt og fik en Plads i hans Følge.[1])

Jeg besaa Bogladerne i Vor Frue Kirke, thi Kirkens Kapeller bruges her til den Slags Handel. Titlerne paa baade de latinske og tyske Bøger er saa lystige og lattervækkende, at den som vilde samle en Fortegnelse over dem kunde skrive en morsom Satire.[2])

Derfra begav jeg mig til Nicolai Kirke for at høre den fortræffelige Organist, som hveranden Dag spiller en Time.[3])

5TE SEPTEMBER. Om Eftermiddagen gjorde

---

[1]) *de Beaulieu*. En ung Pariser, der kom fra Moskov og blev i Følget. Det er muligvis ham, som omtales senere.

[2]) Det var gammel Skik, at Boghandlere eller Bogførere, som de kaldtes, drog fra By til By og opslog deres Boder ved eller i selve Kirkerne. Der forhandledes jo mest religiøse Bøger, Skolebøger og andre slige Skrifter, der havde særlig Interesse for Boglærde, der færdedes i Nærheden af Kirker og Skoler. I mange Aar var saaledes St. Rochus Kapel ved Vor Frue Kirke lejet ud til Boglade. Efterhaanden vakte det Forargelse. 1638 forbyder Christian IV Salg i Kirkerne af „utugtige Bøger og Skrifter som Uglspil og deslige, saa og letfærdige Boleviser og andre utjenlige Viser, Digt, Fabelæventyr og ublu Kærlighedsbøger." Men 20 Aar efter forbydes Boghandelen i Kirkerne „paa det Kirken ej ved slig verdslig Handels Drivelse skal vanhelliges og profaneres". Men da havde ogsaa Børsen samlet den største Del af Bogsalget i Kbhvn. indenfor sine pragtfulde Mure.

[3]) Orglet i Nicolai Kirke var særlig berømt. Foruden Helligdagene blev der spillet paa det tre Gange om Ugen fra 3—4 om Eftermiddagen og der var da stærkt Tilløb.

den polske Gesandt Genbesøg, og vor Herre gik ham i Møde langt ned ad Trappen. Ligeledes førte han ham tilbage til de kongelige Gemakker, thi vi boede lige ovenover disse.

Samme Dag fik Kongen Budskab, at den spanske Gesandt laa paa Reden. Det var Don *Gaspar de Tebes y Gusman, Marchese della Fuente;* desuden havde han saa mange Titler, at en hel Side ikke vilde forslaa til at nedskrive dem.[1])

6TE SEPTEMBER blev alt gjort i Stand til den spanske Gesandts Indtog, naturligvis ad Søvejen, medens vi og Polakkerne kom landværts over Helsingør.

Krigsskibene, som laa i Havnen, lod da deres Flag gaa tilvejrs, og Skibenes Skrog og Lønninger blev overtrukne med rødt Klæde. En Galej med 10 Rorgaster blev afsendt for at bringe den spanske Gesandt i Land fra sit Skib, og da han passerede Krigsskibene, saluterede de ham med Skud fra Kanoner og Bøsser. Han gik omsider i Land paa en lille Halvø, hvor Orlogsskibene bliver byggede, og kørte derfra til Slottet. Han havde en Dominikaner-Munk hos sig; hans øvrige Følge gik sammen med de danske Adelsmænd tilfods foran. Nogle af os gik ind i Spisesalen for at betragte ham, og vi saa da, at han fik de samme Æresbevisninger som vor Gesandt. Men han førte sig ikke med samme Værdighed som vor Herre, thi han spiste efter tysk Maner med blottet Hoved

[1]) Gaspar Tebes de Gusman, Marquis della Fuente var senere Spaniens Repræsentant i Tyskland (Wien).

og ikke efter spansk Skik; medens vor Herre spiste med Hatten paa Hovedet efter fransk Skik og Brug.

7DE SEPTEMBER. Den danske Konge lod vor Gesandt vide gennem *Ulfeld*, at han efter Middag vilde være i sin Have,[1]) hvis Gesandten vilde komme did. Klokken 2 begav han sig altsaa med fire af os ind i Haven, hvor *Christian* og *Hans Ulrik* modtog ham. Kongen, som spadserede alene, gik lige hen mod Gesandten, der hilste ham med et dybt Buk, hvilket Kongen ligeledes gengældte med et Buk. Kongen satte derpaa sin Hat paa, det samme gjorde Gesandten, hvorpaa Kongen ogsaa med Hatten hilste paa os, da vi nærmede os. Gesandten tiltalte ham paa Italiensk og ytrede, at det visselig var en glædelig og lykkelig Dag, da der gaves ham Lejlighed til paa saa ligefrem en Maade at tale med Kongen. Denne svarede paa Latin, og Samtalen fortsattes i dette Sprog. Vi trak os tilbage, og Kongen førte Ambassadøren til et lidet Lysthus med Glas-Ruder, hvor der paa et Stenbord var serveret Konfekt, som Kongen bød ham. Derpaa førte Kongen ham ind i en firkantet med Malerier prydet Sal, under hvilken han plejede at anbringe sine Musikanter. Han indbød os til at komme nærmere, og ved vor Indtræden hilste han os atter ved at aftage Hatten; thi baade han og Gesandten havde deres Hatte paa og stod midt i Stuen. I det samme begyndte hele Musikken, baade Instrumental- og Vokalmusiken. Med Forbavselse

[1]) Rosenborg Have.

lyttede vi til denne overraskende Nydelse, thi Lyden kom til vore Ører fra forskellige Luft-Huller, — snart var den ganske nær, snart længere borte. Gesandten berømmede i høje Ord Kongens Opfindsomhed, thi denne havde selv udpønsket dette herlige Spil, og vi søgte ligeledes ved ærbødige Miner at tilkendegive vor Fornøjelse overfor Kongen, der flere Gange saa paa os. Naar Musikken nu og da holdt inde, gik Kongen og Gesandten op og ned og talte uophørligt sammen, som om de talte deres Modersmaal, og fra Spøg og Munterhed gik de over til alvorligere Ting, der vedrørte selve Gesandtskabet. Blandt andet sagde Kongen (hvilket Ambassadøren senere meddelte mig), at han ganske og aldeles maatte misbillige Hertugen af Orleans's Brud med den allerkristeligste Konge;[1]) enten det nu var hans personlige Opfattelse, eller fordi gode Fyrster for det daarlige Exempels Skyld ikke kan finde Behag i, at selv andre Undersaatter gør Oprør. Han tilføjede, at han vidste hvilke Velgerninger den allerkristeligste Konge havde vist sin Broder; og for yderligere at støtte sin Mening til sin egen Erfaring, tilføjede han, at han af alle Konger var den, der havde regeret længst; og ikke alene det, men han havde næsten i alle Riger og Lande set tre

[1]) Hertug *Gaston of Orléans* (1608—60) stod i et fjendtligt Forhold til sin Broder, Ludvig XIII, og Richelieu, som han ved alle Midler søgte at styrte. Han konspirerede og kæmpede stadig, men altid forgæves og fik efter hvert Nederlag atter Tilgivelse og Genindsættelse i sine Værdigheder. Ogsaa 1634 brød han igen med Hoffet og flygtede til Brüssel, hvor han bekendtgjorde sit hidtil hemmelige Ægteskab med Margarethe af Lothringen (se nedenfor), hvilket havde store politiske Følger, da Kongen dengang var barnløs. Til sin Død fortsatte han sine Konspirationer og efterlod sig et lidet hæderligt Eftermæle.

Generationer af Regenter efter hinanden, og opregnede dem selv.

Da Gesandtens Samtale med Kongen havde varet i to Timer, udtalte han sin Frygt for at have faldet Kongen til Besvær ved saa lang en Underholdning; men Kongen forsikrede ham gentagne Gange om det modsatte og sagde endelig til ham, da han tog Afsked, at han blot skulde henvende sig til ham, Kongen, hvis han skulde støde paa Vanskeligheder ved Forhandlinger med Rigets Raader. Med disse Ord ledsagede han Ambassadøren til Salens Dør og trykkede gentagne Gange hans Haand.

Da vi gik bort og steg i Vognen under Porthvælvningen, lød igen — formodentlig paa Kongens Ordre — den usynlige og underjordiske, men søde Musik for vore Øren.

Kongen af Danmarks Huldsalighed imod os fortjener den mest ubegrænsede Lovprisning, ligesaa meget ved sin egen Persons Værdighed, som ved den kongelige Glans, der omgiver ham, rager han højt op over andre. Han har en anseelig, men ikke kolossal Legemsbygning, og hans Aasyn er skønt, uagtet et Bøsseskud har slaaet to af hans Tænder ud, hvilket dog ikke misklæder ham, men er et levende og friskt Bevis paa hans Tapperhed, som den stadig minder om og gør uforglemmelig.

Iøvrigt er han saa livlig, skøndt han dengang havde fyldt sit syvoghalvtresinstyvende Aar, at han deltager i alle Slags Legemsøvelser, hvilket han daglig viste os, saalænge vi var i Kjøbenhavn.

Klokken 3 stod han op, og Klokken 5 øvede han sig daglig i Ridning og Ringrenden med sine Sønner, som ogsaa er ualmindelig modige og behændige, og kappes i Legemsøvelser med Hoffets Kavalerer. Efter Middag gaar de enten panserklædte løs paa hverandre med Lanserne eller øve og hærde sig paa anden Vis i Væddekampe til Krigens Idræt.[1])

8DE SEPTEMBER paa Vor Frues Fødselsfest tilbragte vi Dagen med fromme Tanker og hørte Messe, og vi skillingede sammen til en Franskmand, som paa Grund af en gal Streg var kommen i Fængsel, men som nu paa Gesandtens Forbøn var kommen fri.

9DE SEPTEMBER. Hertug *Frederik* besøgte atter vor Gesandt. Disse hyppige Besøg og hans Forekommenhed viste tilstrækkeligt, at han trængte til vor kloge Gesandts Mellemkomst, for at formaa Svenskerne til at rømme hans Ærkestift Bremen, hvilket ogsaa skete to Aar efter.[2])

Imidlertid betragtede jeg og vor Præst, fra en Borgmesters Hus, *Holcks* pragtfulde Ligfærd ind i

---

[1]) Hoftjeneste er dog paa Christian IV's Tid ikke som i gamle Dage at betragte som Krigstjeneste. Den Skik at gøre de unge Adelsmænd „værագtige" bliver i det 17. Aarhundrede ensbetydende med at udnævne dem til Hof- og Kammerjunkere, der var Førere i Kongens Hoffane, som bestod af Kongens Drabanter, Enspændere og øvrige Tjenere. Men Adelen var ikke mere at betragte som en Krigerstand i og for sig.

[2]) *Christian IV* søgte at sikre sin Søns, Prins *Frederiks*, Fremtid, da han jo ikke kunde vide, at han skulde blive hans Efterfølger. Han havde derfor skaffet ham en Del Æresposter, der gav ham nogen Indflydelse, som Biskop i Verden, Kresoberst i Bremen og Koadjutor i disse Stifter. Prins Frederik var dengang en ret alvorlig og intelligent ung Mand med solide Kundskaber, og var ikke som Broderen tilbøjelig til Udsvævelser, idetmindste ikke til Drik. 1635 opnaaede han endelig, trods al Modstand, især fra Sveriges Side, at blive proklameret til Ærkebiskop i Bremen.

Staden. Han havde i Tyskland tjent under Kejseren, der paa Grund af hans Tapperhed havde ophøjet ham i den grevelige Stand. Nu var han paa et Felttog død af Pesten. Liget stod paa en meget lang Vogn, der var overdraget med sort Fløjl. Hans to Sønner fulgte i en anden Vogn; derefter kom de andre Herremænd til Hest, og deres Damer i Vogne. Foran marcherede mange Eskadroner Rytteri og Regimenter Fodfolk med Bøsserne under Armen. Musikken, der gik foran Rytterne, blæste med en Slags Stoptrompeter Sorgens dæmpede Toner. I to à tre Timer blev der uophørlig ringet med Kirkeklokkerne.[1])

10DE SEPTEMBER, som var en Søndag, overværede jeg først Gudstjenesten hos Gesandten efter katholsk Skik og Brug, hvorefter jeg med min sædvanlige Nysgerrighed gik i luthersk Kirke, dog blot som Iagttager, ej som Overløber.

Jeg overværede en Ligprædiken over en ganske jævn Borgermand, hvilket først undrede mig; men siden hen erfarede jeg, at det er almindeligt i Norden, at der tales selv over Ynglinge og smaa Børn for et Par Dalers Penge til Præsten.

Derefter studerede jeg forskellige Ligstene beskrevne med gotiske Bogstaver.

11TE SEPTEMBER. *Ulfeld* kom med en Sølvblok, som nylig var udgravet i et norsk Bjærg-

---

[1]) Den kejserlige Feltmarskalk og Rigsgreve *Henrik Holck*, der var født paa Kronborg 1599, havde fra 1630 tjent under Wallenstein og Tilly og erhvervet sig et berømt Krigernavn. Han døde af Pest den 30. Aug. 1633 i Voigtland, og først efter mange Besværligheder kom hans Lig hertil og blev bisat i Frue Kirke med stor Højtidelighed.

værk og skænkede Gesandten et Stykke deraf. Sølvet var saa rent og smukt, som var det gaaet gennem Smeltediglen. Det er den anden Sølvaare, som er funden i Norge.

12TE SEPTEMBER kom fra Helsingør en ung fornem Svensker ved Navn *Skyt*. Han var sendt fra den svenske Gesandt for at bringe vor Herre en Hilsen og meddele ham sin Ankomst. Han udtrykte sig saa elegant paa Latin, at vor Gesandt, der selv er en stor latinsk Taler, ikke kunde lade være at berømme ham.[1]) Jeg mindes, at han halvandet Aar senere i Preussen under Fredsforhandlingerne udtalte sig overordentlig skarpsindigt om nogle Ords vexlende Betydning. Han døde snart efter som Oberst i Pommern, hvor han som tapper Krigshelt ved sin ærefulde Død beviste, at han var en ligesaa modig som klog Mand. Jeg har indflettet disse Bemærkninger her for at give den fortræffelige Yngling det Eftermæle, han fortjener.

13DE SEPTEMBER. Den spanske Gesandt blev ledsaget til Audiensen af sin Marskalk og Admiral. Da han tog Ordet paa Spansk, lod Kongen den tyske Kansler, som ellers altid var hans Tolk, træde tilbage, og en anden Rigsraad, Hr. *Just Høeg*, fremkalde, der svarede ham paa Spansk paa Kongens Vegne.[2])

[1]) Oberst Johan Skytte, Søn af den svenske Statsmand Johan Skytte, var født 1611 og faldt i Pommern 1636.

[2]) *Just Høeg* til Gjorslev (1584—1646). Han var en lærd, meget vidtberejst og meget anset Mand, der 1623 blev Hofmester for det nye adelige Akademi i Sorø. 1627 blev han Rigsraad, 1634 Ridder og 1640 Rigskansler. Han havde særlig lagt sig efter det spanske Sprog og skal med stor Færdighed have besvaret den spanske Gesandts Tale. 1643 blev han stillet i Spidsen for den vigtige Sendelse til Fredskongressen i Osnabrück.

Gesandtens Tale var ligesaa kort som hans Person. Hans Følge var uanseeligt, enten dette nu skete af Sparsommelighedshensyn eller af ringe Agtelse for de Danske. Hvis vi ikke tager fejl, gjorde han heller ikke noget godt Indtryk, hverken paa Kongen eller paa Hoffet; thi da vi ventede hans Ankomst, traadte den tyske Kansler hen til mig og sagde: „Nu faar vi snart herlige Pralerier at høre.“ Og ved Bordet vendte Kongen sig til *Ulfeld* med disse Ord: „Monstro den franske Gesandt véd, hvilken Værdighed den spanske Gesandt beklæder? Hans Kreditiv tyder paa, at han er Staldmester for Mulæsler ved den kongelige Bagage.“ Denne Ytring blev modtaget med Latter af de Omstaaende, enten fordi Muler og Æsler i Danmark betragtes som foragtelige Dyr, eller fordi Opsynet over Heste og Lastdyr ikke hos dem bestrides af Adelsmænd; saa at hverken Kongens Staldmester eller Jægermester, saalidt som de, der fører Orlogsskibene, hvem vi kalder Skippere eller Kaptajner, er af Adel. De danske Adelsmænd forsmaar alle disse Embeder.[1])

I Kongens Forgemak saa jeg imidlertid et Maleri, der forestillede en lille Hest, som Kongen havde redet ved et Vædderidt med en skotsk Adelsmand, Hr. *Sinclair*, der red en meget stor

[1]) Det forholder sig rigtig, at Stillingerne som Kongens Staldmester og Jægermester ikke er besat med *danske*, men med fremmedfødte Adelsmænd. I Marinen var der stor Forskel paa Skibsofficererne, der stod under Rigens Admiral og havde Overkommandoen ombord, og Skipperne, der stod under Holmens Admiral og til hvem Navigeringen var overladt; de var rigtige Sømænd og selvfølgelig ikke af Adel. De fleste af Skibsofficererne var forresten heller ikke Adelsmænd.

Hest, hvorved Kongen sejrede, som det kan ses af Versene nedenunder.[1])

Det siges ogsaa almindeligt om Kongen, at ingen kan bestige og tilride en utæmmet Hest som han, og at heller ingen med saa stor Dristighed gaar ombord midt i en Storm og betror sig til Vindene og Bølgerne.

Efter Aftensmaaltidet besøgte vor Gesandt Hertug *Frederik*, som gik ham halvvejs i Møde i Forgemakket og nødte ham til først at træde ind; bagefter ledsagede han ham ud med yderste Forekommenhed lige til Trappen. Jeg bemærker dette, som en Filosof maaske vil regne for Bagateller; men de, som rejse om som Gesandter maa tilgavns lære deres Videnskab, der tildels bestaar i Formaliteter.

Om Morgenen besøgte Hertug *Philip* af Oldenburg [Glücksborg] med sin unge Søn vor Gesandt; men jeg var ikke tilstede ved dette Besøg.

14DE SEPTEMBER. Fem af de fornemste Rigsraader kom til vor Gesandt, dels for at drøfte Statssager, dels for at tale om Rangen mellem Gesandterne og Fyrsterne. Tilstede var Kongens Kansler, Rigsmarsken, Admiralen, den tyske Kansler og, om jeg husker ret, *Just Høg*.[2]) Der var stor Uenig-

---

[1]) *Andrew Sinclair* (1555—1625), en skotsk Adelsmand, der var i høj Yndest hos Christian IV og som blev dansk Lensmand, Rigsraad og Ridder.

[2]) Kongens Kansler, Christian Friis, se Side 24. Den tyske Kansler, Ditlev Reventlow, se Side 26. Just Høeg, se Side 45.

Rigsmarsken *Jørgen Urne* til Aarsmarke (1598—1642) havde været Kammerdreng hos Kongen i Kalmarkrigen og senere deltaget i Trediveaarskrigen, hvor han var med i Slaget paa det hvide Bjærg. Efter sin Hjemkomst blev han brugt i Sendelser til Frankrig og andetsteds, og havde efterhaanden forskellige Len som Kronborg, Christiansstad og Vestervig. 1632 blev han Rigsraad og Marsk,

mellem dem om det sidste Spørgsmaal, som daglig blev drøftet paany og forhandlet flere Uger igennem. Endelig fik det dog den Udgang, som vor Gesandt af Hensyn til sin Konges Værdighed havde tilsigtet.

Jeg gik paa Børsen med *Ulfeld* og hilste dér paa hans Søster, der er gift med *Ahlefeldt* [ɔ: *Axel Arenfeldt*], ved efter Landsens Skik at række hende Haanden. Hun er meget smuk og beskeden af Væsen. Hun trykkede gentagne Gange sin Broders Arme og Hænder og klappede og kærtegnede hans Mund, Kinder og Haar; han ligesaa overfor hende, men det er ikke sædvanligt at kysse hinanden for andres Øjne.[1])

Derfra gik vi til Ridebanen, hvor en Mængde Ryttere red efter Hoveder, en i høj Grad adelig Idræt, og morsom at betragte. Trende Hoveder, gjorte enten af Pap eller Vidiefletning, stilles op. Det første anbringes paa en Pæl, saa at det ligner en Buste, for Enden af Banen. Ved Begyndelsen af Rendebanen stilles det andet Hoved, og det tredie ligger paa Jorden. Reglen er nu, at Rytteren i yderste Fart og uden at standse skal ride sin Hest imod disse trende Hoveder. Mod det første, som

---

og 1633 stod han i Spidsen for Gesandtskabet, der friede til Prinsessen i Sachsen.

Rigsadmiralen *Claus Daa* til Ravnstrup (1579—1641) havde med Hæder deltaget i Kalmarkrigen og havde derefter forskellige store Len. 1625 blev han Rigsraad og Krigskommissær i Tyskland og 1630 Rigsadmiral, uagtet han intet Kendskab havde til Søkrigstjeneste. Han var derfor ikke heldig i Krigen, lige saa lidt som i de fleste andre Hverv og Sendelser, der faldt i hans Lod. Han var en af Landets rigeste Mænd.

[1]) *Marie Ulfeldt*, der kun var 15 Aar gammel, var i April s. A. bleven gift i Odense med Axel Arenfeldt, der var 25 Aar ældre (se Side 25). Hun døde først 1694.

er fæstet til Pælen, render han med Lanse. Naar han er kommen til Enden af Banen, gør han brat omkring, river en Pistol ud af Hylstret, og i samme Nu skyder han efter det andet Hoved ved Banens Begyndelse. For tredie Gang gør han omkring og støder med dragen Sabel ud efter det tredie Hoved, som ligger paa Jorden. *Sten Bille*, Forskæreren ved Gesandtens Bord, traf, da Turen kom til ham, alle tre Hoveder efter hinanden, og han førte de to med sig, som han ramte med Lanse og Sabel, hvorimod det, som blev truffen af Pistolen, faldt til Jorden og kunde ikke opfanges af Rytteren.

Derpaa gik vi tilbage til vor Gesandt, som begav sig afsted for at gøre den spanske Gesandt sin Opvartning, ledsaget af *Ulfeld* og *Johannes Bille*. Der blev drukket Skaaler af Spanierne paa Kongen af Frankrigs, den spanske Konges og vor Gesandts Velgaaende, og efter denne venlige Modtagelse begav vi os ned til den polske Gesandt, og Spanierne fulgte os helt ned ad Trappen. Hos Polakkerne maatte vi drikke nye Skaaler.

15DE SEPTEMBER om Eftermiddagen besaa vor Gesandt de Orlogsskibe, som laa paa Rheden. En Galej med Tæpper og Puder og tolv Mand ved Aarerne blev gjort i Stand. *Ulfeld*, *Bille* og *Vice-Admiralen*[1]) fulgte med. Vi roede forbi en tredive Krigsskibe, som alle var bemandede og havde hejst Flag.

[1]) Ved Viceadmiralen menes rimeligvis *Erik Ottesen Orning* til Vatne, der 1630 blev Holmens Admiral, som havde Arbejdet paa Holmen under sig, men dog idelig blev sendt ud paa Togter. Kongen var undertiden misfornøjet med hans Tjeneste paa Holmen, og efter han 1644 var bleven saaret i Slaget paa Kolbergheide, blev han først Generaladmiral og senere s. A. afskediget i Unaade. Han døde faa Maaneder efter, Februar 1645.

Gesandten gik ombord i Admiralskibet, ikke ad en almindelig Leiter, men ad en Vindeltrappe, ligesom man finder dem i Husene. Man kunde snarere kalde et saadant Skib for en Borg eller en By, saa stort er det, thi det maaler halvtresinstyve Skridt og vel mere i Længden. Det har halvtresinstyve Kanoner og tre Dæk, af hvilke det øverste er under aaben Himmel. Paa Mellemdækket staar tyve Kanoner, og paa det underste Resten. Alle tre Dæk skinner af Renhed og er fri for al Slags løbende Gods. I de indre Rum er al Proviant og Forraad stuvet ned. I Agterkastellet talte jeg fire Stuer eller Kamre over hverandre, det øverste for Skipperne, det næste for Kaptajnen, medens det tredie var Kongens eller Admiralens; sex Køjer var der, tre paa hver Side.

Det fjerde og underste Rum er Arkeliet, hvor alle Slags Vaaben, Sværd, Bomber, Fyrkranse, Granater og Ildslanger forefindes i Forening med alle de Mordredskaber, som Menneskenes ugudelige og afskyelige Raseri har opfundet. Det blev altsammen forevist os, Stykke for Stykke. Stormasten kunde knap to af os paa engang spænde om med udbredte Arme. Ankertovet kunde jeg ikke omslutte med begge mine Hænder. Skibets Sider var tre til fire Fod tykke.[1])

Da Gesandten havde beset det altsammen, gik

---

[1]) Orlogsskibet „St. Sophie“ skal Enkedronningen have skænket sin Søn Christian IV. De ovenfor anførte Tal er ikke paalidelige, idet mindste opgiver nogle Beretninger, at det havde 58, andre 68 Kanoner. „St. Sophie“ forliste med Top og Takkel den 16. Maj 1645 paa Skærene ved Gøteborg. — Naar Ogier opgiver, at han sejler forbi 30 Orlogsskibe, er det overdrevent, se Side 23.

han ind i Kongens Kahyt, hvor han paa Bordet fandt udsøgt Konfekt, serveret i forgyldte Skaale. Han smagte paa et Par Stykker, og overlod ogsaa os at nyde deraf. *Ulfeld* løftede Bægeret paa Kongen af Danmarks Velgaaende. Strax greb Gesandten Bægeret, og da han førte det til Læberne, løsnedes i samme Øjeblik tre Kanoner under os. Skøndt det kom ham ganske uventet, stak han Bægeret ud uden at lade sig forbløffe.

Mig behagede denne storartede Gæstfrihed særdeles. Thi ligesaa festligt et Indtryk sligt indgyder, ligesaa aabenbart Bevis paa venskabelige Følelser giver sig jo Udslag i Skaaldrikningen. Denne blev ogsaa paa rette Vis udført af hver enkelt af os. Gesandten foreslog derpaa *Ulfeld* at tømme den allerkristeligste Konges Skaal — og strax, medens han drak, affyredes atter tre Kanonskud, hvis Kugler jeg flere Gange saa vande henover Havfladen; hvilket saa mærkeligt ud, som om selve Havguden tog Del i vor Glæde, imedens sex Trompeters Klang tonede ud over Hav og Strand.

Da vi gik fraborde og steg i Chaluppen, tordnede paany Kanonerne, Soldaterne gav Salver, og Trommer og Trompeter lød. De andre Skibe, som vi gled forbi, gav os lignende Salut. Atter faldt vi i Forundring over de springende Kugler, som naaede langt ind paa Land, og til min Rædsel strejfede tæt forbi Kuskene, som holdt dér med Karosser og Heste.

Efter at Gesandten var vendt tilbage til Slottet, gik vi til et Privathus, hvorfra vi betragtede den

svenske Gesandts Indtog.[1]) Vor Gesandt havde sendt ham tre af sit Følge i Møde. Det samme havde den polske Gesandt gjort, men ikke den spanske, sikkerlig fordi han ikke havde underrettet ham om sin Ankomst. Thi i den Slags Sager vedrørende Ceremoniellet kan ikke gøres den mindste Fejl uden ubehagelige Følger.

16DE SEPTEMBER havde Gesandten Privat-Audiens hos den udvalgte Prins af Danmark. Privat, siger jeg, fordi Prinsen modtog ham i Audienssalen ganske alene og uden Kappe. Prinsen viste ham den største Forekommenhed, og efter at der var vexlet Hilsner, gik alle vi andre ud, medens de alene blev tilbage. I halvanden Time gik de op og ned og talte sammen, stadig paa Fransk, hvilket jeg erfarede af Gesandten, der fortalte mig mange Ting om dette sit Besøg i en fortrolig Samtale efter Aftensmaden.

17DE SEPTEMBER, som var en Søndag, kom strax efter Middagsbordet de to Kanslere og *Just Høeg*, som i tre Timer drøftede Gesandtskabs-Anliggender med vor Gesandt. Da de var gaaet bort, besøgte den spanske Gesandt vor Ambassadør, og blev hos ham i en Time.

Derefter blev vi prægtigt beværtede af *Otto Giøe*,[2])

[1]) Rigsraaden *Per Eriksson Sparre* (1592—1648) var 1631 Præsident i Hofretten, blev 1640 Kancelliraad og senere Lagman paa Øland og Gotland, 1647 Friherre.

[2]) Om *Otto Gjøe* se Side 21. Han var 1632 blevet gift med *Birgitte Thott* (1610—62), som overlevede ham i mange Aar. Hun var Datter af *Christen Thott* til Boltinggaard og var bekendt for sin Lærdom ligesom sin Moder *Sophie Below* (1590—1641), der havde forfattet en Slægtebog, og efter hvem hun vel har arvet sin Lyst til Lærdom. Hendes yngre Søster, som jo ogsaa deltog i Gildet, *Anne Thott* til Faarup, døde 1658. Disse Damer havde vel nok Del i at Otte Gjøes Vogn i den store Procession var en af de smukkeste og sindrigste.

som bad os ti Franskmænd sammen med ligesaa mange Danske. For Bordenden anbragte han sin Svigermoder, sin Hustru og dennes Søster, hvilket fornøjede os meget, thi de to Søstre talte Fransk, hvilket dér tillands er sjældent; thi fraregnet Kongens Døtre, var det de eneste Damer, som kunde mestre det. Der blev drukket stærkt, baade af de Danske og af os, og selvfølgelig blev der tømt Skaaler for vore Konger, for Gesandten, og for Hs. Eminence Cardinal Richelieu, hvem vor Vært i glædelig Drukkenskab, højlydt, saa at alle kunde høre det, kaldte den eneste Cardinal, som duede noget. Tilsidst, efter at der var tømt en Masse Skaaler, snart af Guld-, snart af Sølvbægere og snart af Krystalpokaler, da alt strømmede over af Væde, og Gulvet flød af Vin, og selv de Danske en efter anden dukkede op af denne Syndflod og hemmelig fjernede sig, blev Værten alene igen og holdt Stand, og jeg og Baron *Avaugour*, der sad ligeoverfor ham og ustandselig holdt ham i Aande, var de sidste, som trak os tilbage. Da vi allerede havde omgjordet os med vore Kaarder og taget vore Kapper paa, og jeg, som den sidste, allerede stod paa Tærskelen og forsikrede Hr. *Giøe*, at jeg skulde berette for Gesandten alle de gode Ønsker, der var drukket for hans og hans kære Faders Sundhed, saa greb han et gyldent Bæger, som stod paa en Trefod, og stak det ud, som om han endnu led af Tørst, og sagde: „Jeg drikker Dig endnu en Gang til paa vor værdige Gesandts Faders Velgaaende.“ Og jeg svarede: „Om jeg end skal briste derved, tager jeg

imod Skaalen!",[1]) og med disse Ord tømte jeg det ganske Bæger. Strax derpaa sprang vi ind i Vognen, og et fyrigt Firspand førte os til Slottet. Her stødte vi nedenfor Trappen paa Prinsen og *Ulfeld*, der kom fra Kongens Døtre, og de lod Lyset holde op for vore Øjne, da de vilde se, hvorledes vi havde kunnet holde Stand.

18DE SEPTEMBER. Jeg stod ikke destomindre op til sædvanlig Tid. I at drikke var vi ogsaa Spaniernes Overmænd. Thi da den spanske Gesandt kom, tilbage fra den polske, var der en af hans Folk som bag hans Ryg brækkede sig frygteligt lige midt paa Slotspladsen. De to Kanslere, som kom fra vor Gesandt, blev Vidner til dette forargelige Optrin. Dog nej — i hele Norden er sligt ingen Skam!

19DE SEPTEMBER. Kongen af Danmark, ledsaget af sine fornemste Hofsinder, holdt Mønstring over flere Eskadroner Ryttere udenfor Staden. Selv red han en fuldblods Hest, som han tumlede i uafbrudte Krumspring. Fra Slottets Vinduer saa Gesandterne ham ride forbi; men Størsteparten af deres Følge drog med ud paa Fælleden.[2])

Imidlertid begav jeg mig med vor Præst op paa Universitetet, hvor vi hørte den medicinske Professor *Ole Worm* forelæse over Hippocrates i Apho-

---

[1]) Om den franske Gesandt *Grev d'Avaux* henvises til Indledningen. Hans alderstegne Fader, for hvem der tømmes den sidste Skaal, var Jean-Jacques de Mesmes, Seigneur de Rossy og Comte d'Avaux; han var født 1559 og døde først 1642.

[2]) Det var den sjællandske Rostjeneste, der blev mønstret indenfor Vesterport, — „800 Mand stærk og vel udstafferet", siger en Beretning, — ligesom den fynske blev mønstret d. 22. August.

rismer for et fuldtbesat og smukt Auditorium. Han talte just om Blodstyrtninger og citerede et interessant Sted af en Pariser-Læge *Hollerius*, der har commenteret Hippocrates vedrørende en halvtressinstyveaarig Mand, der havde mistet henved to Spande Blod, men som dog var kommen sig ved hans Hjælp. *Worm* bemærkede, at saadant kunde vel ske i Frankrig, men ikke i Danmark og andre koldere Lande, og han anførte de Grunde, hvorfor de franske Læger er mere tilbøjelige til Aareladning end de danske og tyske.

Vi besøgte ham derpaa i hans Hjem, hvor han venligst tog imod os. Han viste os mange interessante Sager, især sine Bøger, blandt hvilke var et Haandskrift, som indeholdt de Privilegier, der var tilstaaet Franciskanerne af Danmarks Konger, notarialiter bekræftede. Ogsaa viste han os et firkantet Stykke Krystal, en halv Fod eller mere i Længden, og godt og vel fire Tommer tykt, og som havde en Hulhed i Form af et Kors. I dette laa adskillige Relikvier, indviklede i Silkeklude, som vi løste op og betragtede Relikvierne. Der var ogsaa to sammenheftede Pergamentblade, hvorpaa alle Apostlene, tre og tre var afmalede med Christus i Midten, og de andre Helgener, fra hvilke disse Relikvier vel sagtens skrev sig. Han fortalte, at han havde faaet dem forærende af en svensk Kaptajn, som han havde kureret for en alvorlig Sygdom, og som havde ført dem med sig fra Plyndringen af en tysk By.

Jeg har saa udførlig fortalt herom, for at de,

hvem disse Sager har tilhørt, kan erfare herom, hvis de maaske vil skaffe sig dem igen og indløse dem.[1])

Fra Syge og Læger kan man passende gaa over til de Døde.

20DE SEPTEMBER var vi nemlig tilstede ved Greve *Holcks* Ligfærd i Frue Kirke. Først kom nogle Compagnier af det kongelige Drabantkorps med Musketterne under Armene og Gaflerne slæbende efter dem paa Jorden.[1]) Derefter kom de Adelsmænd, der bar Fanerne, paa hvilke den Afdødes Slægtsmærker og Vaaben var afbildede. Derpaa kom en Række Heste med sorte Dækner, førte af sortklædte Rideknægte; dernæst fulgte en Rytter, iført den Afdødes Rustning og med blottet Sværd. Bagefter gik en Mængde Skoledrenge klassevis ordnede og under Ledelse af deres Lærere, og efter dem fulgte nogle lutherske Præster i deres sædvanlige Dragt. Videre fulgte en Hob sortklædte Fattige, som bar Voxfakler. Endelig kom en stor Mængde Adelsmænd og imellem dem Kongens naturlige Sønner, som uden Forskel skiftedes med de andre til at bære Kisten. Denne var af Bly og blev derfor baaret paa Skuldrene af tyve Adelsmænd; den var overtrukken med sort Fløjl, paa hvilket et hvidt Kors lyste frem ganske som hos

[1]) Den berømte lærde Professor *Ole Worm* (1588—1654). Hans omtalte Museum, der bestod af alle mulige Mærkeligheder og Kuriositeter, men dog mest af naturvidenskabeligt Materiale, var en af Kbhvn.s største Seværdigheder og blev senere indlemmet i det kgl. Kunstkammer. Han var dengang anden Gang gift med Bispedatteren *Susanne Madsdatter* — Den omtalte franske Læge *Jacob Hollerius* var død i Paris 1562.

[2]) De lange Stokke med Gafler paa Enden, som Musketterne brugte til Anslag for deres tunge Luntebøsser.

os; ovenpaa den var lagt den Dødes Sværd i sin Skede og hans Sporer.

Strax efter Kisten fulgte til Hest de to kongelige Prinser, men tilfods den Afdødes Børn og Slægtninge. Saa kom Kansleren, nogle andre fornemme Personer og Rigsraader; dem fulgte Adelens Damer, og mellem dem den Afdødes Enke, understøttet af to Mænd; de andre gik uden Ledsagere; thi det er ikke Skik her, at Kvinder — selv ikke fyrstelige Damer — lader sig føre af Mænd, hvilket syntes mig meget besynderligt.

I Kirken blev midt under Bønnerne holdt en lang Ligtale.[1]) Da jeg ikke kunde forstaa den, søgte jeg at fordrive Tiden med at gøre følgende Digt:

Da Talens Pomp for Store *Holck* henbrused,
Vist for mit Øre og dens skønne Klange sused.
Jeg hørte og fornam, skøndt helt ukendt af Manden,
En Sorg vel nok saa stor som nogen anden.
Hvorfor vel det? Var virklig Sindet
Saa stærkt og dybt af Landets Sorg nedbøjed,
Hvad eller var det Ordet, som mig minded,
Og Sorgens Smerte snildelig forhøjed?
Maaske! Men Taler ikke at forstaa
Og tie kvær blandt skønne Møer, jeg træffer paa min Vej
— For mig slet ikke Tiden vilde gaa,
Og derfor ingen vel saa sorgfuld var som jeg.

Thi der var utallige fornemme unge Damer, som jeg ikke kunde tiltale, da jeg ej forstod det danske Sprog.

21DE SEPTEMBER. Medens den polske Gesandt aflagde Besøg hos vor, gik jeg til Lægen *Worm*,

[1]) Ligprædikenen blev holdt af Kongens Hofpræst Dr. theol. *Christen Jensen*.

som talte med mig om sine Bøger om det danske og gothiske Sprog, og viste mig et gammelt Mindesmærke om Familien *Thott*, der havde ført ham ind paa at skrive et og andet om Gothernes Sprog og Sæder og til nøjere at undersøge dem.[1])

22DE SEPTEMBER. Den svenske Gesandt havde Audiens hos Prinserne. Prins *Christian* benyttede sig af en Tolk, derimod ikke Broderen *Frederik*. Vor Gesandt havde dog begge Prinserne vist den Ære at svare uden Tolk. Vor Gesandt aflagde først Besøg hos den svenske — thi de sidst ankomne modtager først Besøg af dem, der allerede er komne. De andre Gesandter hilste ikke paa den svenske paa Grund af Krigen og det Had, der hersker mellem dem.

23DE SEPTEMBER. Den Dag kom Kanslerne tre Gange til Gesandten. Jeg var imidlertid hos *Ulfeld*, som led af en Benskade, der efter de danske Lægers Mening var uhelbredelig; men Aaret efter, da han efter vor Gesandts Raad begav sig til Paris, blev han dog kureret af en fremragende Chirurg *P.*, en Jøde. Han syntes mig en anden Philoctet — af saa hæftige Smerter plagedes han undertiden; til andre Tider, naar Sygdommen havde sat sig lidt og der var Pauser mellem Smerterne, kunde han gaa ved Hjælp af en Stok.

Denne Mand havde saa udmærkede Egenskaber og saa stor en Anseelse, at den danske Konge havde trolovet ham med sin højtelskede Datter

[1]) Hermed hentydes til Worms lille Afhandling fra 1628: „Tulshøj seu Monumentum Ströense in Scania", der vedrører Monumentet med de to store Runestene ved Landsbyen Strö i Skaane, vedføjet en Slægttavle over Familien Thott.

Leonora; men han undsaa sig for at stige i Brudeseng med en saa fornem Kvinde med sit syge Ben, og før Brylluppet fejredes, vilde han derfor udsætte sig for en smertefuld og farlig Operation.[1])

24DE SEPTEMBER fandt en Barnedaab Sted i Nærværelse af en stor Mængde Hofsinder, og Prins *Christian* holdt Barnet over Daaben. Det gik ikke af uden Gæstebud og Dans, hvorved nogle af vore var med.

25DE SEPTEMBER kom den svenske Gesandt til os med et stateligt Følge. Thi paa Grund af den stadige Skinsyge og Misundelse, som raader mellem Svenske og Danske, og som Naboskabet vel er Aarsagen til, havde de sendt et særlig pragtfuldt Gesandtskab til Formælingen. De var endnu i Sørgedragt paa Grund af, at deres Konge for ikke saa længe siden var død.[2]) Alle var de klædt efter fransk Mode.

---

[1]) *Corfitz Ulfeldt* havde allerede i Norge 1632, da han havde Bahus og Vigen i Forlening, konsuleret sin senere saa gode Ven, Lægen *Otto Sperling*, om denne Benskade, der bestod i en „Ulcera cruris", en smertefuld, tidt næsten uhelbredelig Sygdom. Han foretog da ogsaa, i Følge Grev d'Avaux's Raad, en Rejse til Paris 1635 forat raadspørge den nævnte Læge, der i Hofmans Danske Adelsmænd II S. 237 kaldes den berømte Vundlæge P. Judæus. Han blev da foreløbig helbredet, men fik senere Tilbagefald.

I en Afhandling i „Tilskueren" 1913 har Lægen Johan Helweg fremsat den Anskuelse, at Corfitz Ulfeldt led af Syfilis, der senere gav sig Udslag i mentale Forstyrrelser.

[2]) Den svenske Kong *Gustaf Adolph* faldt ved Lützen $^{6}/_{11}$ 1832. Gesandten *Per Sparres* pragtfulde Optræden i Kbhvn. svarede kun lidet til det Indtryk, han senere gjorde i Stockholm paa det franske Gesandtskab, som i ham fandt „en hel tarvelig og sparsommelig Herre, thi i Spisesalen, hvor Franskmændene modtoges, var der ingen Tapeter paa Væggene, men kun en blaa Himmel over Bordet for at hindre Edderkopperne i at falde ned i Maden." Per Sparre modarbejdede stærkt de Fordringer, som Christian IV her forelagde ham om Erkebispedømmet i Bremen til Fordel for den udvalgte Prins. Sparre havde ogsaa Ordre til at have et vaagent Øje med de farlige Planer, der muligvis blev trufne under den store Sammenkomst af fremmede Gesandter under Brylluppet, især da Rygtet sagde, at Danmark hvervede Folk i Tyskland og Skotland.

Gesandten var en af Sveriges fornemste Rigsraader, og hans Navn *Peter Sparre*. Dengang Sverige tilfaldt Carl IX (Gustav Adolphs Fader), var hans Fader tilligemed *Bielke* og *Banner*, der ligeledes var to af Rigets Stormænd, i Følge en efter min Mening uretfærdig Dom, bleven halshugget, fordi de blev den retmæssige Kong *Sigismund* tro. Deres Hoveder blev satte paa Lansespidser og ses endnu i Stockholm over Södermanna-Porten, til stor Harme og Frygt for deres Efterkommere, der dog tjener Staten med Omhu og Iver.

Jeg fortæller maaske dette her altfor tidligt og paa urette Sted, fordi jeg frygter for, at mit svage Helbred skal forhindre mig i at beskrive den svenske Rejse og hvad der hændte os paa den, saa meget mere som Rejsen til Sverige foregik under frygtelige Storme.

26DE SEPTEMBER besøgte Kanslerne vor Gesandt og søgte at vinde ham ved alle Slags Kneb og Kunstgreb. Men han veg ikke en Tomme fra sin engang tagne Beslutning, kun at ville træde tilbage for Kejserens Gesandt, og have Rang fremfor alle de andre. De bestræbte sig derimod for at skaffe den spanske Gesandt samme Æresbevisninger som den franske.

Da de var gaaet bort, besøgte vor Gesandt den syge *Corfitz Ulfeld*, til stor Misfornøjelse for Hofmændene og andre fornemme Herrer, som Gesandten endnu ikke havde gjort Besøg i deres Hjem.

Hos *Ulfeld* var hans to Søstre. Den ene, *Catharina*, var ugift,[1]) den anden, *Anna*,[2]) var Enke efter en Oberst, der paa Grund af sin Tapperhed havde været i stor Gunst hos den svenske Konge *Gustav Adolph* og var af ham bleven sendt til den franske Konge, men blev i Ardenner-Skoven overfaldet af Røvere og dræbt med alle sine Folk. Kun Kvinderne undgik den frygtelige Skæbne og fik Lov at drage til Frankrig, hvor *Anna Ulfeld* i syv eller otte Maaneder begræd sin Ægteherre, hvorpaa hun vendte tilbage til Danmark.

27DE SEPTEMBER besøgte jeg ligeledes *Ulfeld* sammen med *Peter Wibe*, der som kongelig dansk Resident i Paris havde været den forladte Enke til stor Støtte. Hvoraf man ser, hvor nyttig en Foranstaltning det er, at Konger og Stater sender Mænd ud til fremmede Nationer for at være deres Landsmænd, som har været nødt til at rejse did, til Hjælp og Bistand; og hvilken grov Krænkelse af Folkeretten *de* gør sig skyldige i, som hemmeligt eller offenligt antaste Gesandter, lægger

---

[1]) *Karen Ulfeldt* til Urup (1611—58) var i Huset hos sin Broder, til hun 1640 blev gift med *Oluf Brockenhuus* til Hjuleberg (1611—72). Han var fra 1629 til 1641 Sekretær i Kancelliet og fra 1646 til 1651 Slotsherre paa Kbhvn.s Slot. Han blev benyttet til mange vigtige Hverv og deltog i Kbhvn.s Forsvar. Han blev beskyldt af Svenskerne for at staa i Forbindelse med *Corfitz Ulfeldt* i Malmø til Fordel for de Danske. Karen Ulfeldt døde under Kbhvn.s Belejring. Hendes Mand blev 1662 Landsdommer i Sjælland, men efterhaanden faldt han helt i Unaade ved Hoffet og døde i Armod og ubemærket.

[2]) *Anna Ulfeldt*, født 1603, var — vistnok i en ung Alder — bleven Enke efter en dansk Adelsmand *Poul Henriksen Ramel* til Osbyholm, der som Oberst i svensk Tjeneste deltog i Trediveaarskrigen, hvor han blev myrdet. Hun boede som Enke i Corfitz Ulfeldts Hus med sin Søster *Karen*, og de søgte at forpurre hans Giftermaal med Leonore Kirstine. Denne siger i „Jammersmindet", at hun blev boende hos dem, saalænge hun levede. I Hofmans Stamtavle anføres hun som anden Gang gift med *Johan Nicolaj Folene v. Hammerstein.*

Baghold for dem eller udlover Belønninger for deres Hoveder. — —[1])

28DE SEPTEMBER. Da jeg pinte min Hukommelse i Anledning af Spørgsmaalet om Gesandternes Rangfølge, der blev forhandlet i alle disse Dage, erindrede jeg at have læst hos *Andreas Alciatus*, at den franske Konge i enhver Henseende var Kejserens Ligemand i Magt og Værdighed. For at være sikker i min Sag fulgtes jeg med vor Præst til *Claudius Plum*, Professor i Civilretten ved Kjøbenhavns Universitet,[2]) for at se efter i hans Exemplar af *Alciatus*. Jeg søgte og fandt Stedet i Kapitlet *de singulari certamine*.

Da jeg, før jeg havde nævnt *Alciatus*, under vor vexlende Samtale paaberaabte mig *Baldus* som den, der ligeledes stiller vor allerkristeligste Konge paa lige Fod med Kejseren, spurgte han mig, om *Baldus* var Autoritet nok til at slaa dette fast. Jeg svarede, at en Sag af slig Vigtighed ikke støttede sig til Grunde af den Art; men at jeg iøvrigt var en Tilhænger og en Beundrer af de Gamle, og at *Baldus*, en af de mest fremragende blandt Retsvidenskabens ældste Fortolkere, vel maatte anses for et gyldigt Vidne for sin Tid, især da han som Italiener ikke skyldte Kongen af Frankrig nogen

---

[1]) Der er her udeladt omtrent en Side af den latinske Text, der vedrører et Mord i Paris, som forefaldt længe efter Forf.s Ophold i Kjøbenhavn og som derfor har ligesaa ringe Interesse som hans Betragtninger og Udbrud i den Anledning.

[2]) *Claus Plum* (1585—1649) studerede i ti Aar ved fremmede Universiteter, til han 1617 tiltraadte Embedet som den første danskfødte juridiske Professor i Kbhvn. Han var fire Gange Rektor og blev 1618 gift med Bispedatteren *Maren Winstrup*.

Forbindtlighed.[1]) Og da nu denne Anskuelse, hævdet for saa mange Aar siden af en alvorlig og klog Mand, har holdt sig lige til vore Dage, og da Frankrigs Konger uden Vold eller List eller ydmyge Bønner altid har skudt sig ind under den, og da fremdeles i den borgerlige Ret Hævdens Rettigheder altid har været en af de bedste og sikreste Støtter, saa undrede jeg mig over, at en Retslærd ikke anerkendte *Baldus's* gamle Vidnesbyrd. Thi selv om han ogsaa vilde forkaste denne forældede Graaskæg paa Grund af den barbariske Tid, han levede i, saa maatte han dog raadføre sig med den nyere Tids Skribenter, og da først og fremmest med *Alciatus*, for ikke at nævne de to Franskmænd *Cujacius* og *Molinæus* i denne Forbindelse.[2]) Med hans Tilladelse vilde jeg strax vise ham Stedet. Da jeg havde gjort det, og han af Respekt for *Alciatus's* Viden og Autoritet gav mig Ret, tilføjede jeg, at det altsaa ikke var noget nyt, naar den franske Gesandt gjorde Fordring paa Rang fremfor de andre Fyrsters Afsendinge. Tilsidst bleve vi enige, og efterat vi havde nydt elskværdig Gæstfrihed, skiltes vi som Venner.

29DE SEPTEMBER. Da nu den spanske Gesandt af Kanslerne sikkert erfarede vor Gesandts Beslutning: overalt at ville være den første baade i

[1]) *Petrus Baldus* de Ubaldis (1323—1400) var en berømt italiensk Retslærd saa vel som *Andreas Alciatus* (1492—1550) fra Milano, en af Banebryderne for den moderne Retsvidenskab.

[2]) *Jacques de Cujas* (Cujacius) (1522—90), en af de berømteste Lærere i Romerretten i Frankrig. — Pierre du *Moulin* (Molinæus) (1568—1658) var fransk reformert Theolog og Professor i Sedan.

Sæde og Fremtræden og aldrig at ville gaa ind paa Jævnbyrdighed, saa udbredte Spanieren det Rygte, at han paa Grund af vigtige Forretninger var kaldt tilbage af sin Konge, og indstillede sig til Afskedsaudiens hos den danske Konge. Ja selv fra den franske Gesandt tog han Afsked, idet han skjulte sine Følelser som saaret Rival, og gik ombord før Formælingen fandt Sted.[1])

Vor Gesandt optraadte med stor Kraft i denne Rangstrid. Thi da han saa, at de Danske — imod deres egen Overbevisning — søgte at vise ham og den spanske Gesandt lige Æresbevisninger, og da de derfor daglig bragte forskellige nye Forslag paa Bane herom, og de danske Rigsraader ved den sidste Forhandling bl. a. foreslog, at Kongen af Danmark ved Formælingen skulde staa paa den ene Side og Kejserens Ambassadør paa den anden, og skulde der dernæst gives den franske Gesandt frit Valg, til hvilken Side han vilde begive sig, og den spanske derefter træde til den anden Side — saa bad Gesandten Rigsraaderne, om de skriftlig vilde tilstaa ham denne Valgfrihed. Da de nægtede dette, rejste han sig fra sin Plads og tog strax sit Parti: „Lad kun," sagde han, „den spanske Gesandt selv vælge sin Plads; jeg vil da fortrænge ham derfra, og anse den Plads for min, som han har holdt for den bedste. Thi jeg ser, at I lægger Snarer for min Rettighed, og dem vil jeg hellere sønderrive end løse." „Dog vel ikke" — spurgte

[1]) I Følge den trykte Beretning gik den spanske Gesandt ombord i et dansk Orlogsskib „3 Kroner" den 22. Septbr. (gl. Stil) for at sejle til Preussen og derfra rejse til Polen.

de — „i vor Konges Nærværelse?“ „Hvorfor ej?“ svarede Gesandten, „mine Forgængere har gjort det samme i Guds Overværelse, i Kirken, i Rom og andetsteds. Ikke er det min Hensigt, her i Danmark, at forspilde den Forrettighed, som vi fra Arilds Tid har bevaret overfor alle andre Kongers Afsendinge; og hvis jeg gjorde det, vilde I ikke kunne paatage Jer Ansvaret overfor min Herre og forsvare mig.“ Da han udtalte disse stolte Ord med Harme, indsaa de danske Raader omsider, at Grev *d'Avaux* ikke paa nogen Vis kunde bringes til at opgive noget af sin Værdighed.

Drager de Danske da den allerkristeligste Konges Overhøjhed i Tvivl, vil maaske en og anden spørge? Ingenlunde! Men de frygter Østerrig og vover ikke at krænke det og andre Regenter, endskøndt de vel vide (saa oplyste som de næsten alle er), at efter hele Historiens Vidnesbyrd tilkommer Forrangen Frankrig. Siden, naar jeg kommer til at tale om den preussiske Fred, vil jeg udførligere afhandle denne Materie og berette hvad andre Nationer mener om den Ting.[1])

[1]) Disse endeløse Forhandlinger om Gesandternes indbyrdes Rang og deres Plads ved Højtidelighederne og Sæde ved Taflerne forskaffede den danske Konge og hans Raadgivere mange Bryderier og Fortrædeligheder, og beskæftigede ikke alene de Paagældende selv, men var ogsaa Genstand for megen Omtale blandt Folk. Som ovenfor bemærket, var den polske Gesandt den eneste, som var eftergivende og fordringsløs paa dette Punkt. Ikke saa med de andre. Den franske Gesandt hævdede ved denne, som ved alle andre lignende Lejligheder, til det yderste sin Konges Fordring paa Forrang frem for alle andre kronede Hoveder, hvilket han støttede paa de Forrettigheder, Paverne havde tildelt ham, den allerkristeligste Konge, samt paa forskellige Nationers Indrømmelser og lærde Forfatteres Vidnesbyrd. I Ogiers fortsatte Rejsebeskrivelse fortælles stadig om denne Rangstrid. (Se Iter Polonicum S. 314 og 374 flg.)

Den svenske Gesandt stillede ved sit Møde i Kbhvn. den samme Fordring om Forrang paa Grund af det nære Slægtskab mellem Danmarks og Sveriges kongelige Huse, og da han ikke naaede denne, trak han sig tilbage fra alle

30TE SEPTEMBER inviterede *Ulfeld* mig til Middag med to henrivende unge Kvinder, den ene var ligesaa skøn som den anden var klog. Den sidste hed *Anne Sehested;* hun hørte til Kongens Døtres Hof og stammede vistnok fra Fyen.[1]) Den anden *Isabella Grebin* var fra Norge og kunde ved sit skønne Aasyn og sit elskværdige Væsen gøre sit Land Ære.[2]) Naar de tildækkede Haaret, saa de saa troskyldige og ærbare ud som vore Nonner; men naar de slog Haaret ud og lod det bølge frit i Lokker (hvilket de gjorde til Glæde

---

Festligheder og lod sig næppe se, idet han som Paaskud angav Sorgen over Gustaf Adolphs Død og nylig stedfundne Ligbegængelse. Han blev imidlertid kongeligt beværtet i sine Gemakker paa Slottet.

Den spanske Gesandt vilde derimod ikke stikke op for den franske, og da han, som desuden havde ventet at blive udnævnt til Repræsentant for selve Kejseren, ogsaa heri saa sig skuffet, da denne overdrog Hertug *Frederik* af Holsten-Gottorp dette store Æreshverv, forlod han Kbhvn. Dagen før dennes Ankomst, under Paaskud af vigtige Forretninger andetsteds.

At den danske Konge og Rigsraadet var mere tilbøjelig til at sympathisere med de Gesandter, der forlangte Lighed, end med dem, der forlangte Forrang, var ikke, som Ogier siger, af Frygt for at fornærme Huset Østerrig, af hvilket Danmark intet havde at frygte; men det var jo i og for sig mere naturligt at behandle alle de Gesandter, der var mødt ved Formælingen paa samme Maade, end at fornærme nogle ved at foretrække andre.

Ved den spanske Gesandts Flugt, den svenskes Tilbageholdenhed og den polskes Ligegladhed blev de værste Anstødssten bortryddede. Dog maatte jo selve Kongen — Festens straalende Sol — af Hensyn til disse Rangstridigheder udeblive fra Bryllupstafiet, og skøndt Grev *d'Avaux* indrømmede den kejserlige Gesandt Hertug *Frederik* nogle Forrettigheder i Fremtræden og Sæde, greb han dog, som man vil se, flere Gange Lejligheden til at vise sig umedgørlig og stejl i Etikette-Spørgsmaal.

[1]) *Anna Sehested* til Sindbjerggaard (1616—65) var en Søster til Hannibal Sehested og til Karen Sehested, som 1631 blev Hofmesterinde for Kongens Børn, og som altsaa lader til at have havt hende hos sig som de kongelige Børns Omgangsveninde. Hun døde ugift.

[2]) *Anna Elisabeth v. d. Groeben*, født 1612, var en Datter af fhv. Jægermester hos Kongen *Christopher v. d. Groeben* til Fitzbandt, der døde 1617 som Lensmand til Verne Kloster i Norge, og *Jytte Henriksdatter Gyldenstjerne* (1582—1642), der blev gift anden Gang 1622 med *Ejler Urne* til Rudbjerggaard (død 1640). Elisabeth *v. d. Groeben* havde været trolovet med *Hans Urne*, hendes Stedfaders Broder, men han døde 1626, og hun blev 1635 gift med Corfitz Ulfeldts Broder *Flemming Ulfeldt* til Orebygaard (1607—57), hvor hun døde 1690, 78 Aar gammel.

for deres Gæster), straalede alle de Yndigheder frem, som man finder hos Frankrigs og Englands smukke Kvinder.

1STE OKTOBER gik vi — thi Rejsende maa bese og undersøge alting — ind i en Have, hvor vi spillede Galeto. Det bestod i et langt Bræt, hvorpaa man lader en Metalskive snurre rundt. Af Værten blev vi trakterede med Druer, som efter Farven at dømme var helt modne, men smagte sure.

Imidlertid var den unge Pariser, som havde sluttet sig til vort Følge,[1]) bleven grovelig fornærmet af en dansk Krigsmand, og Danskeren havde nægtet at kæmpe med ham, da han sendte ham en Udfordring. Pariseren brød da ind i Huset, hvor Danskeren sad og spiste, pryglede ham med sin Stok og slog ham til Jorden, og da han vilde rejse sig og forsvare sig, fik han et Kaardestik i Laaret.

Da Gesandten fik Nys om dette, gav han Ordre til, at den unge franske Herre og hans Kammerater strax skulde forlade Byen. Naar han tog saa strængt paa Sagen, var det ikke paa Grund af det Saar, den anden vel havde fortjent, men fordi den offentlige Sikkerhed var bleven krænket, idet han voldeligt var trængt ind i en Borgers Hus. *Ulfeld* beordrede et Firspand til de bortdragende Franskmænd. Det var tre fortræffelige Krigere, som ellers havde opført sig godt; men hvis Selskab vi paa Grund af den ulykkelige Hændelse nu maatte give Afkald paa.

[1]) *Mr. Beaulieu*, se Side 38.

Samme Dag aflagde *Johan Oxenstierna*, Søn af den svenske Rigskansler, paa sin Tilbagerejse fra Frankrig gennem Danmark, et Besøg hos vor Gesandt. Det var en smuk og velskabt Mand, derhos klog og meget dannet. Da han noget ubetænksomt var redet ind i Slotsgaarden, jagede den vagthavende Officer Hesten ud, og Skildvagten i Porten, som ikke havde forhindret dem i at komme ind, fik en Dragt Prygl.

2DEN OKTOBER. Vor Gesandt gjorde Genbesøg hos *Oxenstjerna*, som den næste Dag rejste videre til Sverige.[1])

3DIE OKTOBER holdt Hertug *Frederik*[2]) af Hol-

[1]) Det var Rigskansleren *Axel Oxenstiernas* Søn Oberst, senere Rigsmarsk *Johan Oxenstierna* (1611—57), der havde været i Felten i Tyskland under Gustaf Horn og nu var paa Hjemrejsen til Stockholm.

[2]) Hertug Frederik III af Holsten-Gottorp afgik med et Følge af 300 Personer d. 21. Septbr. fra Gottorp over Flensborg, Aabenraa, Assens, Odense, Nyborg, hvor han „for Vandets Skyld" maatte tøve i tre Dage. D. 19. kom han til Korsør og videre over Ringsted og Roeskilde til Kbhvn., hvor han ankom d. 3. Oktbr. og fik en pragtfuld Modtagelse med Velkomsttale af den tyske Kansler, Ditlev Reventlow, Foræring af herlige Rideheste til Indtoget osv., hvorom kan henvises til den trykte Beretning, Regiæ Nuptiæ, der bl. a. meddeler, at „Hans Fyrstelige Naades Officerer, Hofjunkere og Adelspersoner var ikke alene vel udmonterede, men endog deres Trompetere, Paukeslagere, Enspændere, Staldknægte, Kokke, Vinskænkere og andre henved 50 Personer, og derover var alle i rødt og gult klædt med to Rader Guldsnore, Ærmerne i Skjorterne af hvidt Sølv-Tabyn (ɔ: vatret Silke), Kapperne af rødt Klæde underforet med Fløjl."

Hertug Frederik af Gottorp (1597—1659), der jo som Dattersøn af Kong Frederik II var en Neveu af Christian IV blev Hertug 1616 og regerede i 43 Aar. Han var en meget dannet og kundskabsrig Fyrste, der med stor Snildhed og diplomatisk Klogt, støttet af kloge Raadgivere, arbejdede for sine politiske Maal, at forøge sin fyrstelige Uafhængighed. Forholdet mellem ham og Kongen var paa den Tid nogenlunde godt, men hans senere Forbindelse med Sverige greb skæbnesvangert ind i Danmarks Historie. Han ægtede 1630 Kurfyrst Johan Georg af Sachsens Datter *Maria Elisabeth* (1610—84), der 1634 efter en nylig overstaaet Barsel følger ham til Kbhvn. til hendes Søsters Bryllup med den udvalgte Prins, ved hvilket han skulde være den tyske Kejsers Repræsentant. Med Hensyn til Hertug Frederiks Hof og Familie paa den Tid kan henvises til den engelske Gesandt Robert Sidneys Dagbog 1632 (D. Mag. 3 R. I, Side 12 flg.) der omtaler ham ligesaa velvilligt som han taler nedsættende om Christian IV's Hof i Glückstadt.

sten som kejserlig Sendebud sit Indtog i Kjøbenhavn. Med ham kom hans Broder *Johan*[1]), Biskop af Lübeck, og tre Brødre, Hertuger af *Sønderborg*,[2]) en Greve af *Mansfeld*[3]) foruden et stort og anseeligt Følge. Vor Gesandt sendte dem Herrerne *Avaugour* og *Molan* i Møde.

4DE OKTOBER. Vor Præst disputerede i nogle Timer med en Mand fra Pommern, der havde gjort sig til af at kunne gendrive Troen paa Skærsilden ud af selve Kirkefædrene. Det førte ikke til noget. Thi han væltede ikke Skærsilden over Ende, saalidt som han satte noget til af sin gode Mening om sin Videnskab.

5TE OKTOBER tilbragte jeg og *Avaugour* med at aflægge flere Besøg hos nogle af den fornemste danske Adel.

Om Eftermiddagen gik jeg op paa Børsen for at blade i Bøger og betragte andre Ting og Varer. Derhen kom ogsaa Kongens Døtre med kvindeligt Følge.

6TE OKTOBER besøgte vor Gesandt den svenske, som Dagen forud havde været syg af Diarrhoe. Selve den udvalgte Prins, hvis Formæling nu skulde

[1]) Hertug Frederiks Broder *Johan* (1606—55), som 1632 havde deltaget i Krigen under Gustaf Adolph, var 1634 bleven Biskop af Lübeck. Han boede paa sit Slot i Eutin og var en svagelig Mand med store videnskabelige Interesser.

[2]) De tre Hertuger af Sønderborg var: *Hans Christian* (1607—53), der 1627 havde arvet det meget forgældede Len efter sin Fader, Hertug *Alexander*, men først overtaget det 1633, da hans Moder forvaltede det medens han deltog i Krigen i Tyskland. *Alexander Henrik* (1608—67) der gik i kejserlig Tjeneste og blev Oberst og Katholik, og *Ernst Günther* (1609- 89), der tog Tjeneste i Danmark og færdedes ved Hoffet. Han giftede sig med en Datter af den ovenfor nævnte Hertug *Philip af Glücksborg* og oprettede Augustenborg af nogle Sogne, som han købte af Kongen. Han blev Stamfader for Huset Augustenborg.

[3]) Vistnok Grev *Johan Georg v. Mansfeldt* (1593—1647), der i Trediveaarskrigen havde tjent i den kejserlige Hær i Ungarn, og senere deltaget i Krigen mod de Danske 1627, under hvilken han kom i dansk Fangenskab.

gaa for sig, led i 6 à 7 Dage af samme Svaghed og havde Feber.

7DE OKTOBER. Medens jeg paa Børsen gennemsaa Landkort hos Bogføreren i den *Jansonske* Boglade, besøgte den polske Gesandt vor og beklagede sig for ham over, at han havde faaet en mindre høflig Modtagelse af den kejserlige Gesandt, som han just kom tilbage fra. Dette havde til Følge, at vor Gesandt, der ikke vilde lade sig berøve noget af sin Værdighed, sendte *Avaugour* forud til den kejserlige Gesandt for at udforske hvilken Modtagelse han vilde faa. Paa sit Spørgsmaal fik han ikke noget bestemt Svar, dog blev det givet at forstaa, at den kejserlige Gesandt var Hertug af Holsten og derfor stod i Rang — om end med en vis Forskel — med Kongen selv. Hvortil Frankrigs Gesandt bemærkede, at han vilde hilse paa ham — ikke i hans Egenskab af Holstens Hertug og Regent — men som Kejserens Gesandt, og at han derfor vilde iagttage samme Optræden som han havde brugt overfor Kejserens Gesandter i Rom og Venedig.[1])

[1]) Den omtalte trykte Beretning stemmer overens med Slange om denne Sags Forløb. Grev *d'Avaux* anmeldte sit Besøg hos Kejserens Gesandt, Hertugen af Gottorp, men forlangte at blive placeret paa den fornemste Plads (den højre Side) i Gemakket og at blive tituleret „Excellence". Han vilde da bruge Titlen „Hans Fyrstelige Naade" til Hertugen. Denne lod svare, at ingen Fyrste i det romerske Rige titulerede en anden Fyrste Excellence, men at han som sædvanlig vilde bruge Titlen: „Eders Kærlighed", og at han, som repræsenterede Kejseren, ikke vilde indføre noget nyt ved Besøg eller Sammenkomster. At Greven tilbød at kalde ham „Fyrstelig Naade" var kun selvfølgeligt, „saasom han med saadan Titul var født til Verden og saaledes udi sin Vugge var bleven kaldet, osv." Som Følge af dette Svar opgav den franske Gesandt at aflægge Besøg hos Kejserens Repræsentant, og de høje Herrer saaes kun ved Festlighederne. „Man siger", tilføjer Slange, „at Kongen for sildig fortrød det, hand saa mange store Potentater til denne Høytid hafde indbuddet." (N. Slange, Christian den Fjerdes Historie. Kbh. 1749).

8DE OKTOBER, som var en Søndag, begav jeg mig til det kongelige Kapel og saa der den kejserlige Gesandt sidde ganske alene i den forreste Stol. I de næste sad de danske Prinser og de andre Herrer, hver efter sin Rang.

Præsten, som prædikede, var iført en Kjole af Silke-Damask, bar Handsker og havde Hovedet ubedækket, hvilket syntes mig upassende. Før Prædikenen blev en latinsk Psalme sunget til Instrumenters og Orgelets Ledsagelse; men efter Prædikenen en Vexelsang paa Tysk, taget af dette Evangelium: „Naar Du er buden til Bryllup, da sæt Dig ikke øverst," — hvilket passede udmærket til Lejligheden.

Vor Gesandt spiste for sig selv for at faa Tid til at skrive Breve. Hos den kejserlige Gesandt, var der derimod den ganske Dag uophørligt Drikkelag, saa at de fleste maatte ledes drukne hjem.

Imidlertid lod hans Kansler[1]) vor Gesandt vide, at hans Herre laa tilsengs, hvorfor der ikke kunde gives ham Besked om den Audiens, han havde ønsket samme Dag. — Vi overgav vore Breve til Paris til en Købmand, som stod i Begreb med at sejle tilbage til Frankrig, og som var kommen til Danmark for at sælge Kniplinger, points coupés & passemens, som var forbudte i Frankrig.

9DE OKTOBER fejrede Lutheranerne Michaëlis Fest med samme og muligvis endnu festligere Gudstjeneste end om Søndagen — alt til Ære for

[1]) Dr. jur. *Erik Heidemann* fra Diepholtz i Hannover havde været Kansler hos Hertug Georg af Lüneborg, før han 1628 blev Kansler hos Hertugen af Gottorp. Han døde 1636.

de Skytsengle, som ogsaa Lutheranerne ære. De synge den samme Lovsang til Musik og Orgel, som bruges i den katholske Kirke, og de ringer med Klokkerne — som hos os — vexelvis og efter Takten.

Om Eftermiddagen gik vi udenfor Porten for at beskue de Æreporte, der var rejst i Anledning af den fyrstelige Bruds Indtog.

10DE OKTOBER. Endelig oprandt den Dag, paa hvilken Kurfyrstinden af Sachsens Datter, Prinsesse *Magdalena Sybilla* under stor Pragt holdt sit Indtog i Kjøbenhavn.[1]) Alle Byens Gader og

[1]) Kurfyrstinde Magdalene Sibylle af Sachsen (1587—1659) rejste med sin Datter, den i Danmark ventede Brud, sine Sønner, Kurprins Johann Georg (1613—80) og Kurprins August (1614—80) samt et Følge paa 532 Personer og 479 Heste, fra Dresden den 18. August. Rejsen var yderst besværlig i de af Krigen hærgede Lande. Den 5. September kommer de til Magdeburg, hvor Elendigheden er forfærdelig, undertiden kan ikke engang de fyrstelige Herskaber finde Nattely, men maa overnatte i deres Vogne. Endelig den 17. Septbr. kommer de til Gottorp, hvor de bliver til den 20. hos Kurfyrstindens Datter og Svigersøn. De holstenske Adelsmænd eskorterede med Rostjenesten Bruden fra Segeberg til Rendsborg, hvor slesvigske Adelsmænd afløste dem og fulgte hende til Kolding, hvor Christen Thomesen Sehested og Otto Skeel modtog hende udenfor Byen, alt efter Kongens Ordrer og paa den stateligste Maade. Vejret var smukt og mildt under hele Rejsen. Men Kurfyrstinden befinder sig ikke vel i Danmark. Denne ellers saa dygtige og fromme Dame, der var bekendt for sin Overtro, lider meget af Hjemve. Hun skriver til Kurfyrsten dat: Goldingen (ɔ: Kolding) den 23. Septbr.: „Den Allerhøjeste være vor Ledsager tillands og tilvands! Jeg ønsker af ganske Hjærte at være hjemme igen, thi her er Landet værre med Trolddom end i Henneberg. De fornemste Adelsdamer er lutter Hexe. Jeg er først igaar med det ene Ben i Danmark, men Landet behager mig ikke og jeg vilde nødig bo her. Jeg lover vort Land Meissen, og vore Meisnere forekommer dette Sted meget spansk. I Holsten boer man bedre og det er en bedre Nation. Jeg forbander den danske Trolddom. Jeg haaber, at det vil gaa bedre i Kbhvn., naar vi er kommen over Land og Sø. Jeg ser nok, at her er Mangel paa Folk, der kender Hofmaner (die Hofweis). Den gode Konge koster det meget."

Fra Jylland bliver den store Mængde Mennesker sat over til Middelfart som Hofpræsten skriver „in darzu bereiteten Schiffen und Schutten nicht ohne confusion und gefahr". Den 2. Oktober blev de overført fra Nyborg til Korsør paa „Arken" eller „Christians Ark", et Orlogsskib, som Kongen havde ladet rigt udstyre og som Præsten omtaler med stor Begejstring. Rejsen fortsættes til Antvorskov, hvorfra Kurfyrstinden skriver: „Vi er igaar brudt op fra Nyborg og kommen over Beltet i godt stille Vejr. Er lykkelig kommen hertil; her

Stræder var overalt besatte af Borgerskabet under Vaaben. Alle Vinduer, Boder og Tribuner var fulde af adelige Damer og fornemme Borgerkoner, som var kommen sammen fra det hele Land for at overvære Skuet. Vor Gesandt kom forbi dem alle paa sin Vandring til *Ulfelds* Hus, hvorfra han skulde betragte Optoget.[1]) Han tog Plads i en Karnap, hvor han selv uset kunde iagttage alt.

Klokken halvgaaen fire kom først nogle Eskadroner danske Ryttere; i Spidsen for dem red deres Trompetere og Officerer. Derpaa fulgte den kongelige Marstal i følgende Orden: Forrest red en Paukeslager, som trakterede de to Pauker, der hang paa begge Sider af Hesten; han var i en rød Silkeklædning. Derpaa fulgte tyve til tredive Trompetere i samme Dragt med deres Sølvtrompeter. Saa red Pagerne frem,[2]) de var klædt paa samme Vis, men paa Hovedet bar de Hatte af samme

---

har før været et Kloster, et smukt Sted, ligger særdeles venligt. Kongen har her et overordentlig smukt Stutteri. Intet Sted har behaget mig bedre her i Danmark, thi her synes jeg halvt at være i Meissen, ellers har her ikke været rart. Gud være lovet for Meissen." Rejsen gik videre over Slagelse, Ringsted, Roskilde, og den 10. Oktbr. gik Indtoget for sig, som den ængstelige Præst skriver: „mit höchster Solennitet, doch wegen so vielfaltiger Ablösung grober Gestück und Mörser dadurch die Rosse geschrecket und grosse Schaden verursachen können, glücklich verrichtet". (Se K. A. Müller. Kurfürst Joh. Georg I, sein Familie u. Hof, Dresden 1838, samt Den sachs. Hofpræst Poul Röbers Ligprædiken ved Kmjkr. U. v. Grünrods Begravelse i København. Wittenberg. 1635).

[1]) *Corfitz Ulfeldt* ejede ikke nogen Gaard i Kbhvn. før han 1637 købte den store Grund paa Graabrødetorv. Før den Tid var han indlogeret hos Hofmønsterskriver *Hans Bojesen*; men hvor denne boede, savnes der Meddelelse om.

[2]) Ogier kalder dem paa Latin: pueri honorarii, hvilket Schlegel oversætter ved „Spiesjungen", et Udtryk man ogsaa har paa Dansk: „Spitzdrenge" eller Spyddrenge, der vel bedst kan gengives ved Pager eller Edelknaber, skøndt disse Betegnelser bruges senere særligt for sig. Rangfølgen indenfor Krigerstanden for de unge Adelsmænd betegnedes tidligere ved Knabe, Spitsdreng, Smaasvend (famulus), Væbner (Armiger) og Ridder (miles), men disse Betegnelser forsvinder eller forandrer Betydning allerede i Midten af det sextende Aarhundrede.

Form som frygiske Huer, indvirkede med Guld og Perler; i Haanden førte de et Spyd.

Nu fulgte de ædle kongelige Blodsheste, som var udstyrede med de kosteligste Dækkener og som blev ført ved Haanden, hver af sin Rideknægt, der selv var til Hest. Derpaa kom Prinsens Heste, mindst lige saa pragtfuldt og kostbart udrustede.

Nu kom hele den danske Adel, ført af fire Hofmarskalker;[1]) derefter Hertugen af Holstens, den kejserlige Afsendings Følge. Selv var han ikke med, saa lidt som nogen af de andre Gesandter eller selve Kongen; derimod var alle de andre Hertuger af Oldenborg [Glücksborg] og Sønderborg tilstede saavel som Hertugen af Holstens Broder, og Hertug *Frederik*, Kongens næstældste Søn, der udfoldede den største Pragt i Klæder, Ædelstene og Heste. Den udvalgte Prins red ganske alene,[2]) ledsaget af en stor Skare Fodgængere, og efter dem fulgte Rigets Stormænd og alle Rigets Raader, hver efter sin Rang.

Derpaa skred Hertugerne af Sachsens Følge frem. Først kom en Eskadron Hestfolk med hævede Værger, og det bragte mig til at mindes, hvad jeg ganske vist ikke selv har set, men som

[1]) Den trykte Beretning: „129 danske Adelspersoner alle paa det kosteligste klædt, deres Sadler overmaade bestukne eller bræmmet med Sølv og Guld, manges Hestetøj af idel rent Sølv forarbejdet."

[2]) Den svagelige Brudgom havde været syg i længere Tid „saa at han formedelst Legemets store Svaghed maatte holde sig ved Sengen indtil Prinsessens Ankomst, da det lod sig til Bedring mærkelig ansee ved visse Tegn til bestandig Helbred". (Den trykte Beretning). Den 7. Oktober modtog han paa Sengen sin Fætter, den kejserlige Gesandt, i Audiens, og kunde „temmelig frisk og veltilpas" være tilstede og modtage sin Brud i sin fulde Pragt. Der blev ved denne som ved alle slige Lejligheder særligt lagt an paa at fremføre de ædleste Heste kostbart opsadlede.

jeg erindrer at have læst og ofte hørt fortælle af mine Forældre, hvorledes disse Folks Forfædre blev kaldt til Hjælp af oprørske Franskmænd, og hvorledes de da plyndrede vore Godser ved Loire, og hvordan de spredte Relikvierne af vore Helgener rundt om og omdannede deres Skrin og Kar til Skaale, Drikkebægre og Kander. Dette tænkte jeg paa, medens de drog forbi.[1]) Herrerne af Sachsen havde ogsaa medført en stor og ædel Hestebestand. Derpaa kom den høje sachsiske Adel til Syne, og dernæst to Prinser, Brudens Brødre, og lige efter dem fulgte en forgyldt Vogn, eller snarere en Triumfvogn, formet som en Oval, trukken af 6 Heste. I den sad den fyrstelige Brud, hendes Søster og Moder, omgiven af Schweizere og Lakajer, der var klædt i sort og gult Fløjl.[2]) Derpaa kom to andre Vogne, af hvilke den ene var en Gave fra Kronprinsen til hans Brud, og den anden fra Kongen; de var begge tomme. Dernæst kom endnu nogle flere, i hvilke Prinsessens Damer sad. Alle bar de Haaret efter fransk Mode og bar ikke Slør som de danske Damer. De fordunklede dog aldeles ikke disse, thi de danske Kvinder er langt smukkere. De øvrige Kompag-

---

[1]) Ogier tænker paa den store protestantiske Hær, som i August 1587 under Anførsel af *Fabian v. Dohna* kom Huguenotterne til Hjælp imod det ligistiske Parti i Frankrig.

[2]) Den trykte Beretning meddeler, at „denne Vogn var dannet som de romerske Triumfvogne, helt forgyldt bagtil, og for stod Cupido ganske forgyldt førende Kogger og Bue, pegende paa et brændende Hjærte fuldt af Luer, derhos fortil midt udi stod en forgyldt Ørn. Vognen er vorden skatteret paa 9000 Rdlr." De omtalte „Schweizere" var 12 Drabanter „i schweizersk Dragt paa gammel tysk Maner med gennemskaarne vide foldede Buxer af gult og sort Taft, med store sorte Spannier eller Hatte og sorte Kapper."

nier af det danske Rytteri sluttede den hele Procession.[1])

Imedens Folkemængden spredte sig og inden man atter kunde vende tilbage til Slottet, gik Gesandten ind i *Wibes* Hus, hvor han endnu ej havde været.

11TE OKTOBER. Jeg, Præsten og *Braccon* fra Metz, en god Ven af *Ulfeld* og en elskværdig og dannet Mand, besøgte flere af Kjøbenhavns lærde Mænd, som allerede paa Grund af den nærstaaende Fest ferierede. Og for ikke at udsætte vore Maver for at skulle tømme altfor mange Pokaler, gik vi for at forlyste vore Øjne med Skuet af Linedanserne, og fra dem gik vi hen til den herlige Organist, som fyldte ikke blot vore Øren, men ogsaa hele vort Sind med de skønneste Melodier.[2])

[1]) Ogiers Beskrivelse af Modtagelsen 1/2 Mil udenfor Byen som af selve Indtoget giver et ringe Begreb om dets „Solennitet" og Pragt. De trykte Beretninger fortsætter saaledes: „I saadan Skik rykkede de afsted til Stadsporten, [hvor] der var anstillet 10 store Fyrmørsere, som blev antændt, og spillede Fyrkransene overmaade i Luften med stor Lyst at se paa for alle. Strax derpaa blev løsnet alle Stykkerne paa Voldene, saavelsom og paa Skibene. Fra Vesterport, som de drog indad, til Slottet var sat 8 Faner velrustede og udstafferede Borgere, (hver Fane med sin Kulør eller Farve den ganske By igennem in armis staaende saare skønt udpudsede, og vare mange velforsøgte unge Karle dertil kommanderet) til begge Sider af Gaderne i god Orden og Skik, hvis Kolonel og Anfører var højvise og velforfarne Borgmester *Reinhold Hansen* [se Side 31] udi sort Habit paa en hvid Hest. Nærmere Slottet stod Kongens Livkompagnier alle udi blaa Kjortler. Paa Broen ind til Trappen i den inderste Plads var stillet 100 kongelige Drabanter, alle klædt i rødt Fløjl foret med gult Taft med 5 Rækker Guld- og Sølvsnorer rundt om besat. Med saadanne Klædninger blev 18 Edelknaber, 50 Musikanter, 24 Trompetere, 8 Lakajer, 2 Paukeslagere foræret, mange Staldknægte havde Kollerter med røde Atlaskes Ærmer og Fløjels Buxer. — — Hans Kongelige Majestæt fortøvede Prinsessens Ankomst i den inderste Plads paa Slottet, hvor hun blev undfangen og af Hans Majestæt indtil sit Gemak ledsaget. Strax derpaa blev de 8 Faner Borgere ført om for Slottet og skød Salve en efter anden, dermed blev blæst tilbords med 24 Sølvtrompeter, 2 Paukeslagere, og enhver i sit Gemak, som tilkom, er bleven trakteret."

[2]) Christian IV var bekendt som en stor Musikelsker og hans Kapel „kappedes med de berømteste, ja overgik de fleste" (se Angul Hammerich, „Musiken ved Christian IV's Hof". Kbhvn. 1892, Side 18 og 55). Denne Forf. benytter meget Ogiers Bog, men tør ikke afgøre, hvilken af de mange udmærkede Organister i Kbhvn. denne hentyder til.

12TE OKTOBER. Gesandten gjorde sin Opvartning hos Hds. Durchlautighed Prinsessen af Sachsen og hos hendes Moder Churfyrstinden. De stod under en Baldakin. Noget derfra var deres Hofdamer og Æresjomfruer opstillede i en lang Række, de var klædte helt efter fransk Mode, men havde intet af den franske Elegance og Livlighed. Prinsessen var i en blaa saakaldt ungarsk Dragt, med indvævet Guld og Sølv; Moderen var i sort. Gesandten komplimenterede dem paa den vindende og elskværdige Maade, som han forstaar, og de nejede hver Gang han bukkede, hvorefter han kyssede dem paa Haanden, efter at han først havde berørt deres Klædning, og overgav derpaa Bruden Breve fra Kongen og Dronningen af Frankrig. Under hans Tale var en sachsisk Adelsmand tilstede som Tolk og svarede paa Prinsessens Vegne. Derfra gik vi ind i hendes Brødres, de sachsiske Hertugers Gemak, hvor de modtog Gesandten ved Døren. Han henvendte Ordet til dem begge paa én Gang, og den samme sachsiske Adelsmand, som var deres Hovmester, var Tolk;[1]) thi ingen af dem kunde tale andet end deres Modersmaal.

Om Eftermiddagen, da jeg var paa Børsen i den Elzevirske Boglade, tiltalte den berømte Mathematiker *Longomontanus*,[2]) en fordums Discipel og Ven af *Tycho Brahe*, mig og sagde, han havde Lyst at

---

[1]) De unge Prinsers Hovmester hed Appellationsraad *Conrad v. Einsiedel*

[2]) Bondesønnen fra Lomborg ved Lemvig, den berømte Astronom og Mathematiker, *Christen Sørensen Longomontanus* (1562—1647), Tyge Brahes mest trofaste Discipel og Medarbejder, var Professor ved Universitetet i Kbhvn. fra 1605 til han døde 85 Aar gammel.

sende nogle mathematiske Skrifter til Frankrig. Da jeg betragtede den gamle Mand, hvis Ydre jeg kendte af Beskrivelse, spurgte jeg: „Er ikke Du Longomontanus?“ Og da han bekræftede dette, hilste jeg ham ærbødigt, og talte med ham om *Morinus*, som var hans Ven, og om *Bulialdus*, som baade var hans og min Ven.[1]) Vi gik derpaa sammen hen og beskuede en Lykkebod (saadan en som vi paa Fransk benævner blanque.[2]) Han talte ogsaa meget med mig om *Petavius* og om dennes Skrifter imod *Scaliger*.[3])

13DE OKTOBER. Vor Gesandt havde Foretræde for den udvalgte Prins for at frembære sin Lykønskning i Anledning at hans Bruds Ankomst og hendes Skønhed og Fuldkommenhed; hvilket Prinsen paahørte med fornøjet Mine. Ved hans Tilbagekomst mødte de to sachsiske Hertuger op med et stort og glimrende Følge. Vi ledsagede dem tilbage til deres Gemakker.

Jeg skal ikke undlade at omtale, da det vel kan interessere Læseren at erfare noget om tyske Skikke, at der siden Holstenernes og Sachsernes Ankomst blev forbrugt en saadan Masse Øl og

---

[1]) *Johan Baptistes Morinus* (1583—1656) var en berømt fransk Astronom og Mathematiker, og *Bullialdus* (Ismael Bouilleau) (1605—94) en ligeledes dalevende fransk Lærd.

[2]) *Frands Gieselberck* fra Glückstadt fik i August Tilladelse til under Bilageret „at anrette en Lykkepotte“, og ligeledes faar Forstanderne for de Husarme i Septbr. Tilladelse til i dette forestaaende Bilager at oprette en Lykkepotte. „En Borger skal indsættes til at paase, at der ikke i denne indlægges flere blinde Sedler end tilbørligt er.“ Det har altsaa været et Slags Lotteri eller Tombola.

[3]) Den lærde franske Videnskabsmand Dionysius *Petavius* (1583—1652) og vistnok den franske Filolog, Professor i Leyden Josephus Justus *Scaliger* den yngre (1540—1609).

Vin, at baade Spisesale, Sovegemakker, Forstuer og Forhaller ligefrem svømmede. Og for at aflede og udtørre disse Søer blev der overalt paa Slottets Trapper med lige stor Afstand anbragt Kar og Tønder, hvori de drukne og fugtige Drikkebrødre nok saa bekvemt kunde komme af med deres Overflod og lade Vandet; thi ikke blot de adelige Herrer, men ogsaa de Tjenere og Drabanter, som stod paa Post for Gesandternes og Fyrsternes Forgemakker, skyllede store Masser i sig af de dyreste Vine (thi alt er dyrt i dette Land). Ikke var i Mands Minde en saa stor Fest funden Sted, ej heller haabede man, at den maatte komme igen. Den danske Herold kunde i Anledning af dette Bryllup sige det samme som den romerske fordum om Romernes Jubelfester: at Folket vilde se saadanne, som ingen nulevende havde set Mage til eller vilde faa at se. Thi hverken har Fyrster altid Lejlighed til at indbyde andre Fyrster til slige Festligheder, ej heller vilde Danmark oftere kunne bære saa store Bekostninger eller det danske Rigsraad og Folk give sit Minde dertil. Thi dette Land styres kærligt og viseligt af Kongen med Hensyn til Folkets Tarv. Den daværende Konge fortjente vel for sin Omsorg for Undersaatterne og sin lange og kloge Styrelse af Riget, at Folket hyldede hans ældste Søn, hvem han ved Forskrifter og sit Exempel ligeledes havde lært Kærlighed til Nationen; og derfor havde Folket ogsaa saa at sige forenet sig om Omkostningerne ved hans Bilager.

Ikke er det nødvendigt, at jeg her gør Rede for

alle Omkostningerne ved Bryllupsfærden; lad det være nok med (hvad jeg hørte af Folk, der vidste Besked), at der var bleven indkøbt Vin for 100000 Daler.

14DE OKTOBER indbød to af Rigets fornemste Raader vor Gesandt og de andre Gesandter og fyrstelige Personer i Kongens Navn til den allernaadigste Kronprins's Formæling den næste Dag. For at ingen skal tro, at dette gik for sig med faa og jævne Ord, saa maa han vide, at selv Indbydelserne til Almuesfolks Bryllupper ikke plejer at forebringes uden i udstuderet og kunstlet Tale.

Men for at man bedre kan følge med, vil jeg opskrive Gesandternes og Fyrsternes Navne:

Christian IV, Konge af Danmark.
Christian, Prins af Danmark.[1])
Frederik, hans Broder.
Hertugen af Holsten [Gottorp], Kejserlig Gesandt.
Hertug *Johan*, hans Broder.
Philip, Hertug til Holsten [Glücksborg].
Johan Christian, Hertug til Sønderborg.
Alexander Henrik.
Ernst Günther.
Philip Ludvig, ogsaa af det Sønderborgske Hus.
Christian August, Pfalzgreve ved Rhinen, Hertug til Bayern.[2])

[1]) I Schlegels Oversættelse kaldes Tronfølgeren stadig „Kronprinsen", men denne Betegnelse bruges ikke i det 17. Aarhundrede. Kongens ældste Søn kaldtes „Prinsen", en yngre Søn „princeps" paa Latin, men ikke officielt Prins; i Almindelighed var de jo Hertuger. I foreliggende Oversættelse af Ogiers Rejse er Tronfølgeren overalt kaldt „den udvalgte Prins", saaledes som hans Samtid her i Landet benævnede ham.

[2]) Samtlige disse Personer er nævnt foran undtagen den tolvaarige Pfalzgreve Christian August af Sulzbach (1622—1708), der var i Hertugen af Gottorps Følge, fordi han var en Søn af Hertugens Søster Prinsesse *Hedevig* og Pfalzgreve *August* af Sulzbach, der var død 1632.

Johan, Hertug Philip af Holstens Søn.
Johan Georg, Kurprins af Sachsen.
Hertug *August*, hans Broder.
Kurfyrstinden af Sachsen, deres Moder.
Hertuginden af Holsten [Gottorp], hendes Datter.
Hertuginden af Holsten [Glücksborg], *Philips* Gemalinde.
Greven af Mansfeld, og mange andre fornemme Herrer.

Gesandter:

Den kejserlige, nemlig Hertugen af Holsten [Gottorp].
Den franske: *Claude de Mesmes*, Greve af Avaux.
Den polske: *Nicolaus Korff* fra Livland, Kommandant af Wenden.

15DE OKTOBER, som var en Søndag, blev Slotsporten besat med stærk Vagt. Medens Lutheranernes Gudstjeneste paa vanlig Vis blev afholdt i Kongens Kapel, fejrede vi Katholiker sammen med nogle af det polske Følge, som daglig kom til os for den Sags Skyld, vor Messe hjemme for os selv. Ved et lykkelig Træf lød Evangeliets Ord: „Himmerig er lig en Konge, som gjorde sin Søns Bryllup".

Kongen af Danmark slog samme Dag otte til Ordensriddere i hele Hoffets Nærværelse (i mine Tanker for at knytte dem med saa meget stærkere Baand til Sønnen); imellem dem var *Corfitz Ulfeld*. Denne Orden blev indstiftet af *Christian I*, Stamfader til den nu regerende Kongefamilie, og [Tip-] Oldefader til den nuværende Regent, *Christian IV*;

den kaldes den hellige Jomfrues eller Elefant-Ordenen. Halskæden er nemlig sammensat af gyldne Elephanter, Symbolet paa Klogskab og Tapperhed, og ned derfra hænger den hellige Jomfrus Billede, som de paakalder om Bistand og Guds Naade, hvis Luther da giver dem Lov dertil.[1])

Klokken 2 om Eftermiddagen begav Gesandterne sig i prægtigt Optog til det kongelige Slots Forhal; de danske Adelsmænd, som var givne dem til Opvartning, gik i Spidsen. Først blev Kejserens Ambassadør indladt, og da han traadte ind i Slotsgaarden, stødte en utallig Skare Trompetere i deres Horn, og med samme Fanfarer modtog de vor Gesandt saavelsom den polske. Den svenske var ikke tilstede, men var bleven i sine Værelser; Kongesorgen forhindrede ham i at være tilstede ved Fester af denne Art.[2]) Kejserens og Kongen af Frankrigs Gesandter hilste her for første Gang paa hinanden, thi den franske Gesandt vilde ikke besøge den kejserlige paa Grund af Rangstridighederne imellem dem.

I den anden Del af Kongeborgen var allerede forlængst en meget stor og gammel Sal indrettet til denne Festlighed og rundt om og oppe og nede beklædt med Tæpper. For at komme did maatte

---

[1]) Kongen slog ikke 8, men 12 Adelsmænd til Riddere af Elefanten, det samme Antal som ved Christian IV's Ridderslagninger 1616 og 1633. Det er ligeledes fejl, at Ordenen ogsaa havde Navn af den hellige Jomfrus Orden. Jomfru Maries Billede havde vel i sin Tid været brugt som Ordenens Sindbillede, men var for mange Tider siden afskaffet, saa Ogier kunde have sparet sig sin sarkastiske Bemærkning. — Om Ridderslagningen, se Tillæget.

[2]) I en af de trykte Beretninger hedder det: „Den svenske Hr. Abgesandt har ikke engang villet comparere hos Acten, eftersom han ikke kunde komme overens med de andre Gesandter om Sædet".

man gaa over Slotsgaarden, der var helt fyldt af ansete kjøbenhavnske Borgere. Alle vi, som hørte til Gesandternes Følge, gik sammen med den danske og tyske Adel først ind. Fra Altanen lod Pauker og Trompeter deres Toner lyde vidt og bredt over hele Slottet og rystede dets Mure. De danske Damer havde allerede indtaget deres Pladser i skøn Orden paa Tribuner og Gallerier. Ind traadte saa Prinsen mellem sin kongelige Fader og Hertug *Frederik*, der begge var ens klædte i Sølvmors Dragter med indvævede Guldblomster.

Prinsen, der var i en endnu kostbarere Dragt, bar paa Hovedet en Krone besat med Diamanter og Perler. Sværdets gyldne Skede var tæt besat med Diamanter, og hans Guldsporer med samme Stene. Hans Halskrave saavelsom Haandlinningerne, der ellers sædvanlig er af Lærred, var oversaaet og ivævet med Perler, saa at de var helt stive.

Efter Prinsen fulgte de tre Gesandter, den kejserlige, den franske og den polske; derefter kom de øvrige Fyrster og efter dem de danske Adelsmænd og Raader. Efter at disse efter deres Rang havde taget Opstilling i Salen, kom omsider Bruden. Foran hende skred 24 Kærtesvende af den danske Adel. Faklerne var paa Midten omvundne med røde og gule Silkebaand, og Kærtesvendene havde om deres Hals Baand af samme Farver, som hang bagud ned over deres Kapper. Et behageligt Skue afgav denne Hymens udvalgte Præsteskare; ikke én af dem var vansiret af Bleghed eller Magerhed. Da de kom ind i Salen, delte de

sig i to Rækker; og ind mellem dem skred Bruden, ført af sine Brødre. Derefter fulgte hendes Moder, Kurfyrstinden, og hendes Søster, gift med Kejserens Gesandt, og dernæst de andre Kvinder af fyrstelig Byrd, samt Kongens naturlige Døtre, som her regnes for ægte.[1]) For at man kan vide, hvilken Rangfølge der endelig efter saa mange Stridigheder iagttoges, skal det bemærkes, at den udvalgte Prins stod mellem Kongen og sin Broder paa det fornemste Sted i Salen; paa højre Side havde han den kejserlige og polske Gesandt. Men tilvenstre stod Prinsessen mellem sine to Brødre og hun havde paa sin venstre Side den franske Gesandt og Kurfyrstinden. De nævnte ti Personer stod altsaa opstillede paa samme Linie. Alle de øvrige fyrstelige Personer, baade paa Mands- og Spindesiden, vare opstillede i to Rækker ligeoverfor hinanden. Men de danske Rigsraader stod ligeoverfor Brudeparret og Gesandterne,[2]) saaledes at

[1]) Kongens Døtre med *Kirsten Munk* kan ikke kaldes „naturlige"; de var ægtefødte, da Kirkens Indvielse havde gjort deres Moder til Kongens lovlige Hustru til „venstre Haand". Kongen havde i dette Ægteskab 12 Børn, af disse levede 1634 fem Døtre og en Søn, samt den „kasserede Frøken", som Kongen ikke vilde anerkende. Ved Brylluppet har næppe andre været tilstede end *Sophie Elisabeth*, der blev gift 5 Dage efter, *Leonore Christine* og den 12aarige Greve af Holsten og Slesvig, Rigsgreve *Valdemar Christian* (1622—56), der var paa Sorø Akademi. *Elisabeth Augusta* var kun to Aar og Tvillingerne *Christiane* og *Hedvig* kun 7.

[2])

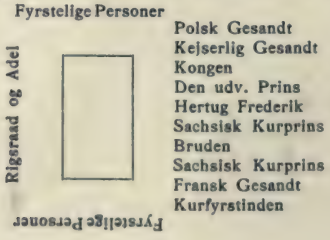

der lodes en stor firkantet Plads fri, og her blev Tronhimlen stillet op, støttet af de tre Fyrster af Sønderborg og Greven af Mansfeld.

Imidlertid blev nogle af Davids Salmer sunget paa Latin af Sangere, blandt andre: „Nu priser Gud, vor Frelser."

Derefter traadte en luthersk Præst ind under Tronhimlen;[1]) han bød Brudefolkene ligeledes at trine ind under den, og i en lang Tale paa Tysk mindede han dem om Ægtestandens Pligter og udtalte tilsidst de sædvanlige højtidelige Ord. Derpaa faldt Fløjter og Trompeter paany ind med muntrere og kraftigere Toner, medens Brud og Brudgom tog Plads paa Brudesengen. Efter at Musiken var hørt op, traadte en sachsisk Adelsmand, som repræsenterede Kurfyrsten, frem[2]) og stillede sig ved Sengens Fod, hvor han efter Skik og Brug opregnede alle sin Herres Navne og Titler og formanede Brudgommen at vise sig sin Brud huld og tro. Paa denne Tale svarede Prinsens Marskalk[3]) paa samme værdige Maade, idet han ligeledes gjorde Rede for sin Herres Herkomst og Fortjenester, og

---

[1]) Det var den for sin Stridbarhed bekendte, meget begavede og meget orthodoxe theologiske Professor i Sorø, *Christianus Matthiæ* fra Ditmarsken (1584—1655), som Kongen havde hidkaldt for at forrette Formælingen, ved hvilken han paa Tysk talte over den 128. Salme. Bryllupsprædikenen udkom i Trykken 1637.

[2]) Vistnok den sachsiske Geheimeraad Caspar v. Ponickau til Grätz (Gröitzch?).

[3]) Dines (Dionysius) v. *Podevils* var en pommersk Adelsmand, som tidligere havde været Marskalk i gottorpsk Tjeneste, men c. 1630 blev Marskalk hos den udvalgte Prins, for hvem han ordnede Ægteskabsforretningerne i Sachsen 1634.. Efter c. 1641 at have trukket sig tilbage fra denne Stilling til sine Godser i Sønderjylland, som han havde erhvervet ved Giftermaal, blev han stadig anvendt i diplomatiske Hverv. Han fulgte Prinsen paa dennes Rejse til Sachsen 1647 og døde faa Dage eller Uger efter denne i Dresden.

lovede paa dennes Vegne al den begærede Kærlighed og Troskab, ja endnu mere, om muligt var. Derpaa blev efter Skik og Brug Konfekt budt omkring og Vin i gyldne Skaaler som en Mundsmag paa det forestaaende Gæstebud. Nu blev Flaget hejst paa Slottet, og derefter drønede tre Gange 700 Kanoner fra Byens Volde og den kongelige Flaade, saa at det gav et vedvarende Ekko vidt og bredt i hele Norden.[1]) Derefter opløste Forsamlingen sig og alle begav sig til deres Værelser.

Klokken 6 blev Gesandter og Fyrster kaldte til det kongelige Taffel ved Paukers og Trompeters Klang. Et langt Bord var dækket og besat med Retter, saaledes at der mellem dem i lige Afstand stod tre pragtfulde Opsatser, som man kalder Skueretter, lavede af Vox, Gips eller Sukker, malede med forskellige Kulører og forgyldte, de herligste Arbejder, som forestillede Jagtscener, Triumftog, Jagtens og Kærlighedens Gudinder, Amoriner og mere af den Slags. Hvad de virkelige Retter angaar, saa var de sandt at sige mere efter dansk Smag, men ingenlunde efter vor. Jeg vil blot nævne Tallet paa dem. Der var anrettet sex Fade eller Skaale efter hinanden, saa kom en Skueret, saa atter sex og en Skueret, og atter saaledes fremdeles. Paa den anden Side stod et Skænkebord, besat med alle Slags Bægre, Pokaler og Drikkekar, hvor tre Mundskænke, klædte i hvidt Lin

[1]) Ogier overdriver vistnok denne Salut. Den trykte Beretning meddeler, at efterat Kongens Livkompagni nedenfor Slottet havde skudt ni Salver, blev der ogsaa saluteret fra de dér opstillede 16 store Metalstykker, samtidig med 37 Stykker paa Voldene og 240 paa Kongens Orlogsskibe.

ligesom Offerpræster, uophørligt udskænkede alle Slags ublandede Vine til dem, der forlangte det eller smeltede Sukker i dem og blandede dem. Og ikke blot Gæsterne ved Bordet drikker og skaaler med hinanden, men ogsaa Tilskuerne, der staar omkring, drikker hverandre til, og under mægtig Støj, som forhøjes ved Larmen af Trompeter og Fløjter, tilskynder de hverandre til at drikke, omfavner hinanden og tilsværger hinanden ubrydeligt Venskab.

Dog dette Gæstebud savnede sin fornemste Pryd, Kongen af Danmark selv, som spiste for sig alene paa Grund af Rangstridigheder om Pladsen. Til Haandvadsken rakte Rigskansleren Haandklædet til Kejserens Gesandt, Rigsmarskalken til den franske Gesandt, og Rigens Admiral til den polske. Præsten forrettede Bordbønnen.

Bordordningen var denne. For Enden af Bordet sad Brud og Brudgom med Kroner paa Hovedet; Brudens Haar hang paa gammeldags Vis ned ad Ryggen. Hendes Dragt var af Sølvmor indvævet med Blomster; paa alle Sider var den smykket med gyldne Spænder og kostelige Stene. Paa højre Side af Bordet og til højre for Prinsen sad den kejserlige Gesandt, og derefter den polske. Efter dem var et Mellemrum, hvor Forskæreren stod. Derefter kom to sachsiske Prinser, og efter dem en anden, der skar Retterne for. Saa fulgte de to sønderborgske Prinser og Greven af Mansfeld. Men paa Brudens venstre Side ligeoverfor Kejserens Gesandt sad den franske; derpaa fulgte Kur-

fyrstinden og hendes Datter, Hertugen af Holstens Gemalinde, saa Hertug Philips Gemalinde, Brudgommens Broder Prins *Frederik*, Hertug *Philip*, Hertug *Hans*, Hertugen af Holstens Broder, den tredie Prins af Sønderborg, to andre unge beslægtede Prinser i Hertugen af Holstens Følge, og endelig Hertug *Philips* Søn.

Gæstebudet varede i næsten sex Timer; dog blev Maden kun baaret frem i tre Anretninger, iberegnet Desserten; hver Gang skiftede ogsaa Skueretterne. Musik af alle Slags, Fløjter, Strygeinstrumenter og Orgel forlystede imidlertid Gæsternes Øren og skærpede Appetiten og Tørsten, og enkelte Sangere traadte frem og sang lystige Sange, saa at Gæsterne skoggerlo; hvor bidende og uartige de var, kunde jeg slutte af Fruentimmernes Miner og Rødmen. Men intet gik for sig med saa megen Højtidelighed og med saa mange Ceremonier som de Skaaler, der blev drukket for Kongernes og Fyrsternes Sundhed, og som blev forkyndt ved Trompeters og Paukers Klang inde i Slottet, og udenfor fandt Genklang over Hav og Sunde ved Kanonernes Torden. Norge og Sverige kunde høre det, og sikkert ogsaa den svenske Gesandt, som var bleven i sit Kammer. Trolig ogsaa den spanske Gesandt, hvem nogle mente paa Grund af Modvind endnu befandt sig i de nærmeste Farvande.

Efter at Taflet var hævet og efter en halv Times Hvil, begav alle sig til Riddersalen, hvor Bryllupsdansen skulde gaa for sig — Bruden med sine

Kærtesvende i Spidsen. Efter at alle og enhver havde indtaget deres behørige Pladser, opfordrede fire Generalmarskalker,[1]) der ogsaa bar Fakler, Prinsen af Danmark til at træde Dansen; og han bød strax Bruden op. Foruden de fire Marskaller bar fire Prinser af kongeligt Blod ligeledes Kærter. Denne festlige Fakkeldans til Trompeters og Paukers Klang er alene forbeholdt Konger og Fyrster, medens Strængespil og Giger alene er for den gemene Mand. Dansen gaar for sig paa denne Vis:

De fire Marskaller gaar foran to og to og træder Dansen Haand i Haand; derefter kommer de to fyrstelige Brudeførere, dernæst Brud og Brudgom, og tilsidst slutter de to andre Prinser Processionen. Og nu følger alle nøjagtigt de fordansende Marskalkers Sving ud og ind og Trin frem og tilbage. Den næste, som tog Del i denne Dans, var Kejserens Gesandt, den tredie den danske Konge. Vor Gesandt vilde ikke være Fjerdemand, da han stedse havde udtalt, at ingen maatte komme mellem ham og den kejserlige Gesandt. Saa traadte da den polske til; og derefter de øvrige Fyrster, som efter Rang dansede med de fyrstelige Fruer og Frøkner. Imidlertid fortsattes Drikkelaget, og en af de fornemste, hvis Navn jeg vil fortie,

[1]) I Anledning af Brylluppet var der udnævnt fire General-Marskalker, der synes at have havt det Hverv at repræsentere ved Festlighederne, nemlig Wenzel Rothkirck (se Side 27), Palle Rosenkrantz (Side 109), Dines Podevils (Side 85) og Jørgen Brahe til Hvedholm (1585—1661), der havde deltaget i Kalmarkrigen og nu var Lensmand paa Hagenskov, en meget rig og anset Mand, som blev kaldt „den lille Konge i Fyen". Han var 1627 Generalkommissær under Kejserkrigen og blev brugt i forskellige Sendelser til Udlandet og i andre vigtige Hverv. 1644 blev han Rigsraad.

banede sig ilfærdig Vej gennem Mængden, men naaede ikke Udgangen tidsnok, og maatte brække sig. For os mere fintfølende og uerfarne Franskmænd var dette en ny og hæslig Oplevelse; men efter to Aars Samliv med hine Folk tog vi den Slags med mere Ro. Dansen afbrødes af et Fyrværkeri, og alle strømmede til for at beskue de spillende, lynende og luende Flammer. Imidlertid trak Brudeparret sig tilbage til det ægteskabelige Sovegemak:

„— Stjernerne funklede og ene Himlen var Vidne til deres Pagt.“ —[1])

16DE OKTOBER blev vor Gesandt af Rigsraaden *Ulfeld*[2]) i Kongens Navn indbudt til at overvære Formælingshøjtidelighederne og derpaa følgende Aftentaffel. Men han bad sig undskyldt hos Kongen med, at han holdt Sengen hele Dagen — eller lod, som han gjorde det — paa Grund af den gennemvaagede Nat. Fra den nyformælede Brud blev der endelig ved en sachsisk Adelsmand overbragt Gesandten en Krans af Perler og Ædelstene; det samme skete efter Skik og Brug ved de andre Gesandter og Fyrster.

Klokken 3 begav Prinsen i Følge med de andre Gesandter og Fyrster sig ind i den store Sal. Derefter traadte Bruden ind mellem Kongen og Hertug *Frederik*. Prinsen tog Plads under Tronhimlen tilhøjre, og næst ved ham den kejserlige og den polske Gesandt; tilvenstre under den aabne Him-

[1]) Virgils Ænelde, IV Sang.
[2]) Christopher Ulfeldt, se Side 18.

mel sad Bruden med Kongen ved sin Side, og hendes Moder og Søster. Præsten traadte nu frem paa Gulvet og holdt en Prædiken, henvendt til Brudefolkene; da han havde sluttet, knælede Brud og Brudgom ned paa Hynder, og Præsten læste Velsignelsen over dem. Da de havde rejst sig og atter indtaget deres Pladser, traadte Prinsens Marskalk[1]) frem og tilsagde Bruden paa hans Vegne et fast Livgeding. Den sachsiske Adelsmand traadte da frem for Prinsen og takkede ham paa hans Hustrus Vegne. Kongen lod derefter ved den tyske Kansler Bruden bringe sin Bryllupsgave. Herpaa nærmede Kejserens Gesandt sig i Følge med en af de fornemste Hofmænd og overrakte ligeledes sin Gave. Vor Gesandt holdt sig derimod borte, fordi hans Konge ikke kendte denne Skik, som hos Franskmænd, Italienere og Engelskmænd kun finder Sted ved Bryllupsfester blandt Folket, og derfor ikke havde bestemt nogen Gave for Bruden. Derefter bragte den polske Gesandt sin alene uden Ledsager eller Fortaler, og derefter de andre fyrstelige Personer, Mænd og Kvinder, hver efter sin Rang.[2])

[1]) Dines Podevils.

[2]) Gaverne var meget kostbare. Kongens Skænk var „en over al Maade stor og skøn Diamant-Halskæde skatteret paa 100,000 Rdlr". Prinsen gav ligeledes et Halssmykke til 50000 Rdlr. og Kejseren en Kæde til 10000 Rdlr. osv. — Kurfyrstinden af Sachsen skriver fra Kbhvn. til sin Gemal: „Die Hochzeit ist glücklich vorüber. Die Dänen haben die Pretiosen der Prinzessin alle herausgerissen und gewogen; wenn der König nicht sonst so überaus grosse Courtoisie zeigte, wäre diess unerträglich. Die Ketten neben den Contrefaits sollen nun auch ausgetheilet werden, so weit wir reichen können, fürchte aber, es wird nicht langen, denn sehr viel hier auszutheilen ist, und E[uer] L[iebden] Reputation zu erhalten muss man zu ehren nicht sparen." Prinsessen lod ogsaa til alle Musikanterne og sine egne Trompetere uddele Kranse af spunden Sølvtraad besat med smaa Perler, som de skulde bære paa Armen, og ligeledes fik „alle Rigens Raad og fornemme Officerer i Riget skønne Perlekranse".

Man begav sig derpaa til Taflet i samme Orden, som Dagen forud, kun at den polske Gesandt indtog vor fraværende Herres Plads. Efter mit Skøn var alle denne Dag meget bedre og kosteligere klædte end Dagen forud, ja Brudens Dragt var helt oversaaet med Perler. Under Maaltidet blev der udført al Slags Musik og Sang. En Citherspiller traadte helt hen til Prinsen øverst oppe ved Bordet og foredrog til sin Cither (som vi Franskmænd kalder Sister) nogle lystige Viser. Derpaa blev Dansen paabegyndt, som Dagen før — og som Hyldest til Bruden deltog mere end 50 danske Damer i den; de havde Haaret opsat efter fransk Mode, men om de har bevaret denne Mode, kan jeg ikke sige.

17DE OKTOBER. Ved Taflet, der begyndte Klokken 5 om Eftermiddagen og varede til Klokken 9, havde Prinsen og hans Gemalinde veget den første Plads ved Bordet for Kejserens og Frankrigs Gesandt. Prinsen sad paa højre Side af Kejserens, og den polske Gesandt paa venstre Side af den franske. Bruden sad mellem sin Moder og Søster, Hertugen af Holstens Gemalinde. Traktementet var alle Dage lige overdaadigt, og der randt de samme Floder og Strømme af Vin.[1])

Derpaa begav man sig over til Riddersalen, hvor en Maskedans, en Ballet, skulde opføres, den var overordentlig pragtfuld og varede i to Timer.[2]) Der var kun én Række Stole. Den første Plads

[1]) Altsaa heller ikke den Dag deltog Kongen i Taflet.
[2]) Se Tillæget.

indtog Kejserens Gesandt, den anden den franske, den tredje den polske, den fjerde Kongen af Danmark, den femte Kurfyrstinden, den sjette Hertuginden af Holsten, den syvende Bruden, og den sidste den udvalgte Prins. Storkansleren *Christian Friis*, en høj og anseelig Mand, allerede tilaars, var tilstede, men stod op tilligemed de andre af de Fornemme og Rigsraaderne, thi disse Herrer er nu og da ogsaa Tilskuere ved den Slags Lystighed. De sachsiske, holstenske og danske Damer stod smukt i Række og Geled. Men Indholdet af denne Ballet springer jeg over, da jeg ikke skriver for Dansemestre og Fløjtespillere; men blot tilsigter at give et svagt Begreb om disse Folks Sæder og Skikke.

Da omsider Balletten var forbi, dansedes der paa fransk Maner, og Kongens Døtre og de unge Hofmænd, blandt hvilke Hertug *Frederik* førte an, morede sig med at trække Dansen ud saa længe som muligt, naturligvis for at vise deres Kunstfærdighed og høste Ros for deres flittige Øvelser. Men Kongen blev utaalmodig over at sidde stille saa længe med tør Mund og begav sig til Skænkebordet og fik de andre med sig, undtagen den franske Gesandt. Denne nærmede sig de Dansende og sagde Kongens Døtre, medens de dansede ud og ind, fine Artigheder — thi de forstaar Fransk; og da Dansen var tilende, vedblev han at tale med dem. I Begyndelsen svarede de kun lidt og forlegent, men saa kom den udvalgte Prins til, som omfattede dem med stor Kærlighed. „Frisk Mod

Sophie!“ sagde han, „Frisk Mod Leonora! faa Munden paa Gled og vis, at I ogsaa kan Fransk; I faar ikke saa snart igen saa god en fransk Konversation!“ Da de lidt efter trak sig tilbage for at skifte Klæder, forsvandt Gesandten med det samme, da han flygtede for at slippe for Drikkelaget. Men de kom saa igen i dejlige himmelblaa Dragter. Jeg syntes, det var Sirener jeg saa, især da jeg havde saa mange for Øje, der opslugtes af Drikkelagets uhyre Hav.[1]) Imidlertid havde Kongen befalet, at man skulde bringe ham en umaadelig stor forgyldt Bolle fyldt med Vin, saa stor, at den næppe kunde bæres af en kraftig Mand med begge Hænder. Kongen greb den rask (jeg frygtede for, at han skulde tømme den ganske alene), satte den for sig og fyldte fire Bægre af Indholdet, som han fordelte til lige saa mange Herrer. Han drak saa Kejserens Gesandt til, og Gesandten gjorde ham

[1]) *Leonora Christina* (1621—98) var dengang 13 Aar. Hun var til sit sjette Aar blevet opfostret af sin Mormoder, Ellen Marsvin, og kom derpaa en kort Tid til Nederlandene, men fra hun var otte Aar blev hun opdraget hjemme under hendes Fader, Kongens egen Opsigt. Samtidig blev *Leonora Christina*, 9 Aar gammel, trolovet med Kongens Kammerjunker, *Corfitz Ulfeldt*. Slige Barneforlovelser var i hine Tider meget almindelige i Samfundets højere Krese. Mærkeligt er det, at hun virkelig synes allerede som Barn at have sluttet sig til ham med en Inderlighed og en hensynsløs Trofasthed, der stod sin glimrende Prøve i hendes ulykkelige Liv. Om hendes Opdragelse og Stilling i Hjemmet, hendes udmærkede Aandsevner og energiske Karakter henvises til Birket Smith's store Værk: Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Historie. At hun allerede i sin unge Alder vakte Opmærksomhed ved sin Skønhed og sin yndefulde Optræden har vi Ogiers Ord for, og her skal kun bemærkes, at den unge Dame, der spillede en saa fremragende Rolle ved de pragtfulde Hoffester, paa sit Legeme bar slemme Spor af de Ris, som Hofmesterinden *Karen Sehested* nylig havde mishandlet hende med. Den raa og haarde Behandling, hun led under, fik paa den Tid sin Ende, da hun fandt Lejlighed til at klage over den til *Corfitz Ulfeldt*, der netop ved Sophie Elisabeths og Christian Pentz's Bryllupsfest i den Anledning havde en hæftig Scene med *Karen Sehested*, der førte til dennes Afsked fra sin Stilling. To Aar efter, d. 9. Oktbr. 1636, stod Leonore Christinas eget Bryllup. Enhver Dansk kender hendes Levned.

Besked. Vor Herre vilde ikke have undgaaet sin Skæbne, hvis han ikke i Tide havde reddet sit Skind. Polakken slap derimod ikke, hvilket Kongen satte stor Pris paa, fordi han gjorde alle og enhver Besked, som det sig hør og bør mellem ærlige Folk, uden List og Svig.

18DE OKTOBER blev Hertug *Philips* unge Søn, som hans Hustru faa Dage forinden var nedkommen med, holdt over Daaben i Riddersalen.[1]) Paa Grund af den afvigende Religion ønskede vor Gesandt ikke at overvære denne, og fandt derved et passende Paaskud til at unddrage sig det paafølgende Gæstebud, til hvilket Fyrstinden, Ulfeldernes Moder og to andre fornemme holstenske Damer var indbudte.[2]) Denne Gang deltog Kongen af Danmark i Maaltidet. Øverst ved Bordet sad den kejserlige og den polske Gesandt, Kongen til højre for dem, Kurfyrstinden til venstre, og de øvrige efter deres Rang.

Efter Taflet blev i Riddersalen opført en tysk Komedie med stor Pragt.[3]) Først viste Hymens Gud sig i Følge med to Cupidoer. I Sang ønskede han de Nyformælede Held og Lykke i Ægteskabet, og

---

[1]) Ogier tager Fejl — det var en Datter, som Hertuginden af Holsten-Glücksborg bragte til Verden den 2. Oktober. Hun blev naturligvis døbt *Christiane* og blev 1650 gift med Hertug *Christian* af Sachsen-Merseburg, Kurfyrst *Johan Georg* af Sachsens tredie Søn, der dog ikke var med til Brylluppet. De døde begge 1691.

[2]) Disse Damer havde staaet Fadder til den lille Fyrstinde. Ulfeldternes Moder, *Birgitte Brockenhuus*, blev der derved vist en stor Ære. Hun var siden 1630 Enke efter Rigskansleren *Jacob Ulfeldt* og boede ellers paa sin mødrene Gaard Urup i Jylland hvor hun døde 1656, 76 Aar gammel i stor Fattigdom.

[3]) „Efter Maaltid", siger den trykte Beretning, „blev en skøn Komedie leget paa den store Sal om den Konge Aquilone, som førte den skønne Orithiam bort." Det er det ene af Hans Laurembergs omtalte Dramaer.

de to Amoriner svarede gentagne Gange: „Vivat, Vivat *Christian*, Vivat Vivat *Magdalena Sibylla!*“ Kejserens Gesandt sad øverst, derefter Kongen og saa den polske Gesandt.

19DE OKTOBER var Hviledag for Damerne. Men Mændene fortsatte lige ufortrødent deres Drikkelag.[1])

20DE OKTOBER. Kommandanten i Glückstadt, en By, som ligger ved Elben i Holsten, [*Christian*] *Pentz*, en meget rig Mand, fejrede sit Bryllup med *Sophie Elisabeth*, Kongen af Danmarks naturlige Datter.[2]) Ved denne Højtidelighed førte den kejserlige og den franske Gesandt Brudgommen; Kongen og den polske Gesandt Bruden. Omtrent Klokken 10 ledsagedes Brudeparret fra Riddersalen, hvor Fakkeldansen havde fundet Sted, til Sovegemakket, og ogsaa dér blev til Trompeternes Lyd

[1]) Den trykte Beretning: „Næste Dag, som var den 9., blev Hs. Kejserlige Majestæts Gesandt og andre tilstedeværende kongelige Bundsforvandte indbudt til Middagsmaaltid af Hs. Kgl. Majestæt i Haven [Rosenborg] og der kosteligt trakterede, og kom Hs. Majestæt med de fyrstelige Personer først om Aftenen ved 6 slet ind igen paa Slottet. Var der og samme Aften forordnet, at en anden Komedie skulde have været ageret, men efterdi *de kom velbeskænkede fra Haven er denne Aften uden videre Festivitet gaaet ganske stille af.*“

Det bemærkes, at den svenske Gesandt var tilstede i Haven, da den polske var fraværende.

[2]) *Sophie Elisabeth* (1619—57), Kongens næstældste Datter med Kirstine Munk blev 1629, kun 8 Aar gammel, forlovet med *Christian Pentz*, en ubemidlet Adelsmand af mecklenburgsk Slægt, der ejede et lille Gods i Holsten. 1627 blev han Hofjunker hos Christian IV, hvis Yndest han vandt i den Grad, at han forlovede ham med sin Datter og 1630 gjorde ham til Guvernør i Glückstadt og fungerende Statholder i Holsten. Han repræsenterede det kejserlige Parti ved Hoffet som alle Kongens tyske Raadgivere, blev Rigsgreve 1636 og spillede en meget betydelig politisk Rolle. Efterhaanden tabte han sin Indflydelse ved sin forandrede Optræden, han forfaldt til Udskejelser, og det siges, at *Sophie Elisabeth*, der skal havt en misundelig og voldsom Karakter, ødelagde hans Liv. Han blev efterhaanden sindssyg og døde 1651. *Sophie Elisabeth* sluttede sig derefter til sin Søster *Leonore Ulfeldt* og døde hos sin Moder paa Boller 1657.

VERA DELINEATIO ACTVS SOLEMNIS QVO SER^MVS DANIÆ &c REX CHR

SIV? NOBILES QVOSDAM EQVESTRI DIGNITATE ORNARE SOLET

(hvilket i det lille Rum klang ret ilde) danset og drukket. Ved dette Bilager blev ogsaa et herligt Fyrværkeri afbrændt. I den ydre Slotsgaard var opført et Stillads af Træ, aabent til alle Sider. Paa det var opstillet et langt Bord, dækket med sexten Kuverter; der var det samme Antal Stole og Gæster, under hvilke der var nedgravet ligesaa mange Bomber. Pludselig blev hele Bygningen med Vægge og Tag stukket i Brand, og i en Times Tid luede Ilden og gnistrede og flammede, medens Gæsterne sad ubevægelige. Da de saa havde fjernet sig, gik de underjordiske Maskiner af sig selv strax af med saa stærk Larm og Brag, at hele Staden rystede derved.[1])

21DE OKTOBER blev der, som de foregaaende Dage, holdt stort Taffel ved Hove, hvorved vor Gesandt var tilstede saavelsom Dagen forud. Ellers var det ikke denne saa alvorlige Mands Vane daglig at spilde sin Tid paa slige Gæstebud, men under et eller andet Paaskud plejede han at holde sig borte. Denne Gang blev Taflet holdt om Middagen, ikke om Aftenen. Da det var til Ende, blev den nyformælede Brud, den dejlige *Sophia*, ført ind i Riddersalen, hvor Bryllupsgaverne blev overrakt hende. Først skænkede Kongen sin højtelskede Datter et sølvforgyldt Bordservice til 2000

[1]) Den trykte Beretning meddeler: „Dansen varede til 10 slet om Aftenen, derefter blev et stort Fyrværkeri antændt og derhos blev en Tragedie spillet om nogle Dyder og Laster og samme Tragedie endte ved Midnat. Hvorhen den var stillet [ɔ: hvortil den hentydede] er let at forstaa. Om Natten Kl. 3 var sket en Ildebrand i Byen, men formedelst Hs. Majestæts Nærværelse og flittig Forsyning med Vand blev den snart dæmpet, dog fik et stort smukt Hus Skade af Ilden. Havde Vinden været stærk som den næste Dag, havde Ilden gjort større Skade, og den ganske Stad været i Fare".

Dukaters Værdi. Derpaa traadte Kansleren frem og lagde sin Gave paa Bordet, som dér var opstillet, derefter Marskalken og alle de andre. De adelige Damer bragte dernæst Gaver; de gik frem ikke efter deres Ægteherrers Rang, men efter deres Ægteskabs Alder. Saaledes gik Kanslerens Frue efter en, der tidligere var bleven gift. Det samme blev iagttaget blandt Mændene, for saa vidt ikke særlige Hædersposter gav dem særlig Rang.[1])

22DE OKTOBER. Denne Dag og Natten forud rejste der sig en saa stærk Storm, at den rev Tagstenene af adskillige Huse, knækkede Masterne paa mange Skibe, drev nogle paa Grund og andre paa Klipper. Den spanske Gesandt mødte denne frygtelige Storm, før han kunde naa Land. Vi saa det Skib, hvorpaa han var afsejlet, komme tilbage halvt som Vrag med knækkede Master og Ræer, hvilket nok kunde gøre os betænkelige, da vi skulde rejse næste Maaned paa en endnu farligere Aarstid.

Om Aftenen, samme Dag, blev spillet en anden Komedie; jeg saa blot Slutningen, fordi vor Gesandt, som hverken overværede Spillet eller Taflet, beholdt mig hos sig; thi han skrev Breve til Frank-

---

[1]) Den trykte Beretning: „Det har alle Mennesker bekendt, som det saa, at de ikke til nogen Bryllupshøjtid havde set flere Guld- og Sølvkander, store forgyldte Pokaler og andre Sølvkar end som til dette blev foræret. —

Samme Dag blev af 8 Trompetere og Paukeslagere paa alle Hjørner i Byen udblæst og ved to Herolder forkyndt, at efterfølgende Dag Turnering og Ringrenden skulde holdes, „hvortil enhver Adventurirer, som sig vilde præsentere paa Banen, skulde berede."

Om Aftenen blev et Fyrværkeri ikke afbrændt paa Grund af den stærke Regn og Storm.

rig, og med dette Arbejde gik ogsaa en Del af Natten.[1])

23DE OKTOBER. Den offentlige Ringrenden blev aabnet, i hvilken Kongen og den udvalgte Prins tog Kampen op med alle. Den blev fejret med store Forberedelser og uhyre Pomp og Pragt. Paa Byens smukkeste Plads, paa alle Sider omgivet af smukke Huse, blev Maalene opstillet, Skrankerne rejst og Ringen ophængt. Gesandter og fyrstelige Personer, Mænd og Kvinder, saa til fra Vinduerne; Folket stod rundt om til alle Sider, og Skildvagter var udstillede. Kongen og Prinsen, som tog Kampen op med alle, drog først ind iført romersk Kejserdragt, saadan som man ser Marcus Aurelius paa gamle Mønter. Foran dem red Paukeslagere og Trompetere. Derefter kom fire Ordensmarskalker, af hvilke de to var de sønderborgske Fyrster, saa kom otte Rideknægte eller Pager, som paa deres Lanser, Stave og Skjolde havde Emblemer og Tankesprog anbragte. Derefter kom Triumfvogne med de kosteligste To- eller Firspand, af

[1]) Den trykte Beretning: „I samme efterfølgende Nat højede Stormen sig mere og mere, saa at ogsaa Portalerne eller Triumf-Portene, som til den næstfølgende Dags Ringrenden paa Amagertorv var herligt opsat, formedelst den gruelige og flyvende Storm nedblæste og blev sønderslagne. Paa hvilken Tid ogsaa Havet ved Vesterstranden grummeligt indbrød, saa at mange Tusinde Mennesker og Fæ, Byer og Stæder med Kirker og alt paa nogle Mile udi Marsklandene og ved den Søkant liggende, jammerlig er omkomne og bortskyllede, som der nu ganger alt for meget Ry af" Det er den store saa tidt omtalte Stormflod, som overgik Vesterhavsøerne, Nordstrand og Pelworm osv.

Ringrendingen blev udsat paa Grund af Uvejret. Laurembergs Komedie handlede „om Phineo, Konge af Thrasia, som til Straf for sin Fortrædelighed og længe bedrevne store Tyranni blev levendes kastet for Harpyer eller Røffue- og Riffve-Fugle efter Gudernes Raad og Beslutning, indtil omsider to nordlændiske Helte af Aquilonis Stamme hjalp hannem fra den længe udstandne Marter og dræbte disse Harpyer. Til Beslutning paa denne Komedie kom Apollo frem og sang Hans Majestæt til Ære en liflig Sang."

hvilke nogle skulde forestille vilde Dyr og var bedækkede med Huder. Paa disse Vogne var Opstillinger af Haver, Bjærge, Floder, Skibe og Galejer med Baadsmænd og Rorknægte; der var ogsaa Templer og Tribuner med Fløjtenister og Guitarspillere, og alle Slags Sangere, hvilket var overmaade herligt baade at se og høre. Især var det skønt at se, hvorledes Heste, der var spændt tre og fire i samme Linie, saa behændigt foretog Sving og Vendinger, som om de blot parvis gik sammen eller helt alene.

De første, som red imod Kongen og Prinsen, var de to Hertuger af Sachsen. Paa deres Vogn førte de Kærlighedsguden i Triumf, omgivet af Vaabentrofæer og Sindbilleder paa Kunst og Videnskab. Saa fulgte Hertug *Frederik*, Kongens næstældste Søn, hvis Vogn blev trukken af en Elefant og præsenterede Bajazet, indespærret i et Bur. Derefter drog hele den danske Adel frem i forskellige Hold, nogle tilvogns og nogle tilhest med deres Familievaabner, Sindbilleder og Tankesprog tilligemed Plakater med Kampreglerne, som de lod sprede blandt Mængden — men i Enkeltheder at gøre Rede for alt dette vilde føre mig for vidt. Fra Morgen tidlig til Aften silde fortsattes Optoget og Ringrendingen, og da ingen havde faaet Tid til at spise til Middag, blev alle overdaadigt beværtede i Kongens Have om Aftenen.[1])

24DE OKTOBER. Vor Gesandt vilde ikke længere lade sig savne, og sammen med de andre Ge-

[1]) Den trykte Beretning om det store Optog er optaget i Tillæget.

sandter begav vi os til Skuepladsen. Dér fik jeg for første Gang Lejlighed til at tale med Kongens Døtre, hvad jeg meget havde eftertragtet, thi ofte havde jeg set dem i Kirken og andetsteds. De vidste, at *Ulfeld*, *Leonoras* Forlovede, satte Pris paa mig. De tilskyndede mig først af sig selv, at jeg paa Fransk skulde henvende mig til en Dame i deres Følge; men dette var blot et elskværdigt Paafund for at komme i Snak med mig, thi denne Dame kunde slet ikke svare mig paa Fransk, medens de selv taler meget flydende med en fin og yndefuld Accent, som klæder dem allerkæreste. Ligeledes spurgte Hertug *Philips* Gemalinde mig ved Tolk, om hun nu ogsaa ret var klædt efter fransk Mode. Jeg forsikrede dette, skøndt jeg ikke saa nøje kendte til Pynt og Stads. „Men sidder mit Haar," spurgte hun, „ogsaa ret efter Moden? Og bruger man nu den Slags Halskraver? Og er denne Kjole passende? Og hvad synes De om disse Farver?" Og hun saa slet ikke efter Løbene, medens hun undergav hele sin Dragt til min Kritik. Jeg bifaldt naturligvis alt.[1]) *Ulfeld*, som var vor Tolk, fortalte mig, at hun havde en Datter, der hele Tyskland over var bekendt for sin Dejlighed, men at hun var bleven hjemme, da hun endnu var altfor ung.[2])

---

[1]) Ogier har paa sin Rejse god Lejlighed til at erfare, at den franske Dannelse allerede dengang var herskende i hele det civiliserede Europa. Franske Moder og Skikke udbredte sig overalt, og selv her i Norden begyndte Kundskab til fransk Literatur og Færdighed i at udtrykke sig i det franske Sprog at blive en Hovedfordring til enhver, som havde en Stilling at hævde i Samfundet.

[2]) Hertug *Philip* af Glücksborg og *Sophie* Hedevig (se Side 33) fik i Tidens Løb 14 Børn; den omtalte Datter, *Marie Elisabeth*, den senere Markgrevinde af Brandenburg-Culmbach, var dengang kun 6 Aar gammel.

Denne Dag viste Hertugerne af Sachsen sig atter paa Banen, klædte i Bjærgmands-Dragter. Efter mit Skøn har jeg aldrig set noget morsommere eller kvikkere Paafund. Man saa hvorledes der blev arbejdet i Bjærget: der var Bjærgmænd, som førte de afhugne Stykker afsted og vexelvis lod deres Sang lyde til Instrumenternes Lyd — det var lige saa skønt at se som at høre.[1]) Efter deres Rideknægte og Vaabendragere kom de to sachsiske Hertuger tilhest med smaa Hammere i Haanden; og derefter lod de prægtige Haandheste føre frem, som de skulde bruge og skifte med ved Turneringen. De lod en Forklaring paa dette deres Optog uddele blandt Mængden og til de fyrstelige Damer, hvilket den skønne *Sophia* oversatte for os.[2]) Hele Dagen til ud paa Aftenen gik med den Slags Spil. I det Værelse, hvorfra Gesandterne og de fyrstelige Damer saa til, blev anrettet Middagsmaaltid. Vor Gesandt foretrak med fransk Høflighed at sætte sig ved Bordets nederste Ende blandt Kongens Døtre, betjent af os og *Wibe*, og Resten af Dagen underholdt han sig fortroligt med dem og beskuede Ridderspillet.

25DE OKTOBER. Kongens Kammerjunker, Hr. *Thotts* Bryllup blev fejret med stor Pragt, men jeg var ikke tilstede.[3])

[1]) Det sachsiske Sangkor af 10 Berggeseller gjorde saa stor Lykke med deres Musik og Sang, at Kongen skænkede dem 200 Daler.

[2]) Ved „den skønne *Sophie*" kan menes Hertuginden af Glücksborg eller snarere den nygifte *Christian Pentz's* Hustru, som Forf. allerede Side 97 kalder den dejlige Sophie.

[3]) *Otte Thott* til Næs (1607—56) var en Søn af den højt ansete Tage Thott. Han havde været ved Hove fra han var 10 Aar gammel, og efter at have studeret i Udlandet og dér deltaget i Krigen blev han 1631 Hofjunker, Aaret efter

26DE OKTOBER blev Ringrendingen fortsat lige til Middag og derpaa var Spillet til Ende. Om Aftenen blev der atter danset i Riddersalen, og i Nærværelse af en Mængde Hoffolk og adelige Herrer og Damer blev Kamppriserne uddelte til de bedste Kæmpere. Det foregik med stor Højtidelighed. Fire Hofmarskalker gik foran med deres Stave, fulgt af Paukeslagere og Trompetere. Rigsmarskalken bar i den højre Haand en Fakkel og en Krans besat med Ædelstene, bestemt for Sejrherren; med den anden Haand førte han *Johan* [Ditlev] *Reventlow*, den tyske Kansler, som ligeledes bar en Fakkel i venstre Haand. Denne var paa Grund af sin Veltalenhed og sit værdige Ydre Hoffets stadige Tolk og dets Mercurius. Begge gik i Dansetrin tre Gange hele Salen rundt, som om de søgte den, der var værdig til at udføre dette Hverv; endelig standsede de foran den skønne *Leonora*, Kongens næstældste Datter, hvem de overrakte Kransen, som hun skulde skænke Sejrherren; de tog hende begge ved Haanden og førte hende til Sejrherren, hvis Plads de havde mærket sig. Kansleren henvendte da Ordet til ham og priste hans Tapperhed i zirlige og pyntelige Ord og sluttede endelig med, at Kampens Pris efter Kongens og de adelige Damers Dom var tilkendt ham. Derefter er det Skik og Brug, at denne ufortøvet med egen Mund eller ved en Ven ud-

Kammerjunker. Kongen gjorde ham til Lensmand paa Baahus 1634 og fejrede nu hans Bryllup med *Jytte Knudsdatter Gyldenstjerne* (1617—40). Under Krigen faldt han i Unaade hos Christian IV, men efter dennes Død blev han Lensmand paa Malmøhus 1651 og Rigsraad 1655. Han var en af Skaanes rigeste Godsejere.

taler sin Tak til Kongen og Damerne, og dernæst danser med den Dame, som har overrakt ham Prisen, medens de to Rigsraader gaar foran som Fakkelbærere.

Den første Belønning tilkom den, som bedst havde ramt Ringen med Lansen; det var de sachsiske Prinsers Vaabendrager, Herr *Carlowitz*. Den anden blev skænket den næstældste af de sachsiske Prinser, Prins *August*, fordi han af alle havde ført sig de la meilleure grace. Den tredie tilfaldt fire danske Adelsmænd, der havde lagt den største Opfindsomhed for Dagen, i Udsmykningen af deres Vogne; blandt dem var *Otto Giøe*, en stor Ven af vor Nation.[1]) Den fjerde, der blev kaldet la faveur des Dames blev givet den ældste af de sachsiske Prinser, som muligvis i andre Henseender kan være en fortræffelig Fyrste, men hvis Ydre gjorde ham lidet skikket til at fortjene det smukke Køns Bevaagenhed.[2])

Der blev imidlertid drukket dygtigt af dem, der ikke interesserede sig for alt dette.

Skøndt det allerede var mørk Midnat, fulgte nu et meget krigerisk Skuespil. Midt i Slotsgaarden var rejst en Træskranke af tre Fods Højde, og paa begge Sider af denne gik tyve panserklædte Adelsmænd tilfods løs paa hinanden med Lansen, en mod en. Det første Par var Hertug *Frederik* og hans naturlige Broder, *Christian Ulrik*. Derefter

[1]) Om Otte Gjøe se Side 21.

[2]) Kampprisерne eller „Dankerne", som de kaldtes i Ridderspillenes tyske Kunstsprog, bestod af: Træffe-Danken, Zir-Danken, Inventions-Danken og Jomfru-Danken (se Tillægget).

kom de andre i Rækkefølge, ledede af Ordensmarskaller.[1]) Først blev der kæmpet med Lanse og saa med Sværd. Efter at de først havde kæmpet enkeltvis, gik alle løs paa hinanden, dog var Skranken stadigt imellem dem, og samtidig blev der uafbrudt løsnet Geværsalver af Soldaterne, som havde taget Opstilling i Slotsgaarden. Det tog sig virkelig ud som et regulært Slag, thi i selve Skranken var anbragt meget kunstfærdige Raketter, som exploderede med pludselige Glimt, Knald og Flammer. Hertug *Frederik* holdt sig ufortrødent under hele Ilden som sidste Mand ved Skranken og blev enstemmig erklæret for Sejrherre. Helt uskadt slap han dog ikke, thi hans Støvler var forbrændte og hans svære Haar stod i Flammer.[2])

27DE OKTOBER holdt Kongen, Prinserne og andre af de første blandt Adelen en Turnering i fuld Rustning til Hest. Kongen med fem andre modstod alle Angrebenes Voldsomhed og viste sig som den stærkeste og behændigste af dem alle. Gesandterne, Prinserne, hele Hoffet, ja hele Byen var tilstede ved dette Skuespil. Efter at Taffel var holdt paa sædvanlig Vis, begav man sig til Riddersalen, for at Sejrherrerne kunde modtage deres Prisbelønninger. Først blev de uddelt for Turneringen til Fods Dagen forud i Slotsgaarden. Og atter førte Rigsmarskalken og den tyske Kansler efter samme Ceremoniel som jeg ovenfor har beskrevet,

[1]) De i Kunstsproget saakaldte „Banemestre" eller „maestri di campo".

[2]) Saavel om denne Fodturnering i Slotsgaarden som om „den kongelige Ballienrenden eller Turnering tilhest" Dagen efter paa Gammeltorv, giver de trykte Beretninger Besked, se Tillæget.

Frøken *Leonora* hen til Hertug *Frederik*, som hun overrakte en kostbar Ring til Belønning for hans Tapperhed, og det samme skete med de to andre, som kom ham nærmest. Dernæst skred man til at uddele Prisen for Turneringen til Hest, og den blev efter alle Dommernes og Tilskueres enstemmige Dom tilkendt Kongen. Men han lod den overgive til den udvalgte Prins, som efter ham havde kæmpet taprest. Blandt de fornemste Sejrvindere var *Knud Ulfeld*, den ældste af ni udmærkede Brødre;[1]) han svarede den tyske Kansler, der henvendte Ordet til ham paa Tysk som til alle de andre, i det franske Sprog, idet han undskyldte sig med, at efter hans danske Modersmaal, som ene burde raade i Danmark, var det franske Sprog ham helligere end alle andre; jeg véd ikke om han talte saaledes af Kærlighed til de Franske, eller af Ringeagt for de Tyske, men hvordan nu end hans Tanke dermed har været, saa var dette visselig meget dristigt; thi der var kun faa Franskmænd, men overmaade mange Tyske tilstede.

Derpaa blev der danset, først til Musik af Trompeter, derpaa af tyske Fløjter, men allerhelst til Tonerne af det kurfyrstelige sachsiske Bjærgmandskapel, som klang baade livligt og festligt. Imidlertid drak Kongen og hans Omgivelser, Gesandterne og Fyrsterne hinanden til, atter og atter, og den franske Gesandt gjorde ligesaa god Besked som de andre. Men Kongen, som mente, at det gik for maadeholdent til og ønskede sig selv og sine

[1]) Om Knud Ulfeldt se Side 22.

Gæster en ærlig Rus, lod nu et stort forgyldt Drikkekar bringe ind, fyldt med Vin, som knap to kraftige Mænd kunde bære; det blev stillet paa en Træstol, over hvilket var bredt et Klæde. Man skulde tro det var en Offerpræst, der velsignede Vievandet, da han forrettede dette Hverv. Han lod sig give ni gyldne Bægre, af hvilke hvert især var stort nok til at slukke den stærkeste Tørst, hvis det blot tømtes én Gang. Han udvalgte sig nu otte Drikkebrødre, og gav hver sit Bæger, og øste selv op af Bollen, hvorved han dyppede Fingrene i den. Da alle havde drukket, forlangte han Bægrene tilbage og fyldte dem strax igen. Da dette Bæger ogsaa var tømt, gjorde den kejserlige Gesandt, hvem Kongen havde rakt det, ligesaa, og efter ham den franske, til hvem den tyske lod det gaa videre. Saa gik Raden videre fra Franskmanden til Polakken, og derfra til de andre.[1])

28DE OKTOBER rejste Kejserens Gesandt med sin Gemalinde og sin Broder fra Kjøbenhavn. I Forvejen lod han ved en Adelsmand af sit Følge aflægge en Afskedsvisit hos vor Gesandt, som denne besvarede ved Baron *Avaugour*. Han rejste med stort Følge, og en anseelig Række af Karosser og Vogne.

---

[1]) Dette var det berømte og kostbare Bilagers sidste Festlighed. Dag for Dag drog nu de fornemme Gæster hort fra Kjøbenhavn ad de elendige Veje i den haarde Aarstid til deres Residens. Hertugen af Gottorp rejste dog først til Frederiksborg og tøvede dér til den 11. Novbr. Den trykte Beretning giver i den Anledning en lille Beskrivelse af dette Slot saavelsom af det efter Branden næsten helt genopbyggede Kronborg, som han ogsaa besøgte.

Kurfyrstinden forlader Kbhvn. efter ligeledes at have besøgt Frederiksborg og Kronborg den 31. Oktober og kommer atter til Sachsen den 11. December. Den polske Gesandt afsejlede den 2. Novbr.

Jeg og vor Præst besøgte *Longomontanus*, som modtog os med stor Høflighed og Venlighed. Vi besaa hans Bibliothek, som ikke var overdrevent stort. Thi man skal ikke kende en lærd Mand paa Antallet af hans Bøger, men paa om han med Flid og Fornuft forstaar at bruge dem, han har.

29DE OKTOBER besøgte jeg og Præsten atter *Longomontanus;* fra ham gik vi til *Matthias Thomæ*, som boer paa Regensen, hvor 100 Studenter finder deres Underhold paa Kongens Bekostning. Han er Lærer i Skolens nederste Klasse.[1])

30TE OKTOBER stak adskillige danske Adelsmænd efter Hoveder, hvilken Idræt ovenfor er beskrevet.

31TE OKTOBER. Efter omsider fuldt ud at have tilendebragt de Hverv til sin Tilfredshed, som vor Gesandt endnu havde tilbage at forhandle om med den danske Konge, bad han om den Naade at faa Afskedsaudiens. Kongen modtog ham med Venlighed og alle Tegn paa sin Naade og viste ham den Ære ved Bortgangen at ledsage ham til Døren til sit Sovegemak. Vi undrede os alle derover, da vi formodede, at Kongen var Gesandten mindre gunstig stemt, da denne — skøndt af gode Grunde — ikke altid havde vist sig saa føjelig. Men derpaa kender man Retsindigheden, at den gør sin Magt gældende, selv over den, som modarbejder den. Vi hilste alle Kongen med Haandkys. Han

[1]) Hvis Navnet ikke er en Forvexling, kan det vedrøre *Mads Thomesen* (Aalborg), der 1626 blev Student fra Aalborg og 1639 Konrektor i Lund efter s. A. at have taget Magistergraden i Kbhvn. Der vides ellers intet andet om ham end at han 1636 blev stevnet for Rektor og Professorer „ob vitiatam puellam".

lod derpaa os alle — baade Gesandten og os andre — ved *Ulfeld* overrække en Ring. Jeg havde ikke gjort mig Tanke om nogen Gave, og derfor var den mig meget kærkommen, hvor liden den end var.

Samme Dag tog den polske Gesandt Afsked med os.

1STE NOVEMBER fejrede vi Alle Helgenes Fest for os selv og nød den hellige Nadvere og forberedte os saaledes til Rejsen. Vi skulde gaa tilsøs og besejle et i denne barske Aarstid meget farligt Hav. Selv Kongen, som er en udmærket kyndig Sømand, fraraadede os det. Vor Gesandt blev dog ved sin Beslutning, om end vi tillands let kunde være rejst til Sverrig ved blot at sætte over Sundet ved Helsingør.

Denne Dag spiste Hofmarskalken *Rosenkrantz* med os,[1]) en Mand, hvem mange Gesandtskaber har været overdraget, og som tydelig viste sin Forkærlighed for Frankrig, og desuden ogsaa *Christian Rantzau*,[2]) til hvem Marquisen af *Roulliac* havde medgivet mig Breve; denne havde ikke alene berejst hele denne Del af Europa, men sluttet Venskab og været Gæst hos de fornemste Mænd, og i Frankrig været mangen en god Støtte, hvad jeg

[1]) Ogier skriver „Hofmarskalken" *Rosenkrantz*, men han kan næppe mene andre end *Palle Rosenkrantz*, der var Generalmarskalk ved Brylluppet. *Palle Rosenkrantz* til Krænkerup (1587—1642) udmærkede sig i høj Grad i Kalmarkrigen, men blev 1612 saa haardt saaret, at han ikke mere var Kombattant. Kongen benyttede ham derefter til en Mængde Sendelser til fremmede Lande og gav ham store Tillidshverv, selv efter at han havde faaet Forleninger i Vordingborg og Jungshoved 1616—32 og Aalholm og Nykøbing 1629—42 og var blevet Skoleherre paa Herlufsholm 1620—30. Han var en meget oplyst og velanset Mand.

[2]) *Christian Rantzau* (se Side 32). Han havde opholdt sig i Frankrig og Nederlandene fra 1631 til 1633 og var ved Akademiet i Orleans 1632 valgt til Formand for den tyske Nation.

senere i Polen erfarede af den navnkundige Abbed *Conopaski.*[1]) Vor Gesandt gjorde Genvisit hos den polske for at tage Afsked, og ligeledes hos Kurfyrstinden af Sachsen og begge hendes Sønner.

Senere gik jeg sammen med vor Præst til *Longomontanus*, som ledsagede os til Universitetet, hvor den ene af *Tycho Brahes* Metalglober opbevares, et stort og udmærket Værk. Det er Himmelkuglen (thi Jordkuglen har man endnu ikke kunnet skaffe til Veje), hvor alle Stjerner, Grader og Minutter er indgraverede; den er atten Fod i Omkres og 6 i Gennemsnit. Paa Horizonten er disse Ord indgraverede:

„Anno a Christo nato 1584 regnante in Dania Frederico II. Hunc cælesti machinæ conformem globum, in quo affixa octavæ sphæræ sydera cælitus organis deprehensa, suis quæque locis ad amussim repræsentare, errantiumque stellarum per hæc apparentias pervestigare decrevit, cælo terrigenis qui rationem eam capiunt, mechanico opere patefacto, Tycho-Brahe, Othonis filius sibi & posteris fecit fieri."

Men af hvad Aarsag eller ved hvilken Skæbne det var, at *Tycho Brahe* forlod Danmark og tog sine to Glober med sig, kan fortælles paa et andet Sted. Hvorledes den, som jeg har set, atter kom tilbage til Danmark, ses af den Inskription, som findes paa Væggen:

---

[1]) Ogier fortæller senere (Ephemerides S. 330) at han paa sin Reise til Polen besøgte *Johannes Carl Conopatski* i Thorn, en smuk og sprogkyndig Mand, der var Hovmester for den polske Tronfølger og som derfor nylig havde faaet et meget rigt Abbedi. Hans Fader var Pfalzgreve og Biskop i Kulm.

„Sive hospes, sive inquilinus es, bene adsis: hoc æneum cæli simulacrum, qvod vides, ingenio et impendio Tychonis Brahæ ad Astronomicas observationes, in insula Hvena fabricatum est. Nihil ad artis perfectionem ætas nostra illustrius vidit; nomen Uraniburgo dedit, Daniæ famam: Cum plusculos annos cæli motum felici apud nos successu monstrasset, moveri cæpit, et exteris cessit, primo Benaticam, mox Pragam, inde Nyessam defertur: ita qvas in cælo vices designat, in terra patitur: tandem capta Nyessa virtute, ductu, et auspicio æternæ memoriæ Principis D. Uldarici patriæ velut trophæum ex peregrino marte vindicatur, et restituitur. Anno 1632 Cal. Decembris.[1])

Vi saa ogsaa en Sextant, et meget kunstfærdigt Instrument, som *Longomontanus* efter hans eget Udsagn havde opfundet; ved dette kunne Stjernernes Bevægelser, deres Op- og Nedgang bestemmes og meget nemt nøjagtigt iagttages. Vi saa fremdeles et andet selvbevægeligt Instrument eller Horologium, en snild Opfindelse, der viser alt det,

[1]) Den berømte Himmelglobus var omtrent $4^1/_2$ Fod i Diameter og belagt med Messingplader; den maa efter Beskrivelsen at dømme have været et pragtfuldt Arbejde. Efterhaanden som Stjernernes Plads paa Himlen blev bestemt ved *Tyge Brahes* egne Observationer, blev de graverede paa denne Globus. I Aaret 1595 viste den saaledes 1000 Fixstjerner. Da han 1597 forlod Danmark, førte han alting med sig, og efter hans Død blev hans Instrumenter opbevarede i hans Hus i Prag, indtil de efter Slaget paa det hvide Bjærg blev adsplittede. Den store Globus blev dog ført til Neisse i Schlesien, og da denne By blev erobret 1632, gjorde den danske Prins *Ulrik* den til Bytte og lod den føre til Danmark som en Foræring til sin Fader, Kongen. Her blev den først opbevaret paa Universitetet „paa det Sted ved Auditorium, hvor Fruentimmeret plejede at staa for at ansee Academiske Acter" (Holberg), indtil den, efter at Rundetaarn med dets Observatorium var opført 1642, blev opstillet her og en af Longomontanus forfattet Indskrift paa Væggen fortalte dens Skæbne. I den ulykkelige Ildebrand 1728 blev ogsaa Observatoriet med alle dets Instrumenter og Observationer ødelagt, og den berømte Globus gik da tilgrunde.

som sker paa Himlen. Men højt op over alle Instrumenter rager den fortræffelige Oldings Lærdom, Elskelighed og andre udmærkede Egenskaber; thi saa gammel han er, hører han ikke op at arbejde, og staar i stadig Brevvexling med de lærdeste Mathematikere.

2DEN NOVEMBER havde vor Gesandt, der nu beredte sig til at drage bort, sammen med os alle Audiens hos den udvalgte Prins og Gemalinde, samt hos Hertug *Frederik*. Han har ogsaa til Hensigt at aflægge Besøg hos de fornemste danske Herrer i deres Hjem, men kun faa modtog ham; jeg tænker Grunden var den, at de ikke boede prægtigt og pynteligt nok. I saa Tilfælde fordrister jeg mig til at sige, at det er smaat bevendt med deres Selvfølelse, naar de ikke offenlig tør være deres tarvelige Kaar bekendt. Thi hvorfor dog skamme sig ved at leve uden Overflod og Pragt, naar Naturen har nægtet Midlerne dertil? Han fandt kun *Christian Thomesen*, Rigets Kansler,[1]) hjemme samt Rigsraaden *Christopher Ulfeld*, som var den første, der modtog os og førte os ind i Byen, Hofmarskalken *Rosenkrantz*, og endelig ved Aftenstide Kongens Døtre. Af disse rejste den ældste, som var bleven formælet med *Penz*, Dagen efter til Glückstadt.

3DIE NOVEMBER gjorde jeg et Besøg hos *Ulfelds* Familie, og for at efterlade en Erindring om

[1]) Christian Thomesen Schested (1590—1657) var en af Christian IV's mest betroede Mænd, der idelig blev anvendt i de vigtigste diplomatiske Hverv i Udlandet. Han havde fra 1617 i ti Aar været Hofmester for den udvalgte Prins. 1625 blev han Rigsraad, 1630 Rigskansler og 1640 Kongens Kansler. Han er en af sin Tids mest fremtrædende danske Adelsmænd.

FYRVÆRKERIBILLEDE FRA BRYLLUPSFESTEN

Fyrværkeribillede fra Bryllupsfesten

mig, forærede jeg *Knud Ulfeld*,[1]) som var saa indtaget i det Franske (hvilket jeg ovenfor har fortalt) et skønt Digt af *Jacques Faverel*,[2]) kaldet „*Ludvig XIII's Billede*". Jeg kan ikke beskrive, hvor elskværdigt han modtog denne Gave og hvor fornøjet han var over den. Broderen *Lauritz*[3]) gav jeg en Elegi, i hvilken jeg beskriver vor Ankomst til Danmark; og for at ingen skal tro, at *Faverels* skønne Digt og mit magre latinske Digt var kommen paa urette Hænder, maa man vide, at slige Adelsmænd hverken ser ned paa eller er ukyndige i de skønne Videnskaber (som Nero engang ønskede sig det); nej, de er alle overmaade kyndige i Sprog og Videnskaber, og næppe holdes den for en sand Adelsmand, som ikke har studeret. Der er ogsaa Berømtheder imellem dem. Jeg har saaledes beundret den gamle *Rosenkrantz*, Fader til en meget talrig Familie, som overensstemmende med sin store Kløgt og sine andre udmærkede Egenskaber har opdraget og undervist sine Børn efter sit eget Mønster. Selv samme Dag blev jeg ført til ham af vor Præst. Det er en Mand af en uhyre Lærdom, som helt har helliget sig Theologien og især Læsningen af Biblen, og som ogsaa har store Kundskaber i det græske og hebraiske Sprog. Dertil en Mand af de reneste Sæder.[4])

[1]) Knud Ulfeldt se Side 106.

[2]) Jacques Favereau (Faverellus) se Side 25. Det omtalte Digt hed „Icon Ludovici XIII". Paris 1634. — Ogiers Elegi til Gesandten: „Adventus in Daniam", som han forærer Laurids Ulfeldt, er trykt i hans Bog, Side 494.

[3]) Laurids Ulfeldt, se Side 22.

[4]) Den berømte lærde Theolog Holger Rosenkrantz til Rosenholm (1574—1642), der havde 6 Sønner og 7 Døtre (se Side 21), modtog adelige Børn til Opdragelse paa sit Herresæde. Hans store theologiske Lærdom, ejendommelige

For at efterlade de 12 Adelsmænd, som han havde havt til stadig Følge og Opvartning, et Venskabspant, skænkede Gesandten dem hver en gylden Kæde og andre lignende smukke Gaver. Til Tjenerpersonalet paa Slottet gav han 600 Kejserdalere.

4DE NOVEMBER gik vi endelig ombord, skøndt Vinden var kontrær. Overmaade mange danske Adelsmænd ledsagede os til Baaden, der skulde bringe os ud til Skibet: *Rosenkrantz, Corfitz Ulfeld, Hans Ulrik, Peter Wibe;* og en smuk ung Mand ved Navn *Wardreus* [Werther?], som hørte til det sachsiske Følge og med hvem jeg nylig havde sluttet Venskab, gik med i Baaden.

Efter at vi i tre Dage under stadig Modvind var bleven liggende paa Rheden, kom der Bud til os fra Byen for at raade os til hellere at sejle med et mindre og bedre Skib, som var lettere at styre nu, da Vinteren stod for Døren, og store Skibe er daarligt stedte, hvilket vi erfarede ved det Skib, hvorpaa den spanske Gesandt havde sejlet. Thi 7. November kom dette Skib tilbage med to knækkede Master. Vor Gesandt syntes ikke om denne Forandring og raadførte sig med den polske Gesandt, som selv laa paa Rheden tre eller fire Dage før os.

Personlighed og retskafne Sind bredte hans Ry vidt og bredt. Han blev Rigsraad 1616 og Lensmand i Fyen, men hans politiske Virksomhed var ikke af stor Betydning; derimod var al hans Interesse knyttet til Skolen, Kirken og Universitetet og til det kristelige Liv i Hjemmet. Under Krigen 1627 forlod han Landet. Han lader til at have været tilstede ved Bilageret, ligesom ved Leonore Christines Bryllup 1636, hvor han blev betragtet som Selskabets mærkeligste Mand. Hans sidste Leveaar blev forbitrede af de Stridigheder, som hans religiøse Særstilling førte med sig.

8DE NOVEMBER besøgte *Rosenkrantz* vor og den polske Gesandt og forsikrede dem af sit ganske Hjerte og i de venligste Ord, at Rejsen vilde gaa meget lettere for sig paa et mindre Skib.

9DE NOVEMBER fik Gesandten, som fortæredes af Kedsomhed i sin Køje, Lyst til en Udflugt til den nærmeste Strandbred. Ti af os gik fra Borde i Følge med ham, og med vore Bøsser skød vi Fugle i Flugten. Da han kom tilbage, blev det meldt ham, at Kansleren *Christian Friis* havde villet besøge ham og nu var taget over til Polakkernes Skib. Gesandten lod sig da sætte herover, og de var sammen en halv Time. Den franske Gesandt gjorde dem bekendt med et Brev, som han havde modtaget ombord, i Følge hvilket Hertugen af Orleans var vendt tilbage til Frankrig.[1]) Dette forbausede dem højligt og førte til en hæftig Disput om Hertugen af Orleans's Giftermaal med Margrethe af Lothringen. Den samme Sag blev diskuteret af Herrerne i det polske Følge og os, der sad i en anden Kahyt. Thi saa mistænkelig og forhadt er Franskmændenes Endrægtighed blandt alle Fremmede, som ikke uden Grund frygter for, at vi i Kraft af den vil tilstræbe Herredømmet over den hele Verden. Da vi forlod Polakkernes Skib og vendte tilbage til vort eget, blev paa begge Sider saluteret med 12 Kanonskud.

10DE NOVEMBER. Flere af os tog i Land for at jage. Om Eftermiddagen kom Kansler *Friis* med sin Svigersøn *Jokum Beck*, *Rosenkrantz*, *Wibe* og

[1]) Hertugen af Orleans se Side 41.

andre i en Baad for at besøge vor Gesandt. Ogsaa den polske Gesandt med den hollandske Resident kom til.[1]) Atter blev Disputen taget op om Hertugen af Orleans's Giftermaal, som jeg forsvarede. Endnu har jeg ikke set nogen Belønning derfor.

11TE NOVEMBER, som var Mortensdag, gjorde jeg i mit Kammer nogle franske Vers over vor nuværende Skæbne, som morede Gesandten, der led af Hovedpine. Kulden nødte ham (hvori jeg maatte give ham Ret) til at opholde sig dybt nede midtskibs, hvor Vandets Overflade var sex eller syv Fod over os, men hvor baade Øjne og Næse var udsat for Smuds og Stank fra Skibskøkkenet.[2])

12TE NOVEMBER tog Baron *Avaugour* flere af os med sig som sine Gæster paa et Besøg i en af Kjøbenhavns Forstæder. Om Eftermiddagen besøgte Kansler *Friis*, skøndt det baade regnede og blæste, vor Gesandt, der jo stadig laa paa Rheden, og opfordrede ham til over Norge at rejse til Stockholm og at gøre Hjemrejsen over Helsingør og Skagen, hvilket Gesandten ikke vilde gaa ind paa, men svarede, at han vilde sejle over Østersøen. *Wibe* fortalte mig dengang, at han vilde blive sendt til Tyskland eller Sverrig i Hertug *Frederiks* Anliggender, da denne var valgt til Erkebiskop af Bremen, og at han næppe vilde komme til Frankrig igen; Kongen af Danmark vilde

[1]) Jochum Beck se Side 20. — Den hollandske Resident Carl v. Crackow se Side 11.

[2]) Det er vanskeligt i Oversættelse at præcisere det Sted i Skibet, hvor Gesandten var tyet hen for Kulden: inter medios cleros sedere, Ogier, S. 114.

vel sende en anden for at varetage sine Anliggender.

13DE NOVEMBER byttede vi Skib og gik ombord paa et mindre, som dog førte 14 Kanoner.[1]) Det samme gjorde den polske Gesandt, som halvanden Time før os hejsede Sejl og satte Kursen efter Danzig. Den Dag sejlede vi langs Skaanes Kyst og tilbagelagde 6 Mil.

14DE NOVEMBER. Derfra gik det ind i Østersøen. Om Natten rejste en stærk Storm sig, som vippede os dygtigt.

15DE NOVEMBER. Stormen vedblev, saa at vi maatte sejle 6 Mil tilbage i Retning af Bornholm, hvor Ankeret faldt ved Fæstningen dér. Øen tilhører Kongen af Danmark, og en af Rosenkrantzerne er Kommandant.[2]) De fleste af os gik i Land og steg op til Borgen. For os, som blev ombord, forløb Dagen sørgeligt nok. Jeg, som hele Dagen havde kæmpet imod Søsygen, maatte omsider give Køb og ofre til Neptunus.

16DE NOVEMBER. Vore Folk tog atter ind til Fæstningen til et Gæstebud, der var aftalt Dagen forud; dette tog Gesandten, som var bleven

---

[1]) Den franske Gesandt blev ført til Sverige ombord paa Fregatten „Lindormen", Kaptajn Stenzel v. Jasmund.

[2]) *Holger Rosenkrantz* til Glimminge (1586—1647) havde som ung gjort 8 Aars Krigstjeneste i Nederlandene i Prins Moritz's Livgarde, men blev hjemkaldt, da Kalmarkrigen udbrød, i hvilken han udmærkede sig. Efter at have havt forskellige Forleninger blev han Lensmand paa Bornholm og Kommandant paa Hammershus fra 1625 til 1645. I Juni 1645 gik Svenskerne i Land paa Øen, og han maatte af Mangel paa Mandskab til Forsvar overgive Fæstningen. Kongen lod ham derfor sætte under Tiltale paa Herredagen, men han blev mod Kongens Ønske frifunden 1646. Omtrent en Maaned efter døde han. Han ejede en stor Mængde Jordegods, hvoriblandt Vemmetofte, og havde Tilnavnet „den rige". Han skal have været en brutal og overmodig Adelsmand.

ombord, dem ilde op, da Vinden under deres Fraværelse var bleven gunstigere. Men Skipperen selv havde vore Folk listigt ført med sig under Foregivende af, at han skulde benytte Lejligheden til at købe Lys. Senere gav derfor nogle denne Ø Navnet Lyseøen. Omsider kom de tilbage, vel bespiste og tildrukne Klokken 3 om Eftermiddagen, saa at næsten hele denne Dag gik til Spilde. Saa lettede vi Anker, efter at der var givet tilbørlig Kanonsalut baade fra Skibet og fra Fæstningen. Vor Hovmester købte af Fiskerne to Lax for halvanden Daler; hvis en af dem havde ligget paa Torvet i Paris, havde den kostet 15 Guldstykker. For en halv Daler blev ogsaa købt 70 Smaafisk, nok til at fylde 70 sultne Maver.

17DE NOVEMBER. Til Bagbord fik vi Christianopel i Sigte, der er bygget af Christian IV. Her er Grænsen mellem Blekinge, som hører til Danmark, og Smaaland, som hører til Sverige. — —

TILLÆG

I Anledning af Brylluppet udkom der en stor Del trykte Skrifter, Lykønskningsdigte, Sange, Bryllupsprædikener osv. (se Bibl. Dan. III. S. 125 f.) Blandt disse skal her nævnes den soranske Professor *Hans Laurembergs* to tyske mythologisk-allegoriske Dramaer „Aqvilo" og „Kong Phineus" (trykte 1635), der blev præsenteret paa Slottet d. 8. og 12. Oktober, og Dansemesteren *Alexander v. Kückelsoms* Ballet (trykt 1634), samt Ringrendingens Carteller og Artikler, som blev fordelt mellem Deltagerne. Men særlig kulturhistorisk Interesse har dog de trykte Beskrivelser af Festlighederne. En kort „Beskriffuelse" udkom samme Aar i Kjøbenhavn, og Aaret efter udgav baade en *Chr. Cassius* en tysk Relation i Hamborg og en af Kjøbenhavns Boghandlere, *Jørgen Jørgensen Holst*, der senere blev bekendt som en af Byens første Bladudgivere (død 1663), en tysk Beskrivelse „Triumphus nuptialis Danicus". Denne blev atter 1637 udgivet paa Dansk, meget forøget, og med Titel „Regiæ nuptiæ"; ja saa stor Opsigt og Interesse har dette pragtfulde Bryllup vakt, at *Jørgen Holst* over 10 Aar efter udgiver en ny tysk Pragtudgave (Triumphus nuptialis Danicus. Copenhagen 1648), der ikke alene er forøget med de nævnte Skuespil og meget andet, men ogsaa er prydet med 7 Kobberstik, deriblandt Brudeparrets udmærkede, her gengivne, Portrætter.

For yderligere at supplere Ogiers Fremstilling er disse Beskrivelser benyttet i Anmærkningerne til denne, men i det efterfølgende Tillæg meddeles desuden et Uddrag af „Regiæ nuptiæ", suppleret med enkelte Op-

lysninger fra de andre trykte Beretninger. Med Fare for at trætte Læseren meddeles ogsaa hele Fremstillingen af den mægtige og pragtfulde Vogn-Procession, der giver et glimrende Billede af en overdaadig Renaissance-Fest med alle dens mythologiske, allegoriske og symbolske Sentenser, Valgsprog og Hentydninger, og som nøjagtig udmaler Optogets rige og blændende Farvespil og meddeler den sindrige Opfindsomhed, som Deltagerne udfolder for at vinde Prisen (Inventions-Danken) i denne mærkelige Væddekamp.

Derimod udelades de omtalte Regler for Ringrendingen osv., samt Indholdet af Laurembergs Skuespil, der andetsteds er vidtløftigt omtalte. [1])

Det hele Arrangement af Processionen som af Turneringen ligner i høj Grad Festlighederne ved *Christan IV's* Kroning 1596, men har overgaaet dem i Pragt og Herlighed.

---

1) Se Hist. Tidsskr. V. 2 (J. Paludan. Om Dramaets Udvikling i Danmark). — Lappenberg, Scherzgedichte von Johann Lauremberg. Stuttg. 1861. — Overskou. Den danske Skueplads I, o. a. St.).

Uddrag

af

„*Regiæ nuptiæ*

eller

Kort Beskrivelse om hvis sig udi Stormægtige og Højbaarne Fyrstes og Herres Hr. *CHRISTIAN DEN FEMTES*, Danmarks og Norges etc. udvalgte Prins og Højbaarne Fyrstinde og Frøken *MAGDALENÆ SYBILLÆ*, født Hertuginde af Sachsen, deres Bryllupsfest er tildraget.

Prentet i Kjøbenhavn af Tyge Nielsen paa
Jørgen J. Holst, Boghandlers, Bekostning.
Anno 1637.“

Sandfærdig og egentlig Beskrivelse om den Stormægtige Højbaarne Fyrstes og Herres, Hr. *CHRISTIAN DEN FEMTES* Danmarks, Norges, Venders og Gothers etc. udvalgte Prins, hans fyrstelige Naades Bilagers Højtids Fest, som blev holden den 5TE Oktober Anno 1634.

Efter at nu den bestemte Termin og Tid paa det højprinselige Bryllup var forhaanden, har da Hans Kgl. Majestæt til den højbaarne Fyrstinde, Frøken *Magdalenæ Sybillæ* etc., hendes Indførsel og Ledsagelse ladet sine naadigste Patenter og Mandater udgaa over sine under- og nærhosliggendes Lande, Fyrstendomme og Provinser, til sit Ridderskab, Lensmænd og Adelskab med Formaning og Forordning, om forbemeldte fyrstelige Brud med tilbørlig og zirlig Ceremoni og Reverens mod at tage og her ind udi Riget at ledsage; hvilket og med underdanigst og godvillig Ærbødighed og med kostelig og herlig Udstaffering og Liberi, samt al saadan Herligheds Nødtørft paa Klæder, Rustning og anden Prydelse, er sket meget prægtigt og anseligt. Og var det ganske dertil forordnede Rigens Rytteri alle med røde Kapper, underdraget med Gult og gule Snorer derpaa,

røde Klæder med gule Snorer og Køllerter med røde og gule Felttegn etc., overmaade skønne Heste og deres Tøj en Part af Sølv bestukket, ganske herligt.

Hvad Hans Majestæts egne Tjenere, Musikanter, Officerer, Edelknaber, Drabanter etc. saa vel som hans fyrstelige Naade Prinsens, vare deres daglige Klædninger røde med bredgule Snorer, deres Højtidsklæder af rødt prentet Fløjl med Guld- og Sølvsnorer, sorte Hatte og bardyrede Hattebaande, og anden mere Prydelse, som nu ikke kan erindres, men bedre siden omtales. Og til desbedre Orden og Skik har hans Majestæt ikke alene beskikket ærlig og velb. Mænd *Henrich Brochdorff* til Hemmelmarke og *Henrich v. Ahlefeldt* til Leimkuhlen, at være Ritmestre over det holstenske og slesvigske Kompagni, men og deres visse Kommissarier for dennem: velbyrdig og strænger Hr. *Caspar v. Buckwold* til Prohnzdorff og Hr. *Christian Pentz* til Newendorff, Kongl. Majestæts Raad, og respektive Lensmænd til Segeberg og Rendesborg og Gubernerer til Lyckstad; for det Slesvigske velbyrd. og strænge Herr *Key* og *Jørgen von Ahlefeldt* til Mehl og Quarlenbeck, Kgl. Majestæts Raad, Befalingsmænd til Flenzborg og Haderzleff. — — —[1])

— —

5TE OKTOBER var den berammede Dag til det prinselige Bilager. Ved 10 slet om Morgenen har

[1]) Det udeladte svarer til Ogiers Fremstilling og er desuden foran benyttet som Anmærkninger til denne under Texten.

H. Kgl. Majestæt samme Herlighed des anseeligere at gøre ligesom i Kolding Aar 1616 den 1. Decbr. skete — — og Anno 1622 den 2. Julii i Kjøbenhavn til almindelig Herredag — —[1]) saa er og nu paa denne Tid efterfølgende tolv udvalgte berømmelige Adelspersoner til Ridder slagne, nemlig:

Hr. *Christian Thomessøn* til Tanderup, Ridder, Rigens Raad og Kansler, Kgl. Majestæts Befalingsmand paa Kalø Slot.

Hr. *Otte Skiel* til Hammelmose, R., R. R., Kgl. M. Befalingsmand paa Aalborg Slot.

Hr. *Hans Lindenov* til Hundslund, R., R. R., Kgl. M. Befalingsmand paa Kallundborg.

Hr. *Jost Høg* til Giorsleff, R., R. R., Hofmester for det adelige Akademi paa Soer, Kgl. M. Befalingsmand paa Børglum.

Hr. *Christoffer Urne* til Aasmarck, R., R. R., Kgl. M. Statholder i Norge, Befalingsmand paa Aggershus.

Hr. *Key v. Ahlefeldt* til Melbech, R., Holstensk Raad, Kgl. M. Befalingsmand paa Flensborg.

Hr. *Caspar v. Buchwold* til Prombstorff, R., Holstensk Raad, Kgl. M. Befalingsmand paa Segeberg.

Hr. *Christian Pentz* til Newendorff, R., Holstensk Raad og Kgl. M. Befalingsmand paa Rensborg, Gubernør til Lyckstad.

Hr. *Dirich v. Alefeld*, R., Kgl. M. Befalingsmand til Schwabstad, Probst til Yttersen.

Hr. *Oluf Parsbierg* til Jernit, R., Kgl. M. Befalingsmand til Throndhjem i Norge.

[1]) Navnene paa de Adelsmænd, der ved de to nævnte Ridderslagninger blev Riddere, er udeladte.

Hr. *Axel Arenfeldt* til Basnæs, R., Kgl. M. Befalingsmand over Giedske Len i Norge.

Hr. *Corfitz Ulfeld* til Eggeskow, R., Kgl. M. Befalingsmand paa Møen.

Og skete Ceremonierne paa efterfølgende Vis: Der gik tvende Herolder foran med forgyldte Sceptre, derefter fulgte Rigets Marskalk og bar et stort forgyldt Sværd i en forgyldt Skede for Kongen, som satte sig paa en dertil forordnet Kongelig Trone og Stol. Udi H. Majestæts Forgemak, udi hvilken samme Solennitet skulde holdes, var forsamlet de Allerhøjeste, Høje og Velanseelige kejserl. og kgl. Ambassadører, Fyrstelige og Grevelige Personer, saa vel som og fornemme Cavallerer af al Kongeriget. Siden lod Kongen ved de tvende Herolder udraabe og for sig kalde, først *Christen Thomessøn*[1]), som og sig præsenterede og efter bevist høj Reverens tre Gange bøjede sig ned mod H. Majestæts Fødder, og faldt paa sine Knæ. Dermed slog H. Majestæt fornævnte *Christen Thomessøn* tre Gange paa sin venstre Skulder med det blotte Sværd, som Rigets Marskalk frembar, og sagde: „*Jeg slaar Dig til Ridder i Navn Faders, Søns og den Hellig Aands! Stat op Ridder!*“ Efter dette begyndte den ene Herold med høj Røst at læse ud igennem Vinduet: At den stormægtigste Fyrste og Herre, Hr. *Christian den Fjerde* etc. havde til Ridder slagen den Højædle, Strænge og Mandhaftige Hr. *Christian Thomessøn* og hannem i Ridder-Ordenen indsat. Dermed be-

[1]) Om Christen Thomesen Sehested se Side 112.

gyndte Puckenslager og Trommeter paa Pladsen at slaa og blæse. Efter de ophørte, blev samme Ceremonier med de andre i lige Maade holden og blev dermed den Morgen fuldendt.

Men ligesom i udlændiske Kongeriger Ridderne pleje synderlige Kendetegn og Løsen at føre, at de dermed fra hinanden kunde kendes og være adskilt som og de Knigts eller the Garter udi England føre et Hosebaand med saadan Devise: „Hony soit qui mal y pense", derhos en kostelig Bryst-Klenod, hvorpaa den Ridder S. Georg er afbildet; udi Frankrig nogen Tid de Riddere de Saint Esprit et gyldent Kors, de andre Cavalliers de Saint Michel i et flettet gyldent Halsbaand S. Michaels Billed hængende; i Spanien de Riddere med det gyldne Vlies en gylden Vædder hængendes i en gylden Kæde sammengjort ligesom af Jærn og Fyrsteen, med disse Ord: Pretium vile laborum; de saphoyeske Riddere og et Guld-Halsbaand, hvorudi en Ring hængte, udi hvilken er afbildet den Hemmelighed om Engelen Gabrielis Bebudelse til Jomfru Maria med disse tre Ord: „Fert, Fert, Fert".

Saa har og højbemeldte Kgl. Majestæt til Danmark sin ridderlige Ordens Brødre med et synderligt Kendetegn at begave sig ladet allernaadigst befalde, og er samme Tegn en gylden Elefant med et Slot paa Ryggen, paa Siden af Bugen Hans kgl. Majestæts Navn C 6 og paa Randen af Fodtrinnet disse Bogstaver: R. F. P., ved hvilke højbemeldte kgl. Majestæts sædvanlige Symbolum:

Regna Firmat Pietas er udtydet, og bærer de danske Riddere samme Elefant-Tegn i en tredobbelt Guldkæde paa deres Bryst i offentlig Samkvem.

Eftermiddag ved 2 slæt blev H. Fyrstelige Naade, den kejserlige Gesandt, til H. Prinselige Naade i sit Gemak henført og siden den franske og polniske Gesandt. Strax herefter blev H. Prinselige Naade ført bort af det kgl. Gemak paa den store Sal i saa Maade: Først gik foran Adelspersoner, der efter de 4 Marskalke, efter dennem fulgte H. Majestæt ved den højre [Side], Prinsen midt imellem og Hertug *Friderich* paa den venstre Side. Prinsen bar paa sit bare Hoved en af Prinsessens forærede Perlekranse besat med store dyrebare Diamanter. Dernæst Rom. Kejserl. Majestæts Hr. Gesandt midt imellem, den franske ved den højre og den polniske ved den venstre Side. Efter Gesandterne fulgte den kejserlige Gesandts Hr. Broder, Hertug *Hans* af Holsten, samt Hertug *Philip;* efter dem noch tre Hertuger af Holsten af sønderborgsk Linie, og andre Herrer, nemlig Hr. Kansler og nogle af Rigens Raad. Som de er kommen paa Salen, er de bleven staaende i samme Orden som de er opgangen.

Et got Stund derefter kom Prinsessen. For hende gik 24 Adelspersoner med Guld- og Perle-Kranse paa deres Hoveder, holdendes 24 Blus, i sort og gult Liberi. Derefter blev Prinsessen ledet af begge sine ældste Herr Brødre; og hendes Fru Moder og hendes Søster, Hertuginde til Slesvig og

Holsten, fulgte med etc. Efter dem 3 Grevinder og derefter det sachsiske, holstenske og mange danske adelige Fruentimmer. Efterat Musikken var endt, blev Prinsen og Prinsessen ledet under en Himmel, som holdtes af 3 fyrstelige og en grevelig Person; dermed begyndte Dr. *Christianus Matthiæ* en kort Prædiken af den 128de Salme, og skete strax Copulationen. Strax blev begge deres prinselige Højheder ledet til Brudesengen,[1]) hvor da Prinsessen blev Hans Prinselige Naade ved en offenlig Oration af kursachsisk hemmelig Raad *von Pannickams* i Hans Kurfyrstelige Naades Navn overantvordet, hvortil paa H. Prinselig Naades Vegne af Prinsens Marskalk *Dionisio Podevils* vidtløftig blev svaret. Derefter blev indbaaren Konfekt af 24 Adelspersoner udi skønne forgyldte Konfektskaaler og præsenteret Hans Prinselige Naade og Prinsessen samt og nærværendes Kejserlige Kongelige og kurfyrstelige Gesandter, Fyrstelige Personer og adelige Fruentimmer deraf efter deres Villie at fortære.[2]) Efter dem fulgte andre 24, som frembar allehaande Vin udi skønne forgyldte Pokaler, og hvo, der lystede at drikke, erbudet. Dismidler lod sig Musikanterne lifligen høre med nogle skønne Stykker. Derefter blev Prinsessen udi anseelig Procession, som hun blev opført, igen med 24 Blus over Pladsen til sit Gemak henledt, og siden Prinsen til sit. Dermed begyndte Kongens Liv-

[1]) Den trykte Beretning 1634: „ledt til en skøn beprydet Seng, hvorudi de begge to har nedsat sig".

[2]) Den trykte Beretning 1634: „derefter er Fruentimmeret og Adelen 36 Confectskaale og 20 store Pokaler med Lutendrank foresat".

compagni for Slottet at skyde Salve ni Gange, var og 16 store Metalstykker ved Slottet anstillet, som blev ordentlig løsnet, tilmed 37 Stykker paa Voldene og 240 paa Kongens Orlogsskibe. Om Aftenen ved 8 slet er der bleven holden Maaltid udi Prinsens Forgemak,[1]) og endt ved 12 slæt, og saa Dans paa den store Sal angangen.

Efter Dansen var endt, blev et Fyrværk antændt ved 3 slæt efter Midnat. Da gav H. Majestæt ved en Fløjte et Tegn, dermed var stillet en gloende Drage fra Gavlen paa Cancellistuen af et Vindu og fløj neder i Fyrværket, dermed blev det anstukken. Fyrværket var Fortitudo: et meget stort Billede holdt en stor Pille i sin højre Haand, noget herfra var andre Piller sat omkring, og gik de saare vel af. Var og i Jorden nedsat mange store Stykker fulde af Raketter, somme paa 33 Pund og andre Fyrsværmere, som spillede indtil der faldt hæftige Skud og Slag efter. Fyrværket i sig selv, Raketter, Fyrkranse og hvis andet forordnet var, mange tusind Raketter og udflyvendes Ild spillede overmaade ordenlig og vel, saa at alle nærværende høj og ringe Stands Personer, Cavallerer og Damer, det højligen maatte berømme, og blev det endt mod 5 slæt om Morgenen.[2])

Samme Dag var H. Kgl. Majestæt, Prinsen og Hertug *Friderich*, saa og Hertug *Philip* til Slesvig,

[1]) Den trykte Beretning 1634: hvor alle Gesandter, foruden den svenske, var tilstede, og er der drukket mange Skaaler.

[2]) Det er ofte omtalt, at en stor Del gamle Pergament-Haandskrifter, som var indsendt til Tøjhuset, ved denne Lejlighed blev anvendt til Karduser og Rakethylstre ved Fyrværkerierne. Dette kan dog drages i Tvivl og beroer vistnok paa Misforstaaelse af forskellige Forfattere.

Holsten, etc., hans Søn af Glücksborg den mindste, klædt udi en Farve af hvid Sølvstykke. — — — — — 7DE OKTOBER. — — Efter Maaltid havde Ende, blev en skøn Ballet paa den store Sal danset, hvis Indhold og Udtydning er ellers i Tryk, dog vil jeg til Undervisning kortelig noget herom berette:[1])

Først blev af Musikanternes ganske Kor spillet og sunget en Vise, udi hvilken Guderne bleve til Dans indbudne. Dermed kom den Gud Pan herfor[2]) med sine Satyrer (Skovtrolde) alle i satyriske Klæder; disse dansede en Tid hen, indtil de paa det sidste sig bort retirerede og dansede den Gud Pan ind i en Hule, hvor han fandt Dejaniram sovendes i Herculis Fraværelse, og blev af hendes Skønhed til Kærlighed optændt saa vidt, at han understod sig hos hende at ligge. I det kom Hercules, fik fat paa Pan, førte hannem om paa Dansebanen, og trakterede hannem skændelig saa som Skørlevner. Dermed blev af det ganske Kor sungen en skøn Vise, hvorudi Musæ vare lystige over den Straf, som den utugtige Pan havde faaet for sin Letfærdighed. Under Musikken kom et Bjærg herfor, hvorpaa sad de 9 Musæ ordentlig. Bjærget blev i Salen omført, indtil Gudinderne gav sig

[1]) Den omtalte Ballet var forfattet af Alexander v. Kückelsom, som havde været Dansemester paa Sorø Akademi og 1628 blev „Frøknernes Sprogmester, Regnemester og Dansør". 1635 blev han forlenet med Assens Provsti og døde 1643. Foruden „Kurzer Einhalt und Bedeutung des Ballets", Kbhvn. 1634, havde han 1633 udgivet Luthers lille Catechismus paa Latin, Fransk, Tysk og Dansk. — Carl v. Mander havde givet et „Afrids" til Balletten, og Christian IV skriver i Februar til Rentemestrene, at Bygmesteren Hans Steenwinkel havde skrevet til ham, at Balletten bekvemmest kunde gaa for sig i den nederste Ende af Salen, „men hannem blev svaret: non sutor ultra crepidam [Skomager bliv ved din Læst], han skulde ikke bekymre sig om sligt".

[2]) „herfor" er det tyske: hervor, frem.

neder og dansede alle tilhobe en skøn Dans, vendte dermed om igen til deres Parnassum eller Bjærg, hvilket retirerede sig med dem i sit Sted bag Teltet.[1])

Som Orpheus dette hørte, at de kyske Gudinder havde sig saa frydet over den utugtige Hoerkarls Straf, tænkte han igen paa sin forlorne Ægtekvinde, satte sig paa en Høj, som førte hannem om Salen, og begyndte en sorgfuld Klagevise over sin Euridice, som næsten af Plutonis Gevalt var undsluppen, med megen liflig og sød Stemme af sin Gige, at og de grumme Dyr, Løver, Bjørne og andre, samt og Træerne kom herfor og mod al naturlig Løb til Dansen blev opvækket, indtil omsider Invidia og Misgunst hannem hans Smertes Forlindring, som han deraf befandt, mishagede og Orpheo ikke længer saadant tilstedte, præsenterede sig derfor udi sin Dragt dansende paa Pladsen, og fordrede til sig alle Bacchas og Djævelinder, hvilke udi adskillige Dragter med deres Cymblers, Bækkeners og Tængers Lyd dæmpede Orphei liflige Melodi, og saa først sønderrev og dræbte de dansende Dyr og siden Orpheum selv. Disse Djævelinder gav sig strax af Banen; dermed kom 4 Engle, hvilke efter anstillet Dans bar den døde Orpheum bort. Dermed kom 3 Pantaloner,[2]) som samlede de døde Dyr og rensede Salen.

Guderne tog sig denne gruelige Gerning hart an, besluttede endrægtig af Orphei Aske en ny

[1]) Der har altsaa været et Forhæng eller Telt, hvorfra de forskellige Personer osv. kom frem, og bag hvilket de atter gik, naar de forlod Scenen.

[2]) En naragtig Figur i den gamle italienske Maskekomedie.

Verden og ny Kærlighed at bygge. Dermed kom Mercurius og viste dem det, som der saa paa [ɔ: Tilskuerne], med en meget skøn Sang. Denne var en Eunuchus eller Gilding, som vidste sin Røst overmaade vel at bruge, at man ikke uden stor Forundring maatte høre derpaa. Som den gav sig bort, hørte man af det ganske Kor en saare liflig Musik.

Dermed traadte frem en fornemmer Cavalier, [som] var Kongens Søn *Christian Ulrik*,[1]) som formedelst sin treflig Maner og sin Dans's Skikkelighed af alle blev meget lovet. Efterfulgte nogle Laster, nemlig Vellyst, Hofart og Overmod, hvilke med sine venlige Fagter beflittede sig at bringe hannem af den rette Dyd og Fromheds Vej, indtil de og endelig førte hannem fangen bort, og fik en Drage hannem at forvare.

Derefter kom Fama med sin Basun dansendes herfor og forkyndte den mandhaftige Gudinde Palladi saadant; hun førte med sig 4 Dyder: Visdom, Mandighed, Maadelighed og Retfærdighed, dræbte Dragen og reddede fornævnte Cavalier. Dermed ginge Dyderne bort, ofrede Guderne Takoffer paa et Alter, som dertil forordnet var. Efter Ofringen kom Atlas, bar en stor Verdenskreds paa sin Skulder, af hvilken Amor, som tilforn af Guderne var lovet, fremsprang og dansede alene med sit Kogger og Bue over al Maade vel, saarede den unge Neptunum og Palladem. Dermed kom Apollo heroven ned, som holdt an hos Guderne med sin liflige Stemme, at de vilde lade sig

[1]) Se foran Side 26.

befalde at være disse saarede Personer behjælpelige og overvære udi deres Copulation. Guderne kom alle tilsammen i en Sky og gav sig oven herned, dansede og tilhobe den store Ballet med saadan Skik, at *Christiani den V* og *Magdalenæ Sybillæ* Navn til bestendig Lykønskning blandt hinanden vare forenet og sammenføjet.

Dermed endte sig den skønne Ballet og derefter blev nogle Bransles[1]) danset, og dermed blev denne Dags Lyst og Fryd sluttet og fuldendt. — — — —

Beretning og Beskrivelse anlangendes Hans Kongelige Majestæts Inventioner og Optog.

Det lader sig anse, at disse Inventioner for ingen anden Aarsags Skyld er forordnede end som til den længe ønskede Freds Kærkommenheds Erindring og Stadfæstelse, og endelig faaet en Begyndelse af den skønne Pontis Silii Sprog udi sin 2' Bog:

Det bedst' man kan have Kundskab om
Er Fred og Ro med sin Rigdom.
Fred fører saa mangen Triumf alene,
Fred mon og Ufærd al formene,
Giver Ret og Dom, sin Sted og Rum etc.

Og af Poeten Virgilii II Bog af Æneiden:

Af Krig ingen Gavn og Gode mon komme,
Thi ønsker vi Fred, hin lystig og fromme.

[1]) Udgaven 1648: Swinge-Tantze.

Thi enddog udi Begyndelsen den forvildede Chaos og Formængelse paa Banen blev bragt, hvilken ved de 4 Elementers synderlige Bevægelse udi overmaade skøn Skikkelse er formeret og derefter ved Protheum, menneskelig Levnedsforandring, udi de 4 menneskelige Alderes og Complexioners Afmaling bliver fremvist, saa følger dog endelig Numæ Pompilii, den anden romersk Konges Freds Triumf, hvorudi baade Krig og Orlog, saa og den ønskelige Fred og Guds Tjeneste forholdes. Nemlig alt under de heroiske Fyrsters og Mantenadorers, Publ. Scipionis Africani og Lucii Scip. Asiatici Navne.[1])

Og var Judicererne hertil forordnede udi Ringrenden:

Hertug *Philip* til Slesvig, Residerendes til Glücksborg.

Hertug *Hans* til Slesvig, Holsten, Biskop til Lybeck.

Hr. *Christian Frijs* til Kragerup, K. M. Kansler.

Hr. *Claus Daa* til Ravnstrup, Rigens Admiral.

Hr. *Albret Skeel* til Fusing, Ridder.

Hendrich von Friese til Røthe, kursachsisk bestelter Appellat-Rettens Hopmand til Dresden.

Efter alle Tings rigtige og fulde Forordning har da H. Kgl. Majestæt samt H. Prinsl. Højhed, begge Mantenadorer, med deres Inventioner paa Amager-

[1]) Under disse Navne optraadte Kongen og den udvalgte Prins som *Mantenadorer*, hvilket i Turnerings-Kunstsproget betyder den, som har foranstaltet og indbudt til Dystløb og Turnering. Ved *Aventurier* betegnes de Adelsmænd, „som vil forsøge Kunst og Lykke" ved at deltage i disse, og *Patriner* er deres Følgesvende og Væbnere, som bar Rendestagerne eller Spærene. Dommerne (Judicererne) blev udtagne mellem de ældre og berømmeligste af de tilstedeværende Fyrster og Adelsmænd.

torv, som Ringrendens-Banen var anstillet, sig præsenteret, — fortøvendes deres Vederpart og Adventurirer.

Og fremkom H. Kgl. Majestæts

I INVENTION

saaledes:

Først 1 Puckenslaar og 10 Trommeter udi deres Liberi.

6 Maestri de Campo,[1]) hvoriblandt tvende Hertuger af Sønderborg, Hertug *Hans Christian* og Hertug *Alex Henrich* og 4 af Rigens Raad, nemlig Hr. *Chr. Thomissøn* til Tanderup, Ridder og Rigens Kansler, Hr. *Christoffer Ulfeld* til Svenstrup, Hr. *Otto Skeel* til Hammelmose, Ridder Hr. *Hans Lindenov* til Hundslund. Disse var ikke forklædte, efterdi de førte H. Kgl. Majestæts Inventioner paa, gennem og af Banen.

Derefter kom en statelig Triumfvogn eller forhøjet Bygning i en Haves eller lystig Steds Skikkelse, Arcadia ved Navn, med en springende Brønd, hvor Apollo og Pan, de Guder, og de andre Nymphæ og Hyrder sig forlystede. Der inde sad Kongelig Majestæts instrumentaliske Musikanter og spillede meget lifligt, alle klædte meget kosteligt og prægtigt. Deres Kusk var Midas eller den uforstandige Dommer, hvilken som mellem den Gud Apollinem og Pan formedelst Musikkens Skyld en falsk Dom fældede, hvorfor han og til Straf fik Æselsører. Denne Midas er i Begyndelsen paa

[1]) I Udg. 1648 kaldes de Banemestre.

denne Invention udi Momi Sted for[e]stillet, som af hans Symbolo og Sprog (ne sutor ultra crepidam) er at se, at det gemene og uforstandige Folk ikke skal dømme i de Ting, de har ingen Forstand paa. Samme Midæ Overtøj og Kjortel var af fiolbrun Taft, overslaget paa Kjortelen af brandgul Taft, havde en Prydelse og Smykke om Halsen og paa Brystet hængende Penge af Træ drejede og forgyldte; hans Ører af Træ og forgyldte. I den højre Haand en Stang, derpaa malet en Sko og der under skrevet: Ne sutor &c. Den Gud Pan sad fremmerst til, legede paa sin Pibe, havde et Par Buxer af Gedeskind, og klædt om Livet med det samme, Legemet ellers med livfarvet[1]) Lærred beklædt. Apollo sad bag, overmaade skøn klædt.

Efter denne Vogn fulgte en Rytter, kaldes Chaos, hvorved er forstanden alle Tings Forvildelse, hvilke derefter ved de 4 Elementer: Vejr [Luft], Ild, Vand, Jord er adskilte, og det skønne Firmament deraf formeret og gjort. Denne Rytter førte paa sit Hoved Solen ganske forgyldt og i sin rette Haand en stor Verdens Kugle af Træ og hul indeni, hvorpaa der med Guldbogstaver stod skrevet: Chaos; hans Dragt var af graat Lærred stoppet med Værk og malet som Skyerne.

Denne fulgte først Alphiero tilfods med et Løvehoved paa Hovedet og et langt graat Klæde hængende ved Løvehovedet, Livet var klædt med hvid Lærred malet som et Harnisk, Skørtet af blaa Lærred malet, som det med brandgule Snorer var be-

[1]) kødfarvet, samme Farve som Legemets Hud.

bræmmet, de blotte Arme og Bene var af livfarvet Lærred. Han førte et stort Skilt, hængende paa en Stang, hvorpaa var skrevet: Quatuor Principia: (de 4 Begyndelser eller Elementer) Prometheus: ignis, Ild; Uranos: aër, Luft; Thetis: aqua, Vand; Cybele: Terra, Jord. Derefter kom 4 Ryttere, den første var Prometheus, som var Deucalionis Fader og Japeti Søn, om hvilken Poeterne og i Synderlighed Æschylus i en Tragedie skriver, at han var den første, som har paafundet Ilden, og ligesom Ilden lyser gennem alting, saa holdes den for det fornemste af de 4 Elementer. Denne Prometheus havde paa sit Hoved en Krone af ganske tyndt Kobber, hans Overklæd var af lyserød Taft, Sløret af brandgul Taft, Underklæderne og Ærmerne var lysegule, forbræmmet med Snorer af gult Garn. Førte i den højre Haand en Stang, derpaa hængte et Skilt, hvorpaa var malet: Jam illustrabit omnia; ovenpaa Stangen var og Lynild, i den venstre Haand førte han et brændende Blus.

Den anden var Uranos udi en ung Drengs Skikkelse. Er saa meget af Gredsken som Himlen,[1]) hvor under Sol og Maane med Stjerner befattes og hvorved forstaaes det 2det Element, som er Luftene. Denne førte en Krone paa Hovedet af Blik med forsølvede Stjerner, hans Overklædning var af blaa Taft, overmalet med Sølvstjerner, Ærmerne og Underkjortlen lys Fiolfarve. Zodiacus eller de 12 Tegns Cirkel, hængendes om Livet, var af tyndt høvlet Træ med de 12 Tegn derpaa malet. I hans

[1]) Meningen er at Uranos oversat fra Græsk betyder Himlen.

højre Haand en Stang, derpaa et Skilt, hvorpaa var malet Solen, Maanen og Stjerner med Guld, Grunden lyseblaa; under Skiltet hængde en Tavle, derpaa stod skrevet: In motu immotus.

Den tredie var Thetis udi en Kvindepersons Skikkelse, denne var Nerei Daatter og Achillis Moder, af Hedningerne holdt for en Gudinde over Havet. Ved hende er og Havet forstanden, og holdt for det 3die Element, som er Vand. Samme Thetidis Hoved var af Strandskaller, gjorte af Træ, Sløret derpaa hængende af blaa Taft, Overtøjet af lys, søgrøn Taft med hvide Snore skrammereret, Underkjortlen af Sølvfarve. I den højre Haand en Stang, derpaa et Skilt, hvorudi var malet en Brønd af Graasten. Brønden var søgrøn, paa Tavlen var skrevet: motu clarior.

Den fjerde Rytter var Cybele udi en Kvindepersons Skikkelse. Denne er af Poeterne holdt for at være alle levende Kreaturers Moder, ved hvis rige og runde Gaver den ganske menneskelige Slægt bekommer og har sin Sustentation og Næring, idet hun altid det ganske Aar igennem giver megen herlig og ny Grøde af sig, hvorfor hun med al Ret maa føre sit Symbolum, som her nedenfor er at se, og billigen gives det Elements Navn og kaldes Terra.

Denne Cybele havde paa Hovedet en Krone af Papir, malet som en Stad. Overklæderne var af Fæliemort[1]) eller umbrafarvet Taft, hvorpaa var

[1]) faille fr. et Slags Silketøj. Fillemot betyder en brungul Farve, engelsk filemot, fransk feuille morte.

malet grønne Blade og Urter. Underkjortlen sort med grønne Snore skrammereret. I Haanden en Stang, paa hvilken oventil var alle Slags Blomster. Paa Skiltet var malet: Cornu copiæ med allehaande skønne, vellugtendes Urter, Blomster og Frugt. Hornet var graastensfarvet og Grunden brun, paa Tavlen var skrevet: semper matura.

Herefter to tilfods, den ene med en Krans paa Hovedet af Blomster og grønne Urter, hans Overtøj var af purpurfarvet Taft, Under-Rocken var brandgul. Bare Ben, og Arme livfarvet, Støvlerne hvide. Han førte en Stang med et Skilt paa, hvorudi var malet Solens Opgang og der under skrevet: Post nubila Phoebus; under Skiltet en Tavle, hvorpaa var skrevet: Dies [Dag], ovenpaa Stangen var Solen. Den anden førte iligemaade en Krans paa Hovedet af Halvmaaner, hans Overtøj af sort Taft, Underkjortlen af mørk Fiolbrun; denne førte og en Stang, hvorpaa stod Maanen. Udi Skiltet var malet en Ugle, der sad paa en Bog og holdt i sin ene Klo et brændende Lys, og der under skrevet: In nocte consilium, givendes tilkende, at man med Raad ikke skal være for hastig. Udi en anden Tavle var skrevet: Nox [Nat].

Herefter 2 Ryttere, den første hed Phantastes, af Maanens Natur, som gemenlig af Maanens Regering og Nattedrømme fremkommer, synderlig udi dem, som til alle Slags Nyt er genegne og Lyst har, og derfor som denne i alle Ting er phantastisk, saa er og hans Symbolum ligesaadan, som siden er at se. Huen, som han havde paa Hove-

det, var gjort af livfarvet Klæde, Sløret af søgrøn Taft, hvilke begge med Bjælder var omhængt. Trøjen var med store Skød og livfarvet Taft, Vingerne paa Ryggen af hvid Canefas[1]) og malet med Øjne, Buxerne af grøn Taft, Camesolen af hvid Lærred. Denne førte i den rette Haand en Stang, paa hvilken var en Flaggermus, udi Skiltet stod skrevet: Alamodo, udi Tavlen: Phantastes. — Den anden Rytter hed Alder. Denne, enddog han sig erindrede, hvad han for mange Aar siden havde havt for Lejlighed, saa forundrede han sig dog højlig, at alting er saa forandret, raaber derfor højt: „O, en underlig Tid! O, verklige[2]) Sæder!" Formente mulig at finde en bedre Forandring, men (desværre) fandt tvertimod. Dennes Hue, som han havde paa Hovedet, var af Blik med hvid og sort Taft overdragen, Sløret, som hængde ned fra Huen, var sort Lampers,[3]) Overtøjet af sort Taft, Underkjortlen af graa Klæde med hebraiske Bogstaver og Ærmerne af graa Klæde. Han førte udi sin rette Haand en Stang, hvorpaa stod et Timeglas med tvende Vinger. Udi Brædtet var skrevet: Alder, udi Skiltet: O tempora, o mores! Udi den venstre Haand havde han en Bog.

Efter denne fulgte en Triumfvogn udi store brusende Havbølgers Skikkelse. Fortil sad Triton, en Havgud, Neptuni Søn og Trommeter, denne var meget stor og til Navlen at se som et Menneske.

---

[1]) Canevas var et Slags Tøj af Hamp og Bomuld. — Camisol betyder Livstykke.

[2]) verklige = sælsomme (Kalkar).

[3]) lampas fr. sort stormynstret og flerfarvet kinesisk Silketøj.

Fra Navlen havde han en Hale, et Marsvins Stjært ikke ulig. Hans Haar var udslaget ned paa Ryggen og (han) havde et Horn i Munden. Der udi gik en Trommeter, som blæste af en Trommet ligesom Triton havde blæst i sit Horn.[1]) Paa hans Hale sad Proteus, en Mester for al Forandring, det store vilde Havs Søn, havde Nøglen til Søen, og en Begynder til alle naturlige Ting, fornemmelig fremmed Skabning, kan derfor ikke ubillig lignes ved det Dyr Chamæleon, hvilket Dyr skal forandre sin Farve altid, som Plinius siger i sin 8de Bog. Dette er en Afmaling paa vort Levneds Forandring her paa Jorden, uden hvilken Forandring intet er bestandigt i denne Verden, som i de fire efterfølgende Vogne er at se og forstaa. Denne Protheus havde paa Hovedet en Krans, som var af grøn Løv og Strandskaller og klædt om Kroppen med Kalveskind. Førte i den højre Haand en Stang, derpaa hængte en Fane, hvorpaa var skrevet: Protheus, udi Skiltet det Dyr Chamæleon. Paa Brædtet var skrevet: Cunctas mutatur in horas, det er: Hun forandres hver Stund. I den venstre Haand førte han et stort Træ, hvorpaa hængte en forgyldt Nøgle af Træ i et blaat Baand.

Nu fulgte 4 Triumfvogne som betød den menneskelige Alders fire Tider, som er: Pueritia, Adolescentia, Virilis Œtas, Senectus.

Den 1STE TRIUMFVOGN. Den første Vogn var currus juventutis, Barndommens Triumf. Paa denne

[1]) Udg. 1648: — — „Es war ein Mensch darunter verborgen, der bliess auf einer Trompeten."

havde de 2 skønne Stjerner Castor og Pollux, som er søfarende Folk deres Patron, Kommando og Regiment. Disse 2 var unge Drenge, Brødre, og klædt paa ens Maner. Paa Hovedet førte hver en forgyldt Stjerne af tykt Pap gjort. Deres Overkjortel var grøn, derover førte de et bredt blaat Slør hængende over den ene Skulder. Armene og Benene var overdragne med livfarvet Lærred, den ene havde i Haanden et Træanker, anstrøget med Jærnfarve, den anden førte en Stang, paa hvilken var skrevet: Fallimur ignotis, givende tilkende, at Menneskene tidt og ofte bedrages, formedelst de Ting de ikke kende. For paa Vognen sad den Gudinde Hebe, Junonis Daatter; denne har i fordum Tid, som Homerus melder i sin 4de Bog om den trojanske Krig, været en Skænkerinde for Guderne, siden til en Tilsynsmand og Forvalter over Ungdommen udvalgt. Samme var en liden Pige, hvis Hoved var prydet med Blomster, hvorpaa var en liden lukket Krone. Overklædet paa Bryst og Skuldrene, indtil halvt over Axlerne, af livfarvet Taft, Underkjortlen af lyseblaa Tøj, Sløret askefarvet. Hun førte i Haanden en Sølv-Skænkekande, og i den anden Haand en svarret[1]) Skaal af Træ og forsølvet. Midt udi Vognen sad den ædle og forstandige Dreng og Romer Papyrius triumferendes, hvilken udi sine unge Aar har været et Lys for andre unge Drenge. Er og derfor denne Vogn lignet med Vaaren, den første Tid om Aaret og kaldet Prima veris. — Denne Papyrius førte paa

[1]) drejet.

Hovedet en Laurbær-Krans og udi Haanden en Oliegren. Kjortlen var rød som en Kappe, og hængte paa den ene Skulder. I den anden Haand havde han en Bog, Ærmerne og Knæerne var livfarvede. Bag paa Vognen stod en Stang, hvorpaa var en Fane, derpaa stod skrevet: currus juventutis, udi Skiltet stod: juventus candore, Ungdommen kendes af sin Oprigtighed. Kusken var udi hvide Klæder med grønne Snorer, Kjortlen som Kuskes, dog noget længer.

Den 2DEN TRIUMFVOGN. Paa den Vogn, som kaldtes currus adolescentiæ eller Ungkarls Vogn, præsiderede og sad Juno bagpaa, som var Saturni Dotter, Jovis Søster og Gemahl. Denne Juno var af Hedningene dyrket og holdt for Ægteskabs Gudinde. Hun havde paa Hovedet en Guldkrone med et hvidt Slør af Lampers, i den ene Haand et Spir med en Ring ovenpaa. Hendes Kaabe af gul Taft, Trøjen og Brystet til Knæerne af blaa Taft, Underkjortlen brandgul. Fremmerst paa sad Hymæneus, den Gudinde Veneris Søn. Denne er for sine lyksalige Giftermaal blandt Hedningene udi Brylupper som en Gud paakaldt, havde paa Hovedet en Krans af Roser og Blomster. Kappen var af grøn Taft, Trøjen askefarvet, Ærmerne og bare Ben af livfarvet Taft, udi den ene Haand havde han en rød Haanddug, i den anden et brændende Lys. Midt i Vognen sad den ædle Romer Thalassus som en Triumfator og Sejrvinder, hvilken udi de sabiniske Kvinders Røveri og Bortførelse blev en overmaade skøn Jomfru af en Soldat til-

ført, hvilken han siden ægtede. Hvoraf det er kommen, at man siden udi alle Brudefester har ønsket Ægtepersoner Thalassi hans lykkelige Fremgang. Er derfor ikke ubillig holdt for den anden Tid om Aaret, som kaldes Æstas eller Sommeren. Denne Thalassus var klædt paa romersk Vis med forsølvet Hjelm og Fjerbusk derudi. Hans Kappe var blaa, Trøjen askefarvet, Arme og Ben livfarvet. Han førte i Haanden en Stang, hvorpaa udi et Skilt var malet 2 Blus overkors, og derunder skrevet: Uruntur face mutua. Jomfruen havde paa Hovedet en hvid Fjer, hendes Overklædning var af hvid Taft, Underkjortlen var blaa, udi Haanden førte hun en grøn Krans. Foermanden[1]) var klædt udi brandgul Klæde som Phantastes. Bag paa Vognen var en Stang, derpaa en Fane, hvorpaa var skrevet: currus adolescentiæ. Paa et Skilt stod: Adolescentia amore.

Den 3DIE TRIUMFVOGN. Nu fulgte den 3die Menneske-Alder, paa den 3die Vogn, som kaldes currus virilitatis eller Mandelighedens Vogn. Øverst derudi sad Hercules, med hvilken alle heroiske og mandhaftige Personer ikke ubillig kunde lignes. Denne Hercules var klædt udi livfarvet Lærred, havde et rødt Skørt, paa Hovedet et Løvehoved, hvorved var hæftet en Oxehud, som var kastet om hans Liv. Udi den venstre Haand og paa Skulderne førte han en stor Kølle, hvormed han havde dræbt Løven, i den højre Haand en Stang, hvorpaa var malet udi et Skilt en Elefant, bæ-

[1]) Kusken (Fuhrmann).

rendes et Taarn med Krigsfolk og derunder skreven: Nec onus gravabit. For paa Vognen sad Fama, som med sin Snarhed forkynder mandhaftige Personer deres Gerningers Ære og Berømmelse med et udødelig Navn i den ganske Verden.

Denne Fama var gul klædt, havde i den højre Haand en Sølv-Trommet, hvorpaa hængte en blaa Fane, overmalet med Øjne og Ører; udi den venstre Haand en anden Trommet, sort anstrøgen. Vingerne havde hun af stiv Pap gjorte.

Midt i Vognen sad den triumferende, berømmelige og mægtige romerske Krigs-Fyrste Paulus Æmilius, som sig i sin bedste Alders Tid har ingen Umag eller Besværing ladet fortryde til sit Fædrelands Nytte og Gavn. Derfor ikke ubillig ved Høsten, den 3die Tid om Aaret, lignes kan. Og kaldes paa Latine Autumnus.

Denne Paulus Æmilius førte paa sit Hoved en Sølvhjælm med en rød Fjerdusk udi. Kappen var af rød Klæde, Livet og Banderolen af askefarvet Taft, Skørtet af rød Klæde, Arme og Ben af livfarvet Lærred. Udi den højre Haand havde han en Stridshammer. Bagpaa Vognen var en Stang, derpaa en Fane, hvorudi var skrevet: Currus Virilitatis. Paa Skiltet stod skrevet: Virilitas labore. Foermanden var klædt udi røde Klæder med gule Snorer paa.

Den 4DE TRIUMFVOGN. Siden var den fjerde og sidste Menneske-Alder eller den gravitetiskærværdige og fredelskende Alder, paa den Vogn, som kaldedes Currus Senectutis.

Paa denne Vogn præsiderede Concordia eller

Samdrægtighed, hvilken med sine endrægtige og fredsommelige Gerninger alle Ting med Overflødighed fremførte. Hendes Kappe var af blaa Klæde, Klæderne grønne, Hænderne af livfarvet Lærred. I den rette Haand førte hun en Stang, derpaa hængde et Skilt med Opskrift: Bella gerant alii. I den venstre Haand Cornu Copiæ, hvilket var graa anstrøget.

Fremmerst paa Vognen sad Tempus eller Tiden, en synderlig Befordrer og Patron, ved hvilken alle Vildfarelser og Genvordigheder kunne bilægges. Denne Tempus var klædt med en Kjortel af graa Klæde, Benene var af livfarvet Lærred, Vingerne af Pap. I den højre Haand havde han et Timeglas med tvende Vinger. I den venstre Haand og paa Skuldrene en Hølé.

Midt i Vognen sad Kejser Augustus, under hvis fredsom Alder og Regiment vor Frelser Jesus Christus har sig ladet føde til Verden. Denne Kejser er for sin ærværdige, høje og anseelige Alder og Forstand baade udi Krigs- og Freds-Tider med guddommelig Ære og for en Gud holdet og dyrket, kan derfor billig for den 4de Tid om Aaret, som er Hyems eller Vintren, holdes.

Kejser Augustus havde paa Hovedet en grøn Laurbær-Krans. Hans Underkjortel var af tannetbrun[1]) Taft. Overkjortlen af violbrun Taft, Arme og Benene med livfarvet Lærred. Udi den højre Haand førte han en Stang, hvorpaa stod en Ørn, udi den venstre Haand en Oliegren. Bagpaa Vog-

[1]) tanetbrun, rødbrun.

nen var og en Stang, hvor ovenpaa var en Fane, derpaa skrevet: Currus Senectutis. Paa Skiltet, som hængde derpaa, stod skreven: Senectus honore.

Foermanden var klædt udi fiolbrun Klæde med brandgule Snorer.

Hermed fulgte Jani Tempel, var stort og som en Kirke bygget. Hun var kaldet Templum Jani Bifrontis, som var udi stor Anseelse og Ære hos de gamle Romere som den, der havde lært dem Skibsfart og Jordens Dyrkelse, af denne Aarsag. Han havde Ansigt for og bag paa Hovedet, at give tilkende, at han erindrede sig saavel de forgangne Ting som de tilstundende, hvorfor og Januarius, den første Maaned, har sit Navn af hannem, som ser baade i det forgangne og tilkommende Aar.

Dette hans Tempel var bygget og stod til Rom og kaldtes Freds- og Krigs-Tempel, fordi man udi Krigstider, saa længe som Krigen varede, lod Templet staa aaben. Naar der var gjort almindelig Fred, saa har de lukket det til. Hvilket er sket én Gang udi Numæ Pompilii Tid, tvende Gange udi Kejser Augusti, at den er bleven tillukket, under hvilken sidste Tillukkelse vor Saliggørere er født. Og for den Aarsags Skyld opført mellem disse tvende fredsommelige Potentater, Kejser Augustum og Numam Pompilium. Udi dette Tempel var 12 Musikanter, som med deres liflige Musik holdt Jani Frydefest. For Døren stod Janus Bifrons selv med Nøglen.

Denne Janus havde en Krone af forgyldt Pap. Hans Overkjortel var af grøn Klæde, Underklædet og Armene af Filemot. Nøglen, som han i den

højre Haand førte, var af Træ og forgyldt. Udi den venstre Haand havde han en Stang, derpaa var malet en flyvende Due med en Lavrbærkvist i Munden. Paa Skiltet stod skrevet: Placita prænuncia. Paa Fanen stod: Janus. Foermanden var udi grønne Klæder med hvide Snorer.

Nu fulgte den politiske Vogn. Paa denne commanderede den Gudinde Minerva, eller en Moder til alle Slags Kunster, Visdom, Skarpsindighed og Tapperhed, udsprungen af den Gud Jovis kloge Hoved og Hjerne. Hun havde paa Hovedet en forsølvet Hjelm, Ærmerne var af livfarvet Taft. Udi den højre Haand førte hun en Stang, hvorpaa var malet en Arm med et Sværd og en Bog nedenunder liggendes. Udi Skiltet stod skrevet: Lex regit & arma tuantur. Paa den venstre Arm havde hun et Skjold. For paa Vognen sad en Vestal-Jomfrue, hvorved Guds-Tjeneste gaves tilkende, udi hvis Selskab Minerva sig havde givet, efterdi Gudfrygtighed og Forsigtighed udi ret Politie ikke lettelig kunde være hinanden foruden.

Denne Vestal-Jomfrues Kjortel var af graa Klæde, Sløret af sort Lampers, Ærmerne af hvidt Lærred. Udi den højre Haand førte hun et brændende Blus. Udi den venstre Haand en Bog.

Midt udi Vognen sad den højforstandige og mandhaftige Konge Numa Pompilius. Denne Konge har efter sin Maner først forbedret og fornyet Guds-Tjeneste. Siden har han gjort Skilsmisse paa Himmelens Løb, og Aaret, som tilforn ikkun i 10 Maaneder [var], har han udi 12 Maaneder beskikket,

som vi endnu holder det paa denne Tid, har indsat Præster efter den Vis og indviet og helliget disse Vestal-Jomfruer til Tjenesten. Udi Krig har meget lovligt bedrevet, dog endelig som en forstandig Herre har han holdt den ønskelig Fred yppermere end Krig og tillukket Jani Tempel. Hvorfor han og vel var værd at føres paa Banen, alle Fyrster og Herrer til Exempel og Eftersyn.

Samme Numa Pompilius var klædt med en Purpur-Kaabe af Atlask ned til sine Knæ. De inderste Klæder var af rød Taft, Bryst og Halværmerne med Banderolerne af sølvfarvet Taft. Udi den højre Haand førte han en Palmegren, udi den venstre Haand en Tavle, hvorpaa var malet Sol og Maane og allehaande geometriske Figurer.

Bag paa Vognen var en Stang, derpaa en liden Fane med dette Skrift: Currus politicus. Paa Skiltet stod: Institutio politica a Numa Pompilio. Foermanden var med blaa Klæder beklædt, med hvide Snorer besat.

Derefter kom 4 Patriner med Mantenadorers Principal-Tegn, Skjolde, Vaaben etc. som efterfølger. Disse 4 havde Kapper af brandgul Atlask, Arme og Ben vare af livfarvet Taft, Bryst og Ryggen af sølvfarvet Taft, Skørtet af blaa Taft. Fanerne, de førte, af blaa Taft og derudi malet Sol og Maane.

Nok 2 Alfieri eller Fænnikdragere, som de Romere plejede at have, den ene med Navn Imaginarius, hvilken viste Øverstens Contrafej og det Romerske Folks Navn: S. P. Q. R.: Senatus Populusque Romanus; den anden Aquilarius, udi

Skiltet en Ørn. Herefter 2 amazoniske Armigeri eller Vaabendragere. Den første havde den første Mantenadors Symbolum malet paa et Skilt, med denne Opskrift: Instantia nubila solvet: at Solen med sit frydefulde Ansigt fordriver alle mørke Skyer, saa og vilde denne Mantenador med sin Nærværelse afvende al Fare og Modgang.

Denne havde paa sit Hoved en forgyldt Hjelm med en brandgul Fjerbusk, og derpaa en liden Krone af Guld. Brystet og Rygstykket var sølvfarvet, Overskørtet brandgult, Underskørtet blaat. Fanen, som han havde i Haanden, var af blaat Damask, derpaa var Solen malet. Paa Stangen var en anden Fane, derpaa skrevet: Thales.

Den anden amazoniske Vaabendrager førte den anden Mantenadors Symbolum, malet paa et Skilt med denne Skrift: Speranti aspirabitur. Det er: at Maanen med sin kærkomne Nærværelse bliver taget imod af Solen og har sit klare Skin og Glans af hende. Denne havde paa Hovedet en Hjelm, var forsølvet med en blaa Fjerbusk, Livet og Ryggen af sølvfarvet Atlask, Overskørtet af blaa Atlask, Underkjortlen hvid. Fanen, han førte i Haanden, af blaa Damask, og derpaa malet Maanen.

Herefter fulgte begge Mantenadorerne, H. Kgl. Majestæt og H. Prinsel. Naade.

Disse tvende Cavallerer præsenterede sig under disse tvende ypperlige Heltes Publii Scipionis Africani og Lucii Scipionis Asiatici Navne. Thi ligesom disse har lagt Vind paa at efterfølge hinanden udi Dyd og Mandighed, saa er det og aaben-

bart, at disse 2 Mantenadorer deres patriis virtutibus meget efterstræber, og i mandelige og tapperlige Gerninger deres Forfædre langt skulle overgaa.

H. Kgl. Majestæt havde paa sit Hoved en forgyldt Hjelm med en flyvende Drage ovenpaa. Hans Klæder var af Gyldenstykke og Bliant,[1]) paa romersk Maner beklædt. Udi den højre Haand førte han en Regimentstok,[2]) hvilken H. Kgl. Majestæt forvexlede med Spæret, saa ofte H. Majestæt til Ringen skulde rende.

H. Pr. Naade havde paa Hovedet en Lavrbærkrans. Hans Klæder vare Gyldenstykke og Bliant. Udi den højre Haand førte han en forgyldt Pil, hvilken hans Prinselige Naade forvexlede med Spæret, naar hans Naade skulde rende til Ringen.

Herefter 2 Patriner med deres Corneter[3]) og Rendetegn, hvorudi var malet tvende Løve-Fødder, som med deres Rammer[4]) fattede et Sværd med denne Overskrift: Fortiter, det er: Mandelig, hvorved Ærens Krone skulde erlanges.

Disse tvende Patriner havde paa deres Hoved forgyldte Hjelme. Fjerbuskene brandgule, deres Kapper af brandgul Taft. Skørterne af blaa Taft, Livet og Brystet sølvfarvet, Støvler af hvid Læder, brandgul malet, den enes Fane han i Haanden førte af brandgul Damask, den anden Fane af hvid Damask.

[1]) Gyldenstykke og Bliant er Silketøjer med indvævede Blomster eller Figurer i Guldgrund.

[2]) Ved Regimentstok maa forstaas en Kommandostav.

[3]) Cornet, et lille Splitflag eller Standart.

[4]) Ramme = Klo.

Nok 2 adelige Patriner med Rendespær, hvis Hjælme var forsølvede, med blaa Fjerbuske. Deres Overkapper af blaa Taft. Skørtet af brandgul Taft. Livet og Brystet med Halværmer af Sølvfarve. Arme og Bene af livfarvet Taft. Støvlerne af hvid Læder og blaafarvet.

Nok 2 Patriner med Rendespær, klædte ligesom de to første.

2 andre med Rendespær klædte som de Adelspatriner.

Disse skulle altid ride udi næsthosværende Bane, naar deres Herrer rende til Ringen og Spæret af dem tage.

Dermed fulgte 2 Rende-Heste. Deres Hoveder, som dem trak, var prydede med Laurbærkranse, den enes Kjortel af brandgul Taft med røde Støvler, den andens Kjortel af blaa Taft med hvide Støvler, Arme og Bene af livfarvet Taft.

Herpaa fulgte andre adskillige Mantenadorer Rendeheste.

Til Beslutning fulgte et skønt, stort Skib.

Paa det, det nu med Guds Hjælp kunde gaa efter det Ord: Nunc felicitet omnia, og Finis coronat opus, da er et skønt stort Skib bleven opført, ligesom det af en stor og farlig Rejse var hjemkommen i en ønskelig Havn, dér sig med sine Venner og Udreder at glæde. Herpaa sad Mercurius, hvis Overtøj var af gul Taft. Inderklæderne paa Armene og Bene af blaa Taft. Hatten, han havde paa, var grøn med tvende Vinger af Pap og forgyldte. I den højre Haand en

Trommet, i den venstre en Stav af Træ og malet. Nationer og Landskaber sad midt udi. Bagtil sad Købmandskab, som havde paa Hovedet et lidet Skib. Overkjortelen med halve Ærmer af grøn Taft. Underkjortelen og Ærmer af fiolbrun Taft. Pungen, som han i den højre Haand førte, var forsølvet, Haandfanget paa Pungen var forgyldt.

Dette Skib havde 2 udslagne Sejl. Udi et stod Fortuna malet, i det andet Neptunus, en Gud over Havet efter Poeternes Digt. Og drog samme Skib 3 Heste, som vare forklædte ligesom de havde været forskrækkelige Havdyr. Foermanden var klædt udi søgrøn Klæde med hvide Snorer, havde paa Hovedet en blaa Baadsmands Hat.

Hermed er betydet, at intet Land eller Kongerige har alle Slags Varer og Brug; men at man af andre Lande maa hente hvis de fejle og ikke kan undvære dennem. Hvoraf er at se, at Skibsfart udi politisk Handel er en synderlig Maade og Greb at gøre Herrer og Undersaatterne rige, som udi Mercaturæ Symbolo er at se med denne Incription: Virtutis fortuna comes: Lykken en Dyds Stalbroder.

Naar den Mercurialiske Forstand saaledes er med Dyd beprydet, saa har den Lykken til Stalbroder, thi den har godt at danse som Fortuna spiller for; og efter det gamle Ordsprog, det er godt at ro, naar Sejlene drager med. Saa kan Undersaatterne ikke noksom takke Gud, som sidder under en fredelskende Potentat, at de kan drive

deres Handel og Vandel, Næring og Bjæring udi god Ro, og det uden al Fare nyde og beholde.

Derfor maa vi billigen allesammen af Hjærtens Grund bede og paakalde Guds store Barmhjærtighed, at han vilde Kgl. Majestæt, under hvis Beskyttelse og Beskærmelse vi og her i Kjøbenhavn hidindtil har brugt vor Næring og Købmandsskab udi god Fred, og den samme uden al Fare og Skade har beholdet, altid med et lyksaligt Regiment til Liv og Sjæls Velfærd længe lade leve og under sin Beskyttelses og Beskærmelses Vinger fra al Ulykke og Fare opholde, for sin allerkæreste Søns Jesu Christi Skyld.

Efter at disse Mantenadorers Optog og Inventioner i forberørte Maade var førte gennem Skrankerne, holdt de ved Enden af Rendebanen at undfange Adventurerernes Tilkomst.

II INVENTION

De første Adventurirer[1]) var Prinsessens Hr. Brødre, begge Hertuger af Sachsen, med 4 andre Cavalerer. Denne Invention blev opført ved 6 af Kongens Trommetere og de 4 Maestri di campo, Banemestre.

Derefter: 4 sachsiske Trommeter i hvide Klæder paa hvide Heste.

[1]) Udg. 1648 kalder dem: Erkühner.

6 Patriner i hvide Klæder paa hvide Heste.

Den Gudinde Pallas, kostelig udklædt paa en hvid Hest.

Fulgte: En Triumfvogn, prægtig udstafferet og prydelig besat, fuld af allehaande Krigsrustning, med Bøger, Scepter og Krone, betydende: at al Ulykke i Stater og Kongeriger i Krigs- og Fredstider lettelig ved den Gudinde Palladis Hjælp kunde afvendes og modstaaes.

Efter Vognen fulgte: 6 Musikanter i hvide Klæder paa hvide Heste og 4 Lakajer i hvide Klæder, begge Hertugerne, og saa: 4 andre Cavalerer, alle i hvide Klæder paa hvide Heste. 6 hvide Bi-Heste[1]) blev ført af 6 Tjenere i hvide Kjortler.

I denne Invention var 31 snehvide Heste.

III INVENTION

Som forrige Invention ved 6 kgl. Trommeter og Maitres du camp var afført, kom Hertug *Frederik*. Kongens Søn, hvis Invention blev som forbemeldt opført.

Derefter kom en Triumfvogn, gjort som et stort Fuglebur, hvorudi sad som den mægtige tyrkiske Kejser Bajazethes slagen i en Jærnlænke.

Efter den: en stor Elefant, førte paa sin Ryg et Taarn, hvorudi stod 4 Musikanter med Skalmejer i tyrkiske Klæder.

Derefter: Tamerlanus, som førte Bajazethem fangen om i Fugleburet. Denne var Hertug *Frederik*.

1 Patrin i tyrkisk Dragt, 3 Lakajer i lige Dragt.

[1]) Ved Biheste forstaaes Haandheste.

Efter dem: 2 Cavalerer *Christian Ulrik* og *Hans Ulrik.*[1])

2 Patriner i tyrkisk Dragt. 2 Biheste.

IV INVENTION[2])

Denne førte Rigens Raad og blev fremført ved Hr. *Jørgen Urne*, Rigens Marskalk, Hr. *Frederik Ritz* [Reedtz] til Tygestrup, Ridder *Falk Giøe Falksøn* til Brodskov, *Fr. Urne* til Brentved, *Sigvard Urne* til Reerup, *Ventzel Rothkirk*, Befalingsmand paa Antvorskov og 6 Trommeter; thi de to Hertuger af Sønderborg førte alle fyrstelige Personer gennem Skrankerne.

Først kom: 4 Personer tilfods i adskillig Dragt i Skik som de 4 Tider om Aaret, de bare Skjolde paa den venstre Arm; der stod paa med forgyldte Bogstaver: Ver, æstas, antumnus, hiems!

Derefter Thronus Veneris eller Veneris Bjærg, som blev draget af 4 Heste, ginge lige ved hinanden. Paa Bjærget sad 7 hvidklædte smukke Drenge, som sjunge meget liflig en Sang, hvilken og disse smaa Drenge kastede ud blandt Folket.[3])

Efter Bjærget fulgte En, som sad paa et gruligt Havdyr.

Derefter: En skøn Triumfvogn, hvorudi sad den Gudinde Venus, holdt et brændendes Blus i sin

---

[1]) Se Side 26.

[2]) De fleste af de efterfølgende, som Deltagere i Processionen, Ringrendingen og Dystridtet nævnte Adelsmænd, havde tjent eller tjente i Kongens Gaard som Kammerjunkere, Hofjunkere eller Kancellijunkere og var godt kendte af deres Samtid; nogles Navne er i vor Tid ret ubekendte, men helt korrekt er er de iøvrigt ikke anførte.

[3]) Udg. 1648 har Sangen aftrykt.

højre Haand, i den venstre et brændendes Hjærte. Fremmerst paa Vognen var en Svane, hvorpaa sad et dejligt Barn, som var Cupido.

Efter den Vogn: 6 Adventurirer, førte i Hænderne en Stav, ovenpaa var et brændendes Hjærte udskaaret og rødt anstrøget.

6 Biheste trukne af 6 smaa Drenge.

6 Patriner.

V INVENTION

Denne førte Hr. *Albret Skeel* til Fusing, Ridder, Hr. *Christian Thomissøn* til Tanderup, Ridder, Hr. *Tage Thott Ottesøn* til Eriksholm, Hr. *Otto Skeel* til Hammelmose og var om samme 4 Monarker de 4 Dyr, som Daniel Prophet saa i en Drøm, bleve først indførte et efter andet. Det første ligesom en Bjørn. Det andet som en Løve, havde Vinger som en Ørn. Det tredie som en Parder, havde 4 Hoveder og 4 Vinger. Det fjerde var gruelig og forfærdelig, havde 10 Horn.

Efter Dyrene kom en Pille, hvorpaa var gjort en stor Verdens Klode, ovenaf gik en Røg og Ildslue. Pillen blev baaret af et Menneske, som var derinden udi, og med Hjul, som var indentil gjort, fremskudt.

Denne fulgte 4 Patriner.

Derefter 4 Monarker, nemlig: Ninus, Cyrus, Alexander Magnus, Julius Cæsar, meget prægtigt klædte, enhver efter Landsens Maner og Skik, som de regerede udi. 4 Biheste.

VI INVENTION

Den førte Hr. *Tage Thott Andersen* til Duege, Ridder, *Hendrik Rammel* til Bækkeskov, *Iver Krabbe Tagesøn* til Jordberg, *Christian Below* til Engelstedgaard, og var først 5 forklædte Musikanter tilfods med Skalmejer.

Derefter en skøn Triumfvogn, hvorpaa Dyderne sad. Efter denne en anden Triumf-Vogn, hvorpaa sad Vellyst med sin Leg og Tidsfordriv; midt udi den Dronning Pecunia (Penge), som kastede Penge blandt Folket, gjorte af Blik og Kobber.

Dernæst 4 Patriner. 4 Adventurirer, alle i overmaade skøn tyrkisk Dragt. 4 Biheste.

Men efterdi Aftenen kom, kunde efter denne ikke andre fremføres, hvorfor [de] Herrer Mantenadorer begav sig af Banen i den Orden de opkom.

14DE OKTOBER lod sig H. Kgl. Majestæt, saa og H. Prinsel. Naade, som begge Mantenadorer med deres Inventioner finde paa Pladsen igen om Morgenen ved 8 slæt.

VII INVENTION

Strax derefter kom Hertugerne af Sachsen frem med en anden Invention af Berggeseller. Disse blev anført af 6 Trommeter og 4 Maestri di campo ligesom forrige Dag.

Derefter 4 sachiske Trommeter til Hest udi Berggesellers Dragt. 6 Patriner i lige Dragt.

2 Berggeseller tilfods, som bar et meget skønt stort Metal, som af et Bjærg var udgravet.

Disse fulgte 10 Berggeseller, som sjunge deres sædvanlige Bjærg-Viser med 4 Stemmer.

Begge Hertugerne.

4 andre Cavalerer, alle i Berggesellers Dragt og skønt forsølvede amalerede [ɔ: emaljerede] Øxer i Hænderne.

Nok 4 Lakajer i lige Dragt. 3 Berggeseller med Hjulbører. 8 Biheste.

VIII OPTOG

Dette førte *Niels Krabbe* til Skellinge og *Otto Thott* til Næs, og var det om Hercule og sin Kvinde Omphale.

Først kom Mercurius tilfods.

Dernæst 2 Musikanter til Hest, vel udklædte, den ene med en Luth, den anden med en Fiol. 2 smaa Drenge ledede Hestene og sjunge overmaade liflig til Spillet.

Dem fulgte Triumfvognen, hvorudi sad Hercules og sin Kone Omphale; Phæbus og Luna ledede Hestene for Vognen. Omphale førte Herculis Kølle i sin Haand; han maatte sidde med hendes Rok og spinde derpaa. Førte hun og i en Strikke bag ved Vognen de fornemste Stater i Verden, den gejstlige, verdslige og Husstand, den ene som en Munk, den anden som en Soldat, den tredie som en Bonde, givendes tilkende, at Kvinder har Regimentet overalt, eller og alle Stater i Verden maatte være Kærlighed undergiven, som og af

deres Sang var at forstaa, som til denne Invention var gjort. Derefter 2 Patriner.

2 Adventurirer, klædt som de amazonske Kvinder males, meget herlige, kostelige og prægtige. 2 Biheste.

IX INVENTION

Denne førte *Ernst Normand* til Sjælsø, *Christoffer Bille* til Bjørnsholm, *Henrik Sandbjerg* til Kvelstrup, *Christoffer Pax* til Thorup.

Først Mercurius til Hest.

Derefter det Bjærg Olympus, hvorover svævede Skyer, dryppendes med Vand, ligesom det havde regnet. I Skyerne sad Jupiter, under hannem laa en stor Svane. Mars og Venus sad og oventil. Cupido sad neden ved Bjærget og skød Sukker til Fruentimmeret.[1])

Herefter fulgte til Hest de 4 Tider paa Dagen, Morgen, Middag, Aften, Nat, alle i skønt Atlask med ret naturlige Farver, som Tiderne udkræve; bar Skjold paa deres venstre Arm, derpaa var malet: Aurora, Meridies, Vesper, Nox. — 4 Patriner.

Dernæst 4 Adventurirer, alle paa den Dragts Maner, som de, der repræsenterede de 4 Tider paa Dagen; dog meget herligere og prægtigere. — 4 Biheste.

X INVENTION

Denne førte *Jacob Grubbe* til Røgle, *Jørgen Seefeld Enevoldsen* til Visborggaard, *Oluf Daa* til

[1]) Det vil sige, at han kastede Konfekt til Kvinderne mellem Tilskuerne.

Ravnstrup, *Peder Gyldenstjerne* til Thiim, og vare som Morlændere.[1])

Først 3 Musikanter til Hest. 2 Patriner. 2 Vaabendragere i Morlands Dragt, vare fangne med Bolte om Fødderne. 2 Adventurirer. 3 Patriner. 2 Vaabendragere til Fods. 2 andre Adventurirer, med lange Kjortler af Gyldenstykke. 8 Biheste, trukket af 3 Fanger eller Slaver.

XI INVENTION

Denne førte *Tyge Brahe* til Thostrup, *Jochum Beck* til Gladsaxe, *Otto Gøe* til Thureby, *Niels Trolle* til Trolholm. Og var denne den allerskønneste og herligste, som langt overgik de andre, hvorefter og Judicererne blandt Foræringernes Uddelelse har aflagt disse, som førte Inventionen, med Inventions-Skænken.

Udtydningen paa denne Invention var den Dom, som Paris havde fældet, hvorudi han havde sat den Gudinde Junonis Magt og Rigdom, Palladis Visdom og Styrke bag paa Brevet,[2]) og sig ganske undergav den Gudinde Veneris overmaade Skønhed, idet han hende med alleryderste Ydmyghed offererede det Guldæble, til hendes Bestandighed i værendes Gunst og Tilbevaagenhed.

Inventionen blev saaledes fremført:

En skøn Triumfvogn blev dragen af 4 hvide Heste, ginge lige med hinanden, paa Vognen sad de 9 Musæ musicerendes meget sødt og lifligt paa adskillige Instrumenter.

[1]) Morlændere betyder Negere, Morianer.

[2]) At staa eller sætte „bag paa Brevet" betyder: være i Unaade, lade haant om, ringeagte (Kalkar).

Derpaa fulgte 4 Patriner.

Efter dem en anden skøn Triumfvogn, hvorudi sad den Gudinde Juno, klædt paa kongelig Vis: paa Hovedet en Krone, i Haanden et Spyd, Vognen drog 4 hvide Heste lige ved hinanden. Var der og 2 Forridere og 2 red paa Siden ved Vognen, Castor og Pollux. 4 Biløbere eller Lakajer, alle prægtige og vel beklædte.

Efter dem 7 unge Drenge til Hest, betydende de 7 fri boglige Kunster, nemlig Grammatica, Dialectica, Rhetorica, Geometria, Arithmetica, Astronomia, Musica. Disse Knaber førte hver i sin Haand et Tegn, som man maler de fri Kunster af med.

Dermed kom den Gudinde for Visdom, Pallas paa en anden kostelig Vogn, for hvilken ginge fire brune Heste jævnsides med hinanden.

Derefter de 3 Amores eller Veneris Børn til Hest, ridende for den fjerde Triumfvogn, i hvilken sad hin dejlige Venus med et brændende Blus og Hjærte. Hendes Søn Cupido sad ved hendes Fødder.

Dermed fulgte Paris, var en brav Rytter, prægtig udstafferet, havde i den højre Haand et Guldæble, i den venstre en Hyrdestav, og paa Hovedet en Hyrdehat.

Hannem fulgte 3 Tjenere til Hest i kostelige Hyrdeklæder med Hyrdestav og Hætte, overdragne med grøn Taft.

7 Biheste bleve trukne bag efter; de, som trak dem, var i skønne lange Taftes-Kjortler.

Til Ringen rendte de 3 Gudinder og Paris.

XII INVENTION

Denne førte *Christian Rantzow* til Bredenborg i Holsten, *Peder Gestrup*[1]) til Sæbygaard, *Knud Ulfeld Christoffersøn* til Svenstrup og *Erik Grubbe* til Tiele. Og var den om den Trojanske Hest, som bedst skikkede sig efter den forrige Invention, efterdi Paris ved Veneris Tilbringelse sig hardt havde forgrebet, og den skønne Dronning Helenam af Grækerland fra sin Herre med List at bortføre understaaet, hvorved er Krig udi 10 samfulde Aar foraarsaget, og endelig omsider de Græker byggede en Hest den Krigs-Gudinde Palladi til Ære, og saa ved samme Hest erobrede den mægtige Stad Trojam og den ynkeligen forstyrrede, som af Poeter er at forfare. Inventionen var som efterfølger:

Først 4 Musikanter til Fods i grækisk Dragt med lange side Kjortler. Efter dem Dronning Helena, klædt paa kongelig Vis, siddende paa en meget skøn, hvid Hest. Manen derpaa var snehvid, saa lang, at den rørte Jorden paa begge Sider, Halen var saa lang, at den maatte bæres af to i hvide Silkeklæder, langt tilbage.

Derefter den Trojanske Hest, var over al Maade stor og velgjort. Derudi lod sig En høre med en Pibe, ligesom der skulde være Krigsfolk forhaanden. Denne Hest blev draget paa smaa Hjul af 10 Personer udi kostelige grækiske Klæder.

Disse fulgte 4 Patriner.

---

[1]) Det skal være Peder Gersdorff.

4 Adventurirer, alle i lange, grønne og blaa Fløjls-Kjortler.

4 Biheste.

XIII INVENTION

Denne var med 2 Cavallerer, blandt hvilke den ene sig havde undergivet Laster, den anden Dyder. Dog var der ikkun en Hovedmand derfor, nemlig *Henrik Gyldenstierne* til Svanholm.

Og kom først en med en Sækpibe til Fods, omklædt som en slem stinkende Buk med store Horn og en Djævels Dragestjert.

Derefter 6 Laster til Hest, klædte kostelige som de afmales.

Efter dem en ærlig Mand, red paa en slem Buk.

Efter dette Selskab 3 til Fods, musicerende meget liflig paa Luth, Harpe og Fiol.

Dem fulgte 8 Dyder, herligt iførte; førte i deres Hænder [det], som de ellers gemenlig plejer at afmales med.

Efter dem: 1 Patrin, 1 Cavaller, 2 Biheste.

XIV INVENTION

Denne førte *Erik Quitzow* til Lykkesholm.

Kom der først Fortuna ridendes med udslagne Sejl.

3 Musikanter i Jægerklæder, førendes med sig Jagthunde.

1 Patrin, 1 Adventurir, 1 Bihest, trukket efter af Smaadrenge.

XV INVENTION

Denne var om den triumferende Hercule, eller dess Apothesi, thi efter han havde faaet Sejrvinding over alle forskrækkelige Monstra i Verden, blev han regnet i Gudernes Tal og i lige Agt og Ære. Denne førte *Anders Bilde* til Damsbo, *Gunde Rosenkrantz* til Rosenholm, *Henning Walkendorp* til Glorup.

Først kom der til Fods 3 Luthenister i Jomfruer-Dragt. En meget stor Verdens-Kugle, ovenpaa et forgyldt Kors, blev drevet afsted af en liden Dreng, som var inden udi ligesom Kuglen havde gaaet af sig selv.

Herpaa fulgte en skøn Triumf-Vogn, blev draget af 3 Enhjørninger. Hercules sad i Vognen, bag hannem stod en liden Dreng, holdt en Lavrbær-Krans til Sejrvindings-Tegn over hans Hoved med en Krone, var Fama eller og æternitas (Evighed), at betegne et udødeligt og evigvarendes Navn.

Efter Vognen fulgte en Løve og en Bjørn, at betegne, at Hercules havde overvundet og tvungen alle Dyr og Monstra i Verden.

Derefter kom 6 Fanger, og en udi grøn Taft, som førte disse 6 i en Strikke, og havde i Haanden en stor Pisk.

Næst disse 3 Patriner, 2 Adventurirer, 4 Biheste.

XVI INVENTION

Denne førte *Knud Ulfeld* til Hverringe, *Lauritz Ulfeld* til Egeskov.

Der kom først 4 Lakajer i grøn Taftes-Klæder.

3 Adventurirer, 2 Biheste.

Som disse drog af Banen, præsenterede sig andre, men efterdi Aftenen var paa Halsen, kunde med Renden intet begyndes, men disse Adventurirer maatte gennem Skrankerne sig hjem retirere denne Gang.

15DE OKTOBER var det et slemt Regnvejr, at man med Ringrenden ikke kunde komme tilende, blev derfor denne Dag holdt offentlig Maaltid og efter Maaltid H. Majestæts Kammerjunkers Bryllup begyndt paa den store Sal.[1])

16DE OKTOBER lod Vejrliget sig temmelig vel ansee, hvorfor H. Prinsel. Naade præsenterede sig som Mantenador ved 10 slæt paa Banen; derefter blev de 2 sidste Inventioner opførte, som forgangen Aften ikke kunde fremkomme.

XVII INVENTION

Den første førte *Manderup Due* til Halkier, *Gregers Krab*[*be*] til Tostelund, *Christian Skeel* til Fussing, *Otto Skeel Albretsen* til Katholm, *Iver Krab*[*be*] *Nielsen* til Albæk, og var det først 5 Musikanter til Fods, havde Kranse paa Hovedet af Oliegrene og sang meget liflig.

Dennem fulgte en liden skøn Triumfvogn som en Musselskal, hvorover en Trone var bygt, idel forgyldt. Vognen blev draget af 5 Musikanter med Silkebaand bundne til deres Ærmer. I Vognen sad et smukt Barn, vel udstafferet, holdt udi den højre

[1]) Se Side 102.

Haand en Oliegren til et Fredens Tegn og den ønskelige Fred dermed at betegne.

Derpaa fulgte 5 Cavallerer udi en Slags Dragt: Casak og Buxer, bremmet med Guldsnorer overalt. Deres Heste var farvet som Losser.

Efter disse 5 andre Personer til Fods: en Soldat med sin Hore; foran mellem gik Bacchus allene med Tubak-Piben i Munden og et Glas Øl i Haanden. Næst efter tvende, den ene som en Tyrk med en blottet Sabel og et Menneske-Hoved i Haanden, den anden Mammon eller Gærrigheds Djævel med en Pung i Haanden.

Disse fremdroge en anden Vogn, hvorudi sad den onde Aand i en stor Bjørns Skikkelse med Horn paa Hovedet, i Haanden en Pisk, som han drev dem med, der drog Vognen. Hvorved Ufred eller Krig er betydet.

Derefter 5 Patriner, 5 Biheste.

XVIII INVENTION

Førte *Henrik Rantzau* til Brobygaard, *Mogens Arnfelt* til N.[1]), Sten *Bilde Eriksøn* til Kjærsgaard.

I denne var først 4 Musikanter til Fods. Den ene havde paa Hovedet en Befæstning, den anden et Skib, den tredie en Vejrmølle, den fjerde en Drage.

Derefter en skøn Triumfvogn; dér midt udi laa en trind forgyldt Klode, hvorpaa var en forgyldt Skælfisk-Skal,[2]) i denne stod Fortuna, Lykken,

[1]) Rimeligvis Mogens Arenfeldt til Rugaard.
[2]) Skælfisk-Skal, Muslingeskal.

ret op i Vejret, førendes sit Sejl over Hovedet i begge Hænderne, klædt i livfarvet Atlask, som var syet ad Kroppen, ligesom det var et naturligt nøgent Billede. Vognen droges af tvende Heste. Tempus (Tiden) var Køresvend, havde en Le i Haanden, som Tiden ellers plejer at afmales. Bagdelen af Vognen var et forgyldt Lykkens Hjul; ovenpaa det sad en Konge med Spir og Krone, underneden sad der nogle, som bemøjede sig at ville klavre op paa Hjulet.

Efter Vognen 3 Patriner, 3 Cavallerer i romersk Dragt, gjort af gylden Tabyn, meget herlig og prægtig. 3 Biheste blev efterførte.

Dette var den sidste Invention og dermed blev Ringrendingen fuldendt. Atten var Inventionerne, alle kongelige og meget prægtige, som *de* og vel skulde vidne, der noget ellers enten har set i Verden, at slet intet kunde af Mennesker herligere optænkes eller gøres.

Efter Ringrendingen havde Ende blev der ved 2 slæt Eftermiddag holdt offentlig Maaltid. Dismidler blev af 6 kgl. Trommetere og 2 Herolder ved medfølgende Cartel Turnering til Hest anden Dag at ske forkyndet paa alle fornemste Steder i Byen. Og strax efter er Kammerjunkerens Bryllup, som Dagen tilforn var begyndt, med Dans og anden adskillig Lystighed fuldendt og Skænk foræret.

Herefter blev Danckerne eller Pris, som i Ringrendingen blev fortjent, uddelt paa den store Sal,

nemlig: „Treff-Danck“, som mest og bedst ramte i Ringen; „Zier-Danck“, som førte sin Lanse eller Spær zirligst og hurtigst; „Inventions-Danck“, som havde den skønneste Invention, og siden „Fruentimmers-Danck“,[1]) som skal staa det kurfyrstelige og adelige Fruentimmer frit for at give, hvo de vil.

Efter dette blev der holdt en Turnering tilfods i den inderste Slotsplads mellem 9 og 10 slæt ved Lys. Midt paa Pladsen var en Skranke oprejst, som man skulde turnere over, var ved en 3 Sko høj og 6 Steg, hvid og rød anstrøgen. Cavalererne (eller de, som skulde turnere) blev opført i 2 Hobe. For den første Hob kom en Fane[2]) Borgere, vel udstafferede. Disse Fod-Turnerere var klædte i rød Liberi eller Dragt, Spærene alle rødt anstrøgne, havde røde foldede Atlaskes Buxer, og under Harnisket skønne Undertøj af den samme Farve, deres Hjelme var med ligefarvede Fjer stafferede. Den anden Part og Hob kom og frem i lige Skik i grønt Liberi, med en Fane Borgere for sig. Der gik for hver Adventurirer en Vaabendrager, var i lige Liberi, bar hans Stormhue, Skildt [ɔ: Skjold] eller Vaaben. Der var og Maestri di campo, som førte Turnererne mod hinanden. Hver af sin Hob gjorde en skøn Intrada eller Anfang, tillige satte meget zirlig an paa hinanden og brød 3 Spær, hvilke vare ved en Pas 12 Sko lange af tørt Grantræ, saa tykt som en Tommelfinger, derefter drog de deres Sværd og gjorde 5 Streg

[1]) Den kaldes ogsaa „Jomfru-Dancken“.
[2]) Fane betyder i denne Forbindelse en mindre Afdeling, Kompagni.

[Hug] mod hinanden og fortsatte altid med Hovedet. Som nu de Streg var gjort, trædde de paa begge Sider tilbage 2 eller 3 Trin og gjorde deres Reverenz. Efter disse blev andre tvende i ligemaade opført, og saa indtil de alle havde turneret, og saa begge Partierne tillige anførte mod hinanden; og brød enhver 3 Spær, dermed greb til Sværdene og byttede tapfere Streg med hinanden, indtil paa det sidste i denne Tumult og Skermydsel at begge Faner Borgere gav Fyr, og strax dermed et kunstigt og artigt Fyrværk, som paa Skrankerne var anstillet, blev antændt, og dermed Cavalererne, som nu var hæftig paa hinanden forbitrede, ved dette Middel fra hinanden adskilt. Som Fyrværket havde afspillet, blev begge Parterne igen med sine Faner udi god Orden af Pladsen bortført, og dermed havde den Ende.

17DE OKTOBER er den kgl. Ballien- [Balgen-] Renden eller Turnering til Hest blevet holdt paa det gamle Torv, hvor var og Ballia eller Skranker, over hvilke den ene Ridder den anden med sit Spær skulde bestaa, meget skønt oprejst; de var henved 250 Sko lange og 6 Sko høje, var fremmerst til krumme og bøjede til den venstre Haand, som de skulde ind. Contra-Ballia eller Sideskrankerne stod 4 Sko derfra og $3^1/_2$ Sko høje. Spærene, som skulde brydes paa hinanden, var 12 Sko lange og derover. Thi iblandt alle Spær, som bliver brugt udi Ridderspil til Hest, er de, som bruges til Balgenrenden, de længste, fordi om man skal naa sin Vederpart, maatte de

vel naa til over Skranken. Fortil paa Spidsen af Spæret var gjort som en Krone med skarpe Takker af Jærn, at de kunde fæste desbedre.

Og kom til saadan Renden først Mantenadorerne udi god Orden paa Banen: 2 Led [Geledder] Maestri di campo uden Maskerader, som Adventurirerne skulde føre paa Banen. 1 Puckenslaar. 9 Trommeter. 4 Led Patriner med Lansespær. 3 Led Mantenadorer, disse var H. Majestæt selv, Prinsen, hans Broder Hertug *Frederik*, og 3 andre fornemme Riddere. Efter dem Spydknægte med Faner, derefter 12 Biheste, meget prægtig ziret og smykket.

Mantenadorerne blev holdende fremmerst ved Skranken, indtil Adventurirerne fremkom i god Orden og Skik, var 26. Først red 3 Riddere. Efter dem altid 3 Patriner med Lanser. Var der 6 Led, og 3 udi hver Led, og efter dem 3 Patriner. Derefter 2 Riddere, 2 Patriner, og saa 4 Led, 2 i hvert, og 2 Patriner efter dem.

Ridderne var alle med skønne velforvarede og forgyldte Harnisker bevæbnede med dyrebare Skørter af Gyldenstykke eller skønt Atlask om deres Liv, kostelige Fjer, lige Lød [Farve] med Skørterne. Hestene med skønne stukne Sadler og herlige Dækner bagover Ryggen beklædt, for i Hovedet og bag paa Bringen prydet med kostelige Fjer, saa alle Ting var meget prægtig, dog somme mere end somme. Enhver Adventurirer var tilstedt at gøre 3 Currier [Løb, Ridt], hvor da blev mange Spær tapferlig brudt, dog ingen blev sat

af Sadlen. Efter at de alle efter hinanden havde rendt, blev de anført alle tillige paa engang, og var da enhver Adventurirer forlovet [tilladt] at gøre saa mange Currier, som han vilde. Efter dette havde Ende, skulde der med stakkede [korte] Haandbøsser været skudt mod hinanden og saa grebet til Sværd og turneret, — — men efterdi der blev med 3 Stykker, som paa Torvet var anstillede, givet Løsen og afblæst, maatte enhver holde ad sig og lade sig finde hos sin Hob.[1]) Dermed drog først Ridderne af udi god Orden rundt om paa Torvet og siden Mantenadorerne.[2])

Til Aften blev holdt Maaltid, og derefter Taksigelse for Turnering til Fods og til Hest uddelt.

Dette var den sidste Akt udi dette fyrstelige vidt- og højtberømte Bryllup. Og dermed, efterfølgende Dag, som var den 18. Oktober, har H. fyrstelige Naade, Romersk Kejserlig Majestæts Gesandt, taget Afsked, og blev af Hertug *Frederik* og andre mange Cavalerer og Ryttere gennem Byen gelejdet i samme Skik, som de blev indført.

Før han bortrejste, har H. fyrstelige Naade alle Rigens Officerer og Adelspersoner, som paa hans Gemak havde opvartet, med Guldkæder, Brystsmykker, Ringe, Pokaler og andet saadant kostelige Ting ladet forære. Alle hans Heste, Karme og Rustvogne blev skikket for i Vejen til Roskilde. Hans fyrstelige Naade selv med faa medfølgende

[1]) holde ad sig = høre op, lade sig finde = indfinde sig. (Kalkar.)

[2]) Et pragtfuldt Værk med haandmalede Fremstillinger af denne Turnering findes i Rigsarkivet

drog til Fredensborg, samme kongelige Hus at bese. — — — —.[1])

22DE OKTOBER er den polske Gesandt gangen tilskibs og blev samme Dag en Soldat archebuseret.[2])

25DE OKTOBER er den franske Gesandt afrejst.

27DE OKTOBER har det kursachsiske Comitat og taget Afsked.

31TE OKTOBER er H. fyrstelige Naade af Holsten fra Frederiksborg opbrudt med hans elskelige Gemahl og andet medhavende Selskab til sit fyrstelige Residens Gottorp, igen karsk og sund hjemkommen.

Og er dette saa en kort og dog saa vidt sandfærdig Beretning, om hvis tænkeværdigt sig til det højfyrstelige Bryllup for og dismidler tildraget har, hvoraf enhver nogenlunde kan agte og forstaa med hvad for stor Magnificents, Pragt og Herlighed det er fulddreven. At man intet skal røre om den skønne og prægtige Schauessen, Koldkøkken, som var af idel Sukker beredt, Bøster,[3]) Medister, stegte Høner, Gæs, Duer, Svinehoveder, Agurker, Oliven, Artiskok, Gedder, Karper, Aal, Brasen og andet utalligt meget kosteligt tilredt, at man sig derover maatte forundre, eftersom de var levende Fugle og Fiske ikke meget ulige. End var det at forundre sig over, at saadan en stor Højtid,

[1]) En kort Beskrivelse af Frederiksborg og et Besøg paa Kronborg udelades.
[2]) I Følge Udg. 1648 havde denne Soldat skudt en Mand.
[3]) Bøster, Børster = Skinker.

hvor af mange Kongeriger og Lande var saadan en stor Forsamling baade af høje og ringe Personer, Herrer og Tjenere, i saadan Fryd og lystig Correspondenz, Venskab og kærlig Enighed blev fuldendet, at man ikke engang hørte nogen Tvist, Kiv, Hujen, Skrigen eller Raaben paa Gader eller anden Modvillighed, saa at man om Midnatstid lille og stor, fattig og rig, fri og sikker paa Gaderne kunde gaa og spasere, hvilket H. Kongelige Majestæts af Gud meddelte Forstand aleneste er at tilskrive, som personligen har forordnet og sat baade Rytter og Soldat til Vagt paa alle Steder i Byen, og selv ofte om Midnatstid dem besøgt og reden Ronden. — — — — —[1])

1) Udeladt: Fortegnelse paa de Orlogsskibe, „som alle med skønne Skarlagen og Faner herlige var beklædt og prydet", samt Cartel og Ringrendens Artikler, Hertugerne af Sachsens og andre Carteller, samt Ballierendens eller Turnerings Cartel og Artikler.

FESTOPTOGET PAA

IAGERTORV 1635. II

PERSON-REGISTER

Ahlefeldt, Didrik, 127. — Henr., 126. — Jørgen, 126. — Kaj, 126 f.

Alexander, Hertug af Sønderborg, 69, 81. — Alexander Henrik, Hertug af Sønderborg, 69, 81, 138.

Anna, Dronning af Frankrig, 29 f. — Anna Catharina, Dronning af Danmark, III. — Anna Catharina, Chr. IV's Datter, III, XIII.

Arenfeldt, Axel, 25, 48, 128. — Mogens, 170.

August, Kurprins af Sachsen, 72, 81, 98, 100, 102, 104, 157, 161. — August, Pfalzgreve af Sulzbach, 80.

d'Avaugour, Charles, Baron, 19, 26, 53, 69 f., 107, 116.

d'Avaux, Claude de Mesmes, Greve, XVI—XIX, 19 f., 23—33, 37—53, 58—73, 77, 80—102, 106—109, 114—118, 176. — Jean Jacques de Mesmes, Greve, XVIII. — Jean Jacques de Mesmes, Seigneur de Rossy, Greve, 54.

de Beaulieu, fr. Adelsmand. 38, 67.

Beck, Jockum, 20, 28, 115, 164.

Below, Chr., 161. — Sophie, 52 f.

Bilderbeck, Købm., XIII.

Bille, Anders, 168. — Christopher, 163. — Hans Steensen, 20, 33, 49. — Steen Eriksen 21, 49, 170.

Boyesen, Hans, Hofmønsterskriver, 73.

Borbon, Nic., Prof., XVII f., 25.

Braccon, fr. Adelsmand, 76.

Braem, Joh., Købm., XI.

Brahe, Jørgen, 89. — Sophie, 18. — Tyge, Astronom, 17, 22, 110 f. — Tyge, 164.

Brockdorff, Henr., 126.

Brockenhuus, Birg., 18, 95. — Oluf, Kancellijkr., VIII, 61.

v. Buchwaldt, Caspar, 126 f.
Calvimontanus, Florus, Præst, 10, 13 f., 69, 76, 108.
Carl V, tysk Kejser, 8.
Carl IX, Konge af Sverige, 60.
Carlowitz, sachs. Adelsmand, 104.
Cassius, Chr., 121.
Christian I, Konge af Danmark, 81.
Christian II, Konge af Danmark, 8.
Christian IV, Konge af Danmark, I—XI, XIV f., 7—46, 49, 58 f., 66, 76—84, 87, 93—101, 105—108, 116 ff., 127—133, 137, 153 f., 161, 174.
Christian, udvalgt Prins af Danmark, II—X, XIII, XV f., 24—30, 52 ff., 58 f., 64, 69, 74 f., 80, 83 ff., 92—100, 112, 130 ff., 137, 153 f., 161, 174.
Christian, Hertug af Sachsen-Merseburg, 95.
Christian, August, Pfalzgreve af Sulzbach, 80.
Christiane, Prinsesse af Holsten-Gottorp, 95. — Christiane, Chr. IV's Datter, 84.
Christina, Dronning af Sverige, XVI.
Conopatski, Johs. Carl, 110.
a Crackaw, Carl, Resident, 11, 13, 116.
Daa, Claus, Rigsadm., 48, 87, 137. — Oluf, 163 f.
Dichmann, Birgitte, 31.
v. Dohna, Fabian, 75.
Due, Manderup, 169.
v. Einsiedel, Conrad, sachs. Appellationsraad, 77.
Elisabeth Augusta, Chr. IV's Datter, 84.
Ernst Günther, Hertug af Sønderb.-Augustenborg, 69, 80.
Favereau, Jacques, Senator, Digter, XVII, 25, 113.
Fleischer, Esaias, Hofapotheker, XI.
Frederik I, Konge af Danmark, 8.
Frederik, Prins af Danmark, (Kong Fr. III), I, III, 30, 36, 43, 47, 58, 74, 80, 83 f., 88, 90, 93, 98, 104 ff., 112, 116, 130, 158, 174.
Frederik, Hertug af Holsten-Gottorp, VII, 28, 60, 64, 66, 68, 70 f., 74, 80—84, 87, 89 f., 92 ff., 96, 107, 130, 132, 175 f.
Frederik Vilhelm, Hertug af Sachsen-Altenburg, XVI.
v. Friese, Hendrich, Præses i Appellationsretten i Dresden, 137.
Friis, Chr., Kongens Kansler, V, 24, 26, 47, 93. 115 f., 130, 137. — Jesper, 20. — Johan, 20.
della Fuente Gaspar Tebes de Gusman, Marquis, sp. Gesandt, 39, 45, 49, 54, 60. 63 f., 66, 88, 98, 114.

Gaston, Hertug af Orleans, 41, 115 f.
Gersdorff, Peter, Hofjkr., VIII, 166.
Gieselberck, Frands, 78.
Gjøe, Falk Falksøn, 20, 159, — Otto, 21, 25, 52, 104, 164.
v. d. Groeben, Anna Elisab., 66. — Christ., Jægerm., 66.
du Gros, Gesandtskabssektr., 19.
Grubbe, Erik, Hofjkr., VIII, 166. — Jakob, Kancellijkr., VIII, 163.
Gustaf Adolph, Konge af Sverige, XVI, 59, 66.
Gyldenløve, Chr. Ulrik, IV, 15, 26, 36, 40, 104, 135, 159. — Hans Ulrik, IV, 26 f., 36, 40, 114, 159.
Gyldenstierne, Henrik, 167. — Jytte Henriksdatter, 66. — Jytte Knudsdatter, 103. — Peder, 164.
Günther, Fr., Oversekretær, VIII.
v. Hammerstein, Johan Nicolaj Folene, 61.
Hans, Hertug af Holst.-Sønderb.-Glücksborg, 33, 47, 88, 107, 130, 133, 137.
Hans Christian, Hertug af Sønderborg, 69, 80, 88, 138.
Hansen, Reinhold, Borgmester, 31, 76.
Hedevig, Kurfyrstinde af Sachsen, VII. — Hedevig, Prinsesse af Sulzbach, 80. — Hedevig, Chr. IV's Datter, 84.
Heidemann, Erik, Kansler, 71.
Holck, Henrik, Feltmarsk., Rigsgreve, 43 f., 56 f.
Holst, Jørgen, Boghandler, 121, 123.
Høeg, Ejler, 20. — Just, 45 ff., 52, 127. — Mogens, 20.
Janson, Jan, Boghandler, 23, 70.
v. Jasmund, Stenzel, Søkaptajn, 117.
Johan, Biskop af Lübeck, 69, 80.
Johan Frederik, Ærkebiskop af Bremen, 37.
Johan Georg I, Kurfyrste af Sachsen, IV ff., 37. — Johan Georg, Kurprins af Sachsen, 72, 81, 98, 100, 102, 157, 161.
Judæus, P., Læge, 59.
Juel, Axel, Kancellijkr., VIII. — Mogens, 20.
Kirstine Madsdatter, Chr. IV's Frille, 26, 31.
Korff, Nicolaus, polsk Gesandt, 32—39, 54, 57, 65 f., 70, 81—84, 89—96, 107 ff., 115 ff., 176.
Krabbe, Gregers, 169. — Iver Nielsen, 169. — Iver Tagesen, 20, 161. — Niels Tagesen, Overskænk, 27, 33, 162.
v. Kückelsom, Alex., Dansemester, XIV, 121, 133.

Kruse, Jørgen Enevoldsen, 20. — Vibeke, III f.
Lauremberg, Johan, Digter, XIV, 121 f.
Leonora Christine, Chr. IV's Datter, IV, 18, 59, 61, 84, 94, 96, 103, 106.
Lindenov, Hans, Kmjkr., VIII, 127, 138.
Longomontanus, Christen Sørensen, Astronom, 77 f., 108, 110.
Lucht (Luft), Bente, 15. — David, Tolder, 15. — Sophie Hansdatter, 15.
Ludvig XIII, Konge af Frankrig, 29, 38, 41.
Lund, Marieke f. Owe, 12. — Thomas, Præst, 12 ff.
Lunge, Kirstine, 21.
Lykke, Anne, V.
Lützow, Kirstine, 22.
Madsdatter Susanne (Worm), 56.
Magdalena Sibylle af Brandenburg, Kurfyrstinde af Sachsen, VI, 72 f., 77, 84, 88, 91 ff., 110, 130.
Magdalena Sibylle, Prinsesse af Sachsen, II, VI f., VIII, XV f., 26, 75 ff., 83, 91 ff., 96, 112, 125, 130 f.
v. Mander, Carl, Maler, XIV, 133.
v. Mansfeldt, Joh. Georg, Greve, 69, 81, 85, 87.
Margarethe, Prinsesse af Lothringen, 41, 115.
Marie Elisabeth, Hertuginde af Holsten-Gottorp, VII, 68, 84, 88, 91 f., 95, 107. — Marie Elisabeth, Markgrevinde af Brandenburg, 101.
Marsvin, Ellen, 94. — Jørgen, 20.
Matthiæ, Chr., Prof., 85, 131.
Mazarin, fr. Minister, XVI.
Molan, fr. Gesandtskabssektr., 69.
Munk, Kirstine, Chr. IV's Hustru, III f., 84, 96.
Nordmand, Ernst, 163.
Noyer, Silvio, Gesandtskabssekr., 19.
Ogier, Charles, XI—118. — François, Dr. theol., XVIII.
Orning, Erik Ottesen, Viceadm., 49.
Osserin, Gert, Perlestikker, XIII.
Oxenstierna, Axel, sv. Oberst, 68. — Johan, sv. Rigsmarsk., 68.
Parsberg, Else, 22. — Oluf, 127.
de Pas, Simon, Kobberstikker, XIV.
Pax, Christoffer, 163.
Pentz, Chr., IV, X, 96, 126 f.
Philip, Hertug af Holst.-Sønderb.-Glücksborg, 33, 36 ff., 47, 69, 80, 88, 130, 132, 137.
Plum, Claus, Prof., 62.
v. Podevils, Dionysius, Marskalk, VIII, 85, 89, 91, 131.
v. Ponickau, Caspar, sachs. Geheimeraad, 85, 131.

Quitzow, Erik, 167.
Ramel, Henr., 161. — Poul Henriksen, Oberst, 61.
Rantzau, Chr., 32 f., 109, 166. — Dorothea, 33. — Frands, III. — Henr., 170. — Sophie, 22.
Reedtz, Fr., 159.
Resen, Hans Poulsen, Biskop, 12.
Reventlow, Ditlev, Kansler, VIII, 26 f., 36, 45 ff., 91, 103 ff.
Richelieu, fr. Minister, 41, 53.
Rosenkrantz, Erik, 22. — Gunde, 21, 168. — Holger (til Rosenholm), 21, 113. — Holger (til Glimminge), 117 f. — Jørgen, 21. — Palle, 89, 109, 112, 114 f.
Rothkirch, Wenzel, 27, 89, 159.
Sandberg, Henr., 163.
Schlegel, Joh. Heinr., Prof., XVIII.
Schwencke, Christ., Arkelimester, XIV.
Schütz, Henrik, Kapelmester, XIV.
Sehested, Anna, 66. — Christen Thomesen, Rigets Kansler, V, 72, 87, 112, 127 f., 138, 160. — Hannibal, 27, 66. — Karen 66.
Seefeld, Jørgen Enevoldsen, 163.
Sidney, Robert, eng. Gesandt, 27, 68.
Sigismund, Konge af Sverige og Polen, 60.
Sinclair, Andrew, 46 f.
Skeel, Albret, 137, 160. — Chr., 169. — Otto, 72, 127, 138, 160, 169.
Skytte, Joh., sv. Oberst, 45.
Sophie, Dronning af Danmark, III, 50.
Sophie Elisabeth, Chr. IV's Datter, IV, X, 84, 94—97, 102.
Sophie Hedevig, Hertuginde af Holst.-Sønderb.-Glücksborg, 33, 81, 101.
Sparre, Per Eriksson, sv. Gesandt, 45, 52, 58 ff., 65 f., 69, 82, 88, 96.
v. Speckhahn, Frants Eberhard, Geheimeraad, 31.
Sperling, Otto, Læge, 59.
Terkelsen, Søren, Tolder, XIII.
Thomesen, Mads, Konrektor, 108.
Thott, Anne, 52 f. — Birgitte, 21, 52 f. — Christen, 52. — Otte, 102 f., 162, 171. — Tage Andersen, 161. — Tage Ottesen, 160. — Familien, 58.
Trolle, Niels, 164.
Ulfeldt, Anna, 61. — Christopher, 18, 90, 112, 138. — Corfitz, IV, 10, 18 f., 24 f., 31 ff., 36, 40, 46—54, 58—61, 66 f., 73, 76, 81, 90, 94, 101, 109, 114, 128. — Flemming, 66. — Jakob, 18, 95. — Karen, 61. — Knud Jakobsen,

22, 106, 113, 168. — Knud Christophersen, 166. — Laurids, 22, 113, 168. — Marie, 25, 48.
Ulrik, Hertug, III, XIV, 21, 33, 37, 111 f.
Urne, Christopher, 127. — Ejler, 66. — Frederik, XII, 4, 159. — Hans 66. — Jørgen, Rigets Marsk, VIII, XII, 47, 87, 103, 105, 128, 159. — Sigvard, 159.
Valdemar Christian, Greve til Slesvig og Holstein, 21, 84.
Walkendorff, Henning, 168.
Wardreus (Werther), sachs. Adelsmand, 114.
Vibe, Mikkel, Borgm., 10. — Peter, Diplomat, 10, 15, 19, 31, 33, 61, 102, 114 ff.
Vinstrup, Maren, 62.
Worm, Ole, Prof., 54—58.

Tidligere udkom:

I. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Bøsseskytte under Christian d. IV. Nedskrevne af ham selv. UDSOLGT

II. DEN HELSINGØRSKE FÆRGEMAND LARS BACHE. Hans By og hans Hjem i Begyndelsen af det 19. Aarh. Hans Søns Optegnelser. UDSOLGT

III. FRA HOFFET OG BYEN. Stemninger og Tilstande 1793—1822 i Breve til Joh. Bülow til Sanderumgaard. UDSOLGT

IV. GRANDMAMAS BEKIENDELSER. Interiører fra et kjøbenhavnsk Patricierhjem i Slutningen af det 18. Aarhundrede. Med Portraiter. UDSOLGT

V. H. C. ANDERSENS SIDSTE LEVEAAR. Hans Dagbøger 1868—75 ved Jonas Collin.

VI. PORTRAITMALERENS DAGBOG (1793—1797).

VII. ISLÆNDEREN JON OLAFSSONS OPLEVELSER som Ostindiefarer under Christian den IV. Nedskrevne af ham selv. Oversat af S. Blöndal.

VIII. AF ELEONORE CHRISTINE TSCHERNINGS EFTERLADTE PAPIRER. UDSOLGT

IX. KOMMANDØR JENS JACOB PALUDANS UNGDOMSERINDRINGER.

X. DOMPROVSTEN I ROSKILDE. Brudstykke af en Familiekrønike.

XI. AF EN GAMMEL HOFMANDS MINDEBLADE. Konferensraad Carl Henrik Holtens Optegnelser.

XII. EN KJØBENHAVNSK GROSSERERS UNGDOMSERINDRINGER. 1787—1816. Optegnelser af Marcus Christian Bech.

XIII. E. C. WERLAUFF: ERINDRINGER AF MIT LIV.

XIV. PASTOR PRIPS UNGDOMSERINDRINGER.

XV. KNUD LYNE RAHBEKS UNGDOMSKÆRLIGHED. „Fra de skjønne Følelsers Tid".

XVI. OBERST JACOB THODE RÆDERS BARNDOMS- OG UNGDOMSERINDRINGER.

XVII. GYLDENLØVES LAKAJ. Optegnelser fra Christian V's Tid af Matthias Skaanlund.

XVIII. DEN GAMLE MAJORINDE FRA FÆRGEGAARDEN. Optegnelser af Franziska v. Rosen.

XIX. EN GRØNLANDSPRÆSTS OPTEGNELSER 1844—49.

Pris 5 Kroner
pr. Bind.

DL 103 .5 M5 bd.20

Memoirer og breve

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET
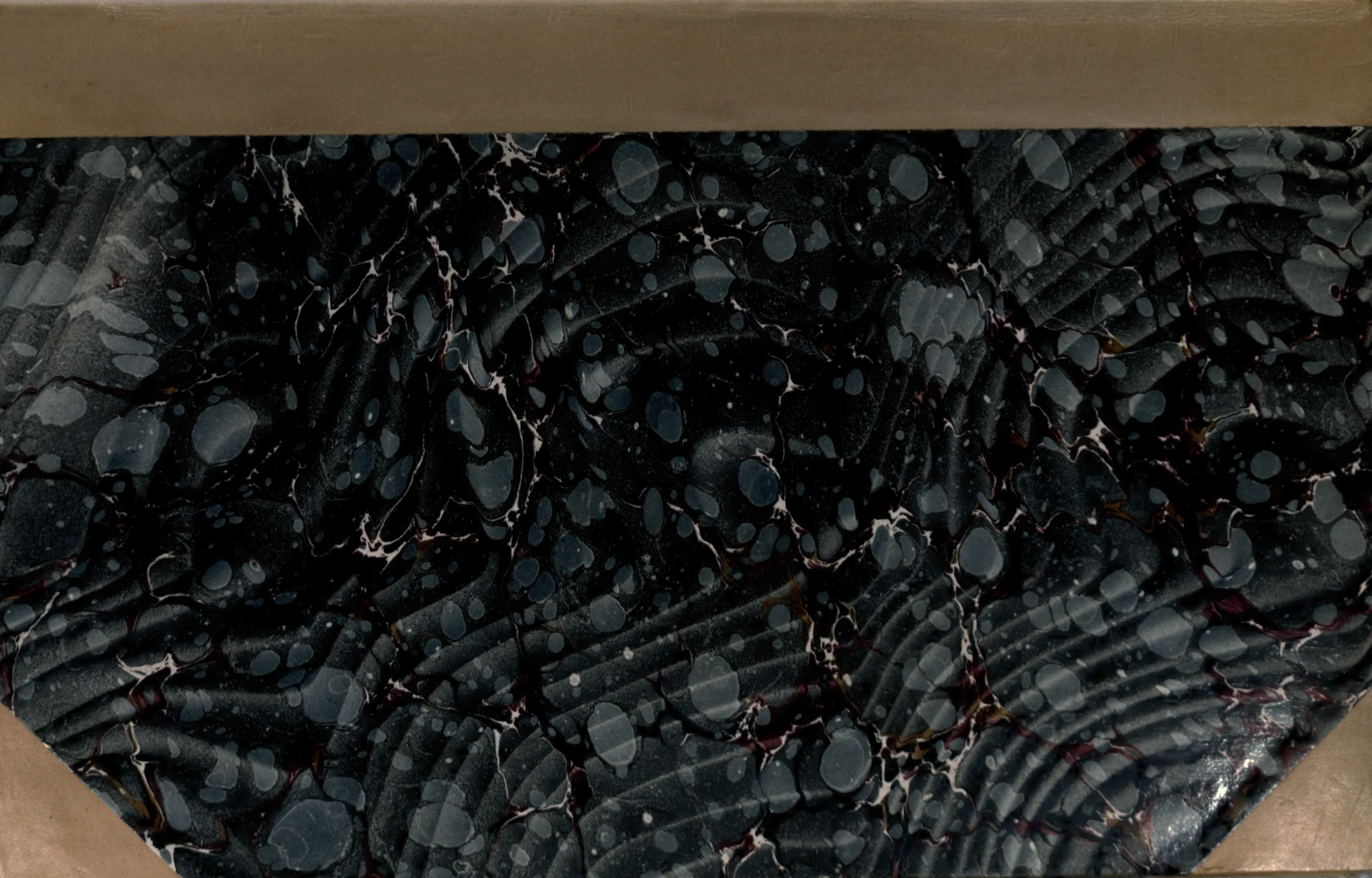
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY